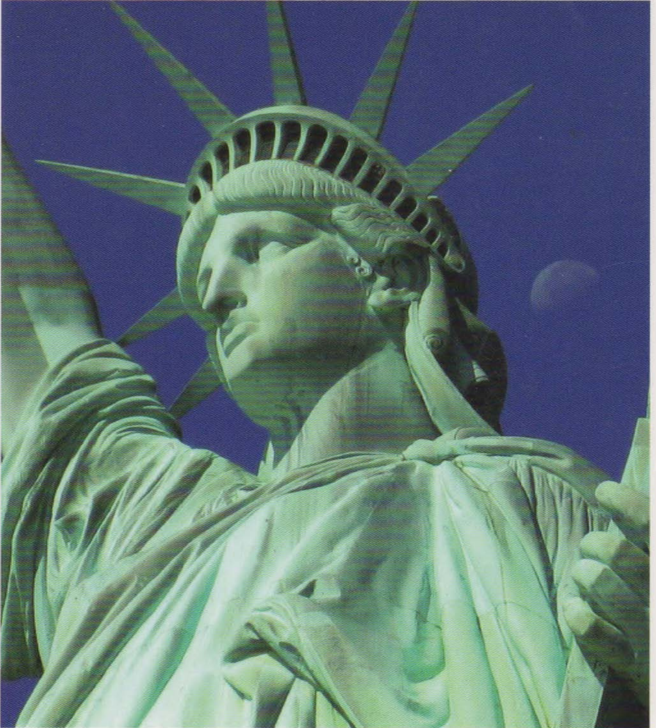
idea

HEGEL

GİRİŞ

TARİH FELSEFESİ — I



İDEA D1 2011/04

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL
TARİH FELSEFESİ
I. GİRİŞ

HEGEL

Tarih Felsefesi

I

GİRİŞ

Çeviren
Aziz Yardımlı

idea • istanbul

İDEA CEP KİTAPLARI — 014

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL
Tarih Felsefesi
Vorlesungen Über Die Philosophie der Geschichte
Birinci baskı 2006
İDEA CEP KİTAPLARINDA Üçüncü baskı 2011

İDEA CEP KİTAPLARI DİZİSİ 014 / FELSEFE 8

SÜRELİ YAYIN
YAYININ ADI: Hegel; *Tarih Felsefesi 1 - Giriş*
YETKİ SAHİBİ / SORUMLU MÜDÜR: ALİYE ZEYNELOĞLU
YÖNETİM YERİ: İDEA YAYINEVİ
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
YAYININ SÜRESİ: 30 GÜNDE BİR
BASKI: BAYRAK MATBAASI
Davutpaşa Cad. 14/2 34015 Topkapı — İstanbul
DAĞITIM: YAYSAT
Doğan Medya Tesisleri, Hoşdere Yolu 34517 Esenyurt — İstanbul
Printed in Türkiye
ISSN 2146-118X

İDEA D1 2011/04

İçindekiler

Giriş

Bu derslerin konusu Dünya Tarihinin felsefesidir; eş deyişle, bu Tarih üzerine ondan çıkarmış olduğumuz ve içeriğinden örnekler olarak durulaştırmayı istediğimiz genel gözlemler değil, ama Dünya Tarihinin kendisidir.[1]

I. İlk olarak, ne olduğunun açıklık kazanması için, herşeyden önce Tarihi ele almanın başka yollarının bir yoklaması zorunlu görünür. Genel olarak irdelenecek üç Tarih türü vardır:

a) kökensel Tarih,
b) düşünsel Tarih
c) felsefi Tarih.

a) Birincisi açısından birkaç addan söz etmenin hemen belirli bir tablo vereceğini düşünüyorum; örneğin *Herodotus, Thukydides* ve aynı türden daha başka Tarih yazarları başlıca gözlerinin önünde yer alan ve kendileri ile aynı tini paylaştıkları eylemleri, olayları ve durumları betimler, dışsal olarak bulunanı tinsel tasarımın alanına aktarırlar. Dışsal görüngü böylece içsel tasarım olur. Benzer olarak, şair de duygularında bulduğu gereci tasarım yetisi için işlemden geçirir. Hiç kuşkusuz, bu dolaysız Tarih yazarları

[1]Burada temel alınacak bir ders kitabından söz edemiyorum; *Türe Felsefesinin Anahatları* başlıklı çalışmamda, §§ 341-360, daha şimdiden böyle bir Dünya Tarihinin daha yakın kavramını olduğu gibi, onun irdelemesinden doğan ilkeleri ya da dönemleri de sundum.

da başkalarının bildirim ve anlatılarını ellerinin önünde bulmuşlardır (bir insanın yalnız başına her şeyi görmesi olanaklı değildir), ama bu gene de yalnızca şairin ona çok şey borçlu olduğu gelişmiş bir dili bir bileşen olarak önünde bulması gibidir. Tarih yazarları bu akıp giden yitici öğeleri bir araya bağlar ve onları ölümsüzlük için Mnemosyne'nin Tapınağına yerleştirirler. Efsaneler, halk şarkıları, gelenekler böyle kökensel Tarihten dışlanmalıdır, çünkü bunlar tarihsel olarak henüz puslu öğelerdir ve bu nedenle bilinçleri puslu halkların tasarımlarına aittir. Burada ne olduklarını ve ne istediklerini bilen halklar ile ilgilenmeliyiz. Görülen ya da görülebilir edimselliğin toprağı bundan böyle daha sağlam bireyselliğe gelişmiş halklarda tarihsel öğeyi oluşturmayan o efsanelerin ve şiirlerin büyüme zemini olan geçicilikten daha sağlam bir zemin sağlar.

Böyle kökensel Tarih yazarları önlerinde yer almış olan olayları, eylemleri ve durumları bir tasarım yapıtına çevirirler. Böyle Tarihlerin içeriği bu nedenle çok geniş kapsamlı olamaz (*Herodotus, Thukydides, Guicciardini* incelenebilir); çevrelerinde bulunan ve yaşayan onlar için özsel gereçtir; yazarın eğitsel biçimlenişi ve yapıtına içerik yaptığı olayların biçimlenişi, yazarın tini ve anlattığı eylemlerin tini *bir ve aynıdır.* Az çok kendisinin de katıldığı, en azından birlikte yaşadığı şeyleri betimler. Tablosunu kısa zaman dönemlerinden, insanların ve olayların tekil şekillerinden, üzerlerine düşünülmemiş tekil özelliklerden oluşturur, öyle ki ürettiği imgeleri kendi doğrudan gözlemlerinde ya da ona doğrudan anlatılanlarda önünde buldukları denli belirli bir yolda gelecek kuşakların imgeleminin önüne getirebilsin. Derin düşünce ile hiçbir işi yoktur, çünkü önündeki olguların tininde yaşar ve henüz onların üzerinde ve ötesinde değildir; eğer, Sezar'ın durumunda olduğu gibi, generaller ya da devlet adamları sınıfına aitse, o zaman tarihsel olarak ortaya çıkanlar *onun* ereklerinin kendileridir. Eğer böyle bir Tarih yazarının konusu üzerine derinlemesine düşünmediği, ama yazılarında kişilerin ve halkların oldukları gibi bulundukları söylenir-

se, o zaman örneğin Thukydides'te okunabilecek ve hiç kuşkusuz öyle olmadıkları ileri sürülebilecek konuşmalar bunu çürütüyor görünür. Ama konuşmalar insanlar arasındaki eylemlerdir, ve dahası etkileri oldukça özsel olan eylemlerdir. Gerçekten de insanlar sık sık 'Bu *yalnızca* bir konuşmadır,' derler, ve bu düzeye dek onların suçsuzluklarını sergilemeyi isterler. *Böyle* konuşma yalnızca boş konuşmadır, ve boş konuşmanın suçsuz olma gibi önemli bir üstünlüğü vardır. Ama halkların halklara seslenmeleri, ya da halklara ve prenslere seslenen konuşmalar Tarihin bütünleyici bileşenleridir. Örneğin Perikles'in, o en derin eğitimli, en gerçek, en soylu devlet adamının söylevleri gibi söylevler Thukydides tarafından daha öte işlenmiş olsalar bile, gene de Perikles'e yabancı değildirler. Bu söylevlerde bu insanlar halklarının düzgülerinden, onların kendi kişiliklerinden, törel ve tinsel doğalarının olduğu gibi politik ilişkilerinin de bilincinden, ve ereklerinin ve eylem yollarının ilkelerinden söz ederler. Tarih yazarının onlara söylettikleri ödünç bir bilinç değil, tersine kendi kültürlerini anlatan sözlerdir.

Eğer uluslarla birlikte yaşamayı ve onların en içlerine ulaşmayı istiyorsak, yakından tanımamız ve üzerlerinde uzun uzadıya durmamız gereken tarih yazarları bunlardır; eğer onlarda yalnızca bilginliği değil, ama derin ve gerçek bir hazzı da arayacaksak, yönelmemiz gereken tarihçiler bunlardır; ama sayıları belki de düşünebileceğimizden daha azdır: Tarihin babası, eş deyişle yaratıcısı olan Herodotus ve Thukydides'ten daha önce söz etmiştik; Xenofon'un *On Binlerin Geri Çekilişi* eşit ölçüde kökensel bir kitaptır; Sezar'ın *Yorumlar*'ı büyük bir ruhun yalın başyapıtıdır. Eskiler arasında bu tarih yazarları zorunlu olarak büyük komutanlar ve devlet adamlarıydılar; Orta Çağlarda, eğer devlet işlerinin ortasında yer alan piskoposları bir yana bırakırsak, Keşişler saf tarihçe yazarları olarak bu sınıfa aittirler; ama antikçağın o tarihçileri yaşamla ne denli sıkı bağlantı içindeyseler, onlar ondan o denli yalıtılmıştı. Modern zamanlarda tüm ilişkiler değişmiştir. Bizim

kültürümüz özsel olarak kavrayıcıdır ve tüm olayları hemen tasarım yetisi için anlatılara çevirir. Bunların arasında özellikle askeri olaylar üzerine eşsiz, yalın, belirli anlatılar vardır ki, pekala Sezar'ınkiler ile aynı sınıfa koyulabilirler ve içeriklerinin varsıllığı ve araç ve koşullar üzerine ayrıntılar nedeniyle giderek daha öğreticidirler. Fransız *Mémoires* da buraya aittir. Bunlar birçok durumda parlak kafalar tarafından önemsiz sorunlar üzerine yazılmışlardır; sık sık pek çok anekdot gereci kapsarlar ve yetersiz bir zeminleri vardır; gene de, Cardinal de Retz'inkiler gibi, çoğu kez gerçek tarihsel başyapıtlardır; bunlar büyük bir tarihsel alana yayılırlar. Almanya'da böyle ustalar seyrek görülür; Büyük Friedrich (*Histoire de mon temps*) bu bakımdan ünlü bir kuraldışıdır. Böyle insanlar hiç kuşkusuz yükseklerde duruyor olmalıdırlar. Ancak yukarıda durulduğu zaman olgular doğru olarak gözlenebilir ve herşey görülebilir, aşağıda küçük bir delikten dışarıyı seyrederken değil.

b) İkinci Tarih türüne *düşünsel/reflektierend* Tarih diyebiliriz. Bu tür Tarih sunumu ele aldığı zaman ile bağıntı içinde olmayan, ama tini açısından şimdinin ötesinde olan Tarihtir. Bu ikinci cinste birbirlerinden çok değişik türler ayırdedilebilir.

aa) İstenen genel olarak bir ulusun ya da bir ülkenin ya da dünyanın bütün tarihi üzerine bir görüş, kısaca *Evrensel Tarih* dediğimiz şeydir. Burada tarihsel gerecin işlenmesi başlıca sorundur ki, bu işi yapacak olan kişi ona *kendi* tiniyle yaklaşır; ama bu içeriğin tininden ayrı bir tindir. Burada özellikle yazarın bir yandan betimlediği eylemlerin ve olayların içerik ve ereklerine ilişkin olarak, öte yandan tarihi ele alış yoluna ilişkin olarak kendisinin saptadığı ilkeler önemli olacaktır. Biz Almanlar durumunda derin düşünce ve sağgörü büyük bir türlülük gösterir ve her tarih yazarının bu konuda kendi kafasında kendine özgü bir türü ve tarzı vardır. İngilizler ve Fransızlar genel olarak tarihin nasıl yazılması gerektiğini bilirler, ve duruş noktaları daha evrensel ve daha ulusal bir kültür basamağına aittir; bizim

aramızda ise herkes bir özgünlük yaratma havasındadır, ve tarih yazmak yerine her zaman tarihin nasıl yazılması gerektiği üzerine araştırma yapmaya çabalarız. Düşünsel Tarihin bu ilk türü, eğer bir ülkenin tarihinin bütününü sunmaktan daha öte hiçbir ereği yoksa, kendini sıkı sıkıya öncekine bağlar. Böyle derlemeler in (Livius'un, Sicilyalı Diodoros'un tarihleri, Johannes von Müller'in *İsviçre Tarihi* buraya aittir), eğer iyi yapılmışlarsa, yüksek değerleri vardır. En iyileri arasında hiç kuşkusuz ilk sınıfın tarihçilerine yaklaşan türde tarihçiler sayılabilir, ve bunlar öylesine görsel yazarlar ki, okur çağdaşların ve görgü tanıklarının olayları anlatışını dinlemekte olduğu izlenimine kapılabilir. Ama değişik bir kültüre ait bir bireye özgü olması kaçınılmaz *tekil bir* ton çoğu kez böyle bir tarihin içinden geçmesi gereken zamanlara uyarlanmaz, ve yazarın anlatısında konuşan tin bu zamanların tininden bütünüyle başka bir tindir. Böylece Livius eski Roma krallarına, konsüllerine ve generallerine ancak kendi zamanının usta bir avukatı tarafından yapılabilecek ve [Roma] antikçağından kalan gerçek efsaneler (örneğin Menenius Agrippa masalı gibi) ile çarpıcı bir zıtlık içinde duran türde konuşmalar yaptırır. Böylece bize çarpışmaların betimlemelerini sanki onları kendisi görmüş gibi verir; ama bunların özellikleri tüm zamanlardaki çarpışmalar için kullanılabilir, ve belirlilikleri yine başka yerlerde sık sık birincil önemdeki noktalara egemen olan bağlantı eksikliği ile ve tutarsızlık ile zıtlık içinde durur. Böyle bir derlemci ile kökensel bir tarihçi arasındaki ayrımı saptamanın en iyi yolu Polybius'u Livius'un kendi tarihinde Polybius'un yapıtının saklandığı dönemler için kullandığı, genişlettiği ve kısalttığı biçem ile karşılaştırmaktır. Johannes von Müller tablosunda betimlediği zamanlara bağlı kalabilme çabasında tarihine katı, resmi, titiz bir görünüş vermiştir. Eski Tschudy'de bulunan anlatılar daha çok yeğlenir; herşey salt yapay ve uydurma bir antikçağ havasında olduğundan daha saf ve daha doğaldır.

Uzun dönemleri ya da bütün bir dünya tarihini göz

önüne almayı isteyen bir tarih gerçekte edimsel olanın bireysel betimlemelerinden vazgeçmeli ve kendini soyutlamalara kısaltmalıdır; ve bu yalnızca olayların ve eylemlerin atlanması anlamında değil, ama Düşüncenin en güçlü örnekleyici olması gibi başka bir anlamda alınmalıdır. Bir çarpışma, büyük bir utku, bir kuşatma bundan böyle kendisi değildir ve yalın belirlenimler içerisine sıkıştırılmıştır. Livius Volscii ile savaşları anlatırken, zaman zaman çok kısaca 'Bu yıl Volscii ile savaşıldı' der.

bb) Düşünsel Tarihin ikinci bir türü *Pragmatik* Tarihtir. Geçmişi ele alırken ve uzaklarda kalmış bir dünya ile ilgilenirken, düşünce için bu kendi etkinliğinden ve çabasına ödül olarak bir Şimdi ortaya çıkar. Olaylar değişiktir, ama onlarda evrensel olan ve içsel olan, onları bağlayan şey *birdir.* Bu Geçmişi ortadan kaldırır ve olayları Şimdiye getirir. Pragmatik düşünceler, ne denli soyut olsalar da, tam bu yolla gerçekte Şimdidedirler ve Geçmişin anlatılarını bugünün yaşamında diriltirler. Böyle düşüncelerin gerçekten de ilginç ve diriltici olup olmadıkları yazarın kendi tinine bağlıdır. Burada özellikle ahlaksal düşüncelere ve tarih yoluyla kazanılan ahlaksal derslere değinmek gerekir, ki bu ikinciler sık sık birinciler göz önünde tutularak ele alınırlar. Eğer iyilik örneklerinin ruhu yükselteceği ve çocukların ahlaksal eğitiminde onlara mükemmellik aşılamak için uygulanabilir oldukları söylenebilirse, gene de ulusların ve devletlerin yazgıları, çıkarları, durumları ve karışıklıkları bir başka alandır. Yöneticilere, devlet adamlarına, uluslara özellikle tarihin deneyimi yoluyla öğrenmeleri salık verilir. Ama deneyimin ve tarihin öğrettiği şey ulusların ve hükümetlerin tarihten hiçbir zaman hiçbirşey öğrenmedikleri ya da ondan türetilmiş öğretilere göre davranmadıklarıdır. Her dönemin öylesine kendine özgü koşulları vardır ve öylesine bireysel bir durum gösterir ki, onda onun kendisinden çıkarak karar verilmelidir ve ancak böyle karar verilebilir. Dünya olaylarının baskısı altında evrensel bir ilkenin hiçbir yararı olmaz, benzer durumların anılarına başvurular sonuçsuzdur, çünkü geçmişin soluk anılarının

Şimdinin diriliğine ve özgürlüğüne karşı hiçbir güçleri yoktur. Bu bakımdan hiçbirşey Fransızların Devrim döneminde Yunan ve Roma örneklerine dönmek için o sık yinelenen çağrılarından daha sığ olamaz. Hiçbirşey bu ulusların doğasından ve bizim zamanımızın doğasından daha ayrı olamaz. *İsviçre Tarihi*'nde olduğu gibi *Evrensel Tarih*'inde de böyle ahlaksal amaçları göz önünde tutan Johannes von Müller prensler, hükümetler ve halklar için, özellikle İsviçre halkı için böyle bir öğreti hazırladı (özel bir öğretiler ve düşünceler derlemi oluşturdu ve mektuplaşmalarında sık sık bir haftada hazırladığı bu düşüncelerinin tam sayısını verir); ama bunu başarmış oldukları arasında en iyisi sayamaz. Ancak durumlar üzerine kökten, özgür, kapsayıcı bir görüş ve İdeanın derin anlamı (örneğin Montesquieu'nün *Yasaların Tini*'nde olduğu gibi) böyle düşüncelere gerçeklik ve ilginçlik verebilir. Bu nedenle *bir* düşünsel Tarih *başkasını* yerinden eder; her yazar için gereçler önünde açıktır; her biri kendini onları kolayca düzenlemeye ve işlemeye yetenekli görebilir; her biri kendi tinini zamanın tini olarak onlarda geçerli kılabilir. Böyle düşünsel Tarihlerden bıkarak, insanlar sık sık bir olayın tüm bakış açılarını dışlayan imgelerine geri dönmüşlerdir. Bunların hiç kuşkusuz belli bir değeri vardır, ama çoğunlukla yalnızca ham bir gereç sunarlar. Biz Almanlar bunlarla yetiniriz; buna karşı Fransızlar ise dahiyane bir yolla kendileri için bir Şimdi oluştururlar ve Geçmişi şimdiki durum ile ilişkilendirirler.

cc) Düşünsel Tarihin üçüncü türü *Eleştirel* Tarihtir; buna zamanımızda Almanya'da tarihi ele almanın başlıca yolu olduğu için değinilecektir. Bunda sunulan tarihin kendisi değil, ama Tarihin bir Tarihi, tarihsel anlatıların bir yargılanışı ve bunların gerçeklik ve inandırıcılıklarının bir araştırmasıdır. Bunda yatan ve özellikle yatması gereken özgünlük yazarın anlatılardan olgularda olmayan birşeyi çıkarmada gösterdiği kavrayış keskinliğidir. Fransızlar bu alanda derin ve sağgörü üzerine dayalı pekçok çalışma üretmişlerdir. Ama gene de böyle eleştirel yöntemi tarihsel

olarak geçerli bir yöntem olarak geçerli kılmaya çalışmamış, yargılarını eleştirel incelemeler biçiminde sunmakla yetinmişlerdir. Bizim durumumuzda ise o yüksek eleştiri denilen şey, genel olarak filolojiye olduğu gibi, tarihsel yazına da egemen olmuştur. Bu yüksek eleştiri boş bir imgelem yetisinin sağlayabileceği tarihsel olmayan tüm olanaklı ucubeleri getirmek için gerekçeyi sağlamıştır. Bu, öznel kuruntuları tarihsel verilerin yerine koyarak, tarihte Şimdiyi kazanmanın bir başka yoludur — kuruntular ki, ne denli gözüpek iseler, eş deyişle ne denli önemsiz ayrıntılar üzerine dayalı ve tarihin en kararlı olguları ile ne denli çelişkili iseler o denli değerli sayılırlar.

dd) Düşünsel Tarihin son türü kendini hemen parçalı birşey olarak gösteren türdür. Hiç kuşkusuz soyutlayıcıdır; ama genel bakış açılarını (örneğin Sanat Tarihi, Tüze Tarihi, Din Tarihi) aldığı için, Felsefi Dünya Tarihine bir geçiş oluşturur. Zamanımızda *kavramlar tarihinin* bu biçimi daha gelişmiş ve öne çıkarılmıştır. Böyle dallar [Sanat, Tüze, Din] bir ulusun tarihinin bütünü ile bir ilişki içinde dururlar, ve herşeyin çevresinde döndüğü biricik nokta bütünün bağlantısının mı sergilendiği, yoksa yalnızca dışsal ilişkileri içinde mi arandığıdır. Bu ikinci durumda, bu dallar ulusun bütünüyle olumsal, tekil özellikleri olarak görünürler. Şimdi, eğer düşünsel Tarih evrensel bakış açılarını izleme noktasına gelmişse, o zaman belirtmek gerek ki, eğer böyle bakış açıları gerçek bir doğada iseler, yalnızca dışsal bir çizgi, yalnızca dışsal bir düzen oluşturmazlar, tersine olayların ve edimlerin kendilerinin içsel ve yol gösterici ruhlarıdırlar. Çünkü, ruh-önderi Merkür gibi, İdea gerçeklikte halkların ve dünyanın önderidir, ve Tin, o önderin ussal ve zorunlu İstenci, dünya olaylarına öncülük etmiştir ve etmektedir; onu bu önderlikte tanıyabilmek burada amacımızdır. Bu bizi

c) Tarihin üçüncü cinsine, *Felsefi* Tarihe getirir. Önceki iki tür açısından hiçbir açıklama gerekmemişti, çünkü kavramları kendiliğinden açıktı; ama bu sonuncusunda

durum başka türlüdür ve gerçekten de bir açıklama ya da aklama gerektiriyor görünür. Gene de genel olarak Tarih Felsefesinin tarihin düşünceye dayalı irdelenişinden başka birşeyi imlemediği söylenebilir. Düşünce hiç kuşkusuz ondan vazgeçebileceğimiz birşey değildir; kendimizi hayvanlardan onunla ayırdederiz, ve duyumda, tanımada ve bilmede, itkilerde ve istençte, bunlar insansal oldukları ölçüde, bir Düşünce vardır. Ama Düşünceye bu başvuru burada doyurucu görünmeyebilir, çünkü tarihte Düşünce verili olana ve var olana altgüdümlüdür, onu temeli olarak alır ve onun tarafından yönlendirilir; Felsefe ise, tersine, nesnesine Kurgunun var olana bakılmaksızın kendi içinden üreteceği Düşünceleri yükler. Tarihe böyle Düşüncelerle yaklaştığında, Kurgu onu bir gereç gibi ele alır, onu olduğu gibi bırakmaz, tersine Düşüncelere göre düzenler, ve söylendiği gibi onu *a priori* kurar. Ama Tarihin yalnızca var olanı ve olmuş olanı, olayları ve edimleri ele alması gerektiği için, ve ancak verili olana sıkı sıkıya sarıldığı ölçüde gerçek doğasına bağlı kaldığı için, Felsefenin işi bu etkinlik ile çelişki içinde duruyor görünür; ve bu çelişkinin ve ondan Kurgu için doğan suçlamanın burada açıklanması ve çürütülmesi gerekir; ama bu nedenle Tarihsel olanın ereği, ilgisi ve ele alınışı ve Felsefe ile ilişkileri üzerine yürürlükte olan ya da her zaman yenileri bulunacak çok sayıda çarpık ve özel görüşün düzeltilmesi gibi bir işi üstlenmeyi istemiyoruz.

Felsefenin birlikte getirdiği biricik düşünce Usun dünyaya egemen olduğu, öyleyse Dünya Tarihinde de ussal olanın ilerlemekte olduğu biçimindeki yalın Us düşüncesidir. Bu kanı ve içgörü genel olarak Tarih açısından bir *varsayımdır;* Felsefenin kendisinde ise bir varsayım değildir. Kurgul bilgi yoluyla onda Usun — burada bu anlatımla onun Tanrı ile bağıntısını ve ilişkisini daha yakından açıklamaksızın yetinebiliriz — *Töz* ve *sonsuz Güç* olduğu, kendi kendisinin tüm doğal ve tinsel yaşamın *sonsuz Gereci* olduğu gibi bu kendi İçeriğinin etkinleştirici *sonsuz Biçimi* de olduğu tanıtlanır. Us *Tözdür,* başka bir deyişle, tüm edimsellik varlığını ve

kalıcılığını onda ve onun yoluyla bulur; — *sonsuz Güçtür*, çünkü Us yalnızca İdeale dek, yalnızca 'Gerek' noktasına dek gidebilecek denli, yalnızca edimselliğin dışında, kim bilir nerede, tikel birşey olarak kimi insanların kafalarında bulunacak denli güçsüz değildir; — *sonsuz İçeriktir*, tüm özsellik ve gerçekliktir, ve kendisi kendi Gerecidir ki, onu işlemesi için kendi *etkinliğine* verir, çünkü, sonlu bir edim gibi, etkinliğinin besinini ve nesnelerini ondan kazanacağı verili bir aracın, dışsal bir gerecinin koşullarına gereksinmez; kendi kendisinden beslenir ve kendisi işlemekte olduğu Gereçtir; yalnızca kendisi kendi biricik varsayımı olduğu ve ereği saltık son erek olduğu için, kendisi bu ereğin İçeriden görüngüde, yalnızca doğal değil ama tinsel Evrenin de görüngüsünde, Dünya Tarihinde etkinleştirilmesi ve üretilmesidir. Şimdi, bu İdeanın gerçek olan, bengi olan, saltık olarak güçlü olan olması, onun kendini dünyada sergilemesi ve onda kendi kendisinden, onur ve görkeminden başka hiçbirşeyi sergilememesi — bu olgu, söylendiği gibi, Felsefede tanıtlanmış olandır ve burada böyle tanıtlanmış olarak varsayılacaktır.

Okurlarım arasında henüz Felsefe ile tanışık olmayanlardan belki de Dünya Tarihi üzerine bu dersi Usa duyulan bir inanç ile, onun bilgisi için bir istem, bir susuzluk ile karşılamalarını bekleyebilirim; hiç kuşkusuz bilimlerin öğrenilmesinde öznel gereksinim olarak varsayılması gereken şey yalnızca yüzeysel bir tanışıklıklar yığını için değil, ama ussal içgörü için, bilgi için istem olmalıdır. Eğer Dünya Tarihine daha şimdiden Usun düşüncesi ile, bilgisi ile giremiyorsak, o zaman hiç olmazsa Usun orada *olduğuna*, Anlığın ve özbilinçli İstencin dünyasının olumsallığa terkedilmiş olmadığına, tersine kendini bilen İdeanın ışığında kendini göstermek zorunda olduğuna duyulan sağlam, yenilmez bir inancı taşımalıyız. Ama gerçekte önceden böyle bir inanç için bir istemde bulunmanı gerekmez. Geçici olarak söylemiş olduklarım ve daha öte söyleyecek olduklarım bilimimiz açısından bile yalnızca varsayım olarak değil, ama bütünün bir özeti olarak, bizim

tarafımızdan yapılacak irdelemenin sonucu olarak alınmalıdır — bir sonuç ki, daha önceden bütünü tanıdığım için *benim tarafımdan* bilinmektedir. Öyleyse Dünya Tarihinin ussal bir ilerleme olmuş olduğu, Dünya Tininin, doğası hiç kuşkusuz her zaman bir ve aynı olan, ama bu tek doğasını dünyanın belirli-varlığında açındıran Tinin ussal, zorunlu süreci olduğu yalnızca bu Tarihin kendisinin irdelemesinden çıkan bir sonuçtur. Bu, söylendiği gibi, Tarihin sonucu olmalıdır. Ama Tarihi olduğu gibi almalıyız: Tarihsel olarak, görgül olarak ilerlemeliyiz; başka şeyler arasında, meslekten tarihçiler gibi yanlış yönlendirilmeye izin vermemeliyiz, çünkü bunlar, özellikle büyük yetkeler olarak görülen Alman tarihçileri, felsefeciyi onunla suçladıkları şeyi, yani Tarihte *a priori* uydurmalar getirme işini kendileri yaparlar. Örneğin, doğrudan Tanrı tarafından eğitilmiş, eksiksiz içgörü ve bilgelik ile donatılmış, tüm doğa yasalarının ve tinsel gerçekliğin tam bilgisini taşıyan bir ilk ve en eski halkın olmuş olduğu, ya da şu ya da bu rahipler-halkının varolduğu, ya da, daha özel birşeyden söz etmek için, bir Roma Eposunun olduğu ve Roma tarihçilerinin bundan en eski tarihi türetmiş oldukları vb. gibi yaygın uydurmalar vardır. Bu tür yetkelerden yararlanmayı yetenekli meslekten tarihçilere bırakmayı istiyoruz, çünkü bu uydurmalar tarihçilerimiz arasında hiç de alışılmadık şeyler değildirler. Buna göre, yerine getirilecek ilk koşul olarak, tarihsel olanı ona bağlı kalarak almamız gerektiğini bildirebiliriz; ama 'bağlı kalarak' ve 'almak' gibi genel anlatımlarda bir ikircim yatar. Giderek yalnızca alıcı olarak davrandığını, kendini yalnızca verili olana bıraktığını sanan ve ileri süren sıradan ve yansız tarihçi bile düşüncesinde edilgin değildir, kategorilerini kendisi ile birlikte getirir ve varolanı onlar yoluyla görür; özellikle bilimsel olması gereken herşeyde Us uyumamalı, ve derin düşünce uygulanmalıdır; kim dünyaya ussal olarak bakarsa, onu ussal olarak görür, ve ikisi birbirlerini karşılıklı olarak belirler. Ama derin düşüncenin değişik yolları, bakış açıları, olguların (ki en yakında yatan kategoridir)

salt önemleri ve önemsizlikleri üzerine yargıda bulunma buraya ait değildir.

Yalnızca Usun dünyada olduğu gibi Dünya Tarihinde de egemen olmuş olduğu ve egemen olmayı sürdürdüğü yolundaki evrensel kanı üzerine iki biçimsel noktayı ve bakış açılarını anımsatacağım, çünkü bunlar bize aynı zamanda güçlüğü oluşturan ana noktayı daha yakından ele alma ve üzerinde daha öte durmamız gereken bir konuyu belirtme fırsatını verirler.

Bunlardan biri ilk kez Yunanlı Anaxagoras'ın ***nousun*** (νοῦς), genel olarak Anlağın ya da Usun dünyayı yönettiğini söylemiş olduğunu bildiren tarihsel pasajdır; bu özbilinçli Us olarak Anlık değil, genel olarak bir Tin değildir; — ikisini birbirinden bütünüyle ayırdetmemiz gerekir. Güneş dizgesinin devimi değişmez yasaları izler; bu yasalar onun Usudur, ama ne güneşin ne de bu yasalarda onun çevresinde dönen gezegenlerin buna ilişkin bir bilinçleri vardır. Böylece Usun doğada olması, doğanın değiştirilemez evrensel yasalar tarafından yönetiliyor olması gibi bir düşünce bizi şaşırtmaz, bu tür düşüncelere alışığızdır ve onları fazla büyütmeyiz; bu tarihsel duruma tarihin bize önemsiz görünebilen bu tür düşüncelerin dünyada her zaman olmuş olmadıklarını öğrettiğine, böyle düşüncelerin aslında insan tininin Tarihinde çığırlar oluşturduklarına dikkati çekmek için değindim. Aristoteles o düşüncenin yaratıcısı olarak Anaxagoras'ın sarhoşlar arasındaki ayık biri olarak görünmesinden söz eder. Sokrates bu düşünceyi Anaxagoras'tan üstlendi, ve düşünce olayları şansa yükleyen Epikürüs'ün felsefesi dışında Felsefede hemen egemen oldu. "Bundan sevinç duydum," der Sokrates, Platon'un diyalogunda, "ve bana Doğayı Usa göre yorumlayacak, tikel olanda onun tikel ereğini, bütünde evrensel ereği gösterecek bir öğretmen bulmuş olduğum umuduna kapıldım. Dünyaları verseler bu umuttan vazgeçmeyecektim. Ama büyük bir coşkuyla kendimi Anaxagoras'ın yazılarına verdikten sonra onun yalnızca Hava, Ether, Su ve benzerleri gibi dışsal nedenlerden söz ettiğini görünce

büyük bir düşkırıklığına uğradım." Açıktır ki Sokrates'in Anaxagoras'ın ilkesinde bulduğu yetersizlik ilkenin kendisini değil, ama somut doğaya uygulanışındaki eksikliği, Doğanın o ilkeden anlaşılıyor ya da kavranıyor olmamasını, bütününde o ilkenin soyut olarak bırakılmış olmasını, Doğanın onun bir gelişimi olarak, Ustan ortaya çıkarılmış bir örgütleniş olarak kavranmamasını ilgilendirir. Burada, hemen başlangıçta, bir belirlenimin, bir ilkenin, bir gerçekliğin yalnızca soyut olarak saptanması ve daha tam belirlenime ve somut gelişime ilerleme arasındaki bu ayrıma dikkati çekmek istiyorum. Bu ayrım belirleyicidir, ve Dünya Tarihini incelememizin vargısında en yeni politik durumun ele alınmasında başkaları arasında özellikle bu duruma geri döneceğiz.

Dahası, Usun dünyayı yönetiyor olması düşüncesinin bu ortaya çıkışı onun dinsel gerçeklik biçiminde iyi bildiğimiz daha öte bir uygulaması ile, yani dünyanın şansın ve dışsal olumsal nedenlerin eline bırakılmadığı, tersine bir *Kayranın* dünyayı yönettiği görüşü ile bağıntılıdır. Daha önce sözü edilen ilkeye inancınız konusunda bir istemde bulunmayı istemediğimi belirtmiştim; gene de *bu dinsel biçim altında o ilkeye* inancınıza başvurabilirim — eğer genel olarak felsefe biliminin özgünlüğü varsayımlarda bulunmaya izin veriyorsa; ya da, aynı şeyi başka türlü anlatırsak, böyle birşeye başvurmayacağım çünkü ele almayı istediğimiz bilimin kendisinin o ilkenin gerçekliğinin olmasa da doğruluğunun tanıtını vermesi gerekir. Şimdi, gerçeklik, bir Kayranın, hiç kuşkusuz tanrısal Kayranın dünyanın olaylarının başında olması gerçekliği o verilen ilkeye karşılık düşer, çünkü tanrısal Kayra bilgelik ile donatılı sonsuz güçtür ki, ereğini, eş deyişle dünyanın saltık, ussal son ereğini edimselleştirir: Us kendi kendisini belirleyen bütünüyle özgür düşüncedir. Ama dahası, şimdi bu inanç ve ilkemiz arasında bir ayrım, aslında bir karşıtlık tam olarak Sokrates'in Anaxagoras'ın ilkesi durumundaki istemi ile aynı yolda kendini gösterir. Çünkü o inanç da eşit ölçüde belirsizdir, genel olarak Kayraya inanç denilen

şeydir, ve belirlenime, bütünün üzerine, Dünya Tarihinin herşeyi kapsayan akışı üzerine uygulamaya dek ilerlemiş değildir. Ama Tarihi açıklamak demek insanların tutkularını, dehalarını, etkin yetilerini ortaya sermek demektir, ve Kayra tarafından bu belirlenmişliğe genellikle onun *Tasarı* denir. Gene de bu Tasar bizim gözlerimizden gizli olması gereken şeydir; giderek onu bilmeyi istemek bile kendini-bilmezlik sayılır. Anaxagoras'ın Anlağın kendini edimsellikte nasıl ortaya serdiği konusundaki bilgisizliği doğaldı: Henüz düşüncenin bilinci ne onda, ne de bütün bir Yunanistan'da yeterince gelişmişti; Anaxagoras evrensel ilkesini Somuta uygulayamadı, ikinciyi birinciden saptamayı başaramadı; ve Somutun Evrensel ile birleşmesini kavrama adımını atan ilkin Sokrates oldu. O zaman Anaxagoras böyle bir uygulamaya karşı bir polemik tutumuna girmedi; ama Kayraya o inanç en azından büyük ölçek uygulamaya karşı ya da Kayranın Tasarının bilgisine karşı böyle bir tutuma girer. Çünkü tikel durumlarda şurada burada o Tasarın geçerli olmasına izin verilir; dindar yürekler tek tek olaylar durumunda yalnızca Şansı değil, ama Tanrının parmağını görürler, örneğin büyük sıkıntı ve yoksulluk içindeki bir bireye beklenmedik bir yardım geldiği zaman olduğu gibi; ama bu ereklerin kendileri sınırlı türdendir, yalnızca bu bireyin tikel erekleridirler. Ama Dünya Tarihinde işimiz Uluslar olan bireyler ile, Devletler olan bütünlükler iledir. Öyleyse Kayraya inanç üzerine deyim yerindeyse ne o perakendeci bakış açısında, ne de yalnızca bir Kayranın olduğu biçimindeki genel görüşe gitmeyi isteyen, ama onun daha belirli edimlerine yaklaşmayı yadsıyan salt soyut, belirsiz inançta durup kalabiliriz. Tersine, en içten çabamız Kayranın yollarını, Tarihteki araçlarını ve görüngülerini tanımaya yönelmelidir, ve bunları o evrensel ilke ile ilişkilendirmemiz gerekir. Ama genel olarak tanrısal Kayranın Tasarının bilgisine değinmekle zamanımızın birincil önemdeki bir sorusunu, Tanrıyı bilme olanağına ilişkin soruyu, ya da daha doğrusu, bu bir soru olmaya son verdiği için, bir önyargıya dönüşmüş olan öğretiyi, Tanrıyı

bilmenin olanaksız olduğu öğretisini anımsatmış oldum. Kutsal Yazılarda en yüksek ödev olarak buyrulan şey ile, Tanrıyı yalnızca sevme değil ama bir de bilme ödevi ile doğrudan karşıtlık içinde, şimdi tam orada söylenmiş olan şeyin, Tinin Gerçekliğe götüren olduğu, onun her şeyi bildiği, giderek Tanrının en büyük derinliklerine ulaştığı görüşünün yadsınması egemendir. Tanrısal Varlık bilgimizin ve genel olarak insansal şeylerin öte yanına koyulduğu zaman, bununla kendi tasarımlarımız arasında dilediğimiz gibi dolaşmanın rahatlığına ulaşılır. Bilgimize tanrısal olanla ve gerçek olanla bir bağıntı vermekten kurtuluruz; buna karşı, o zaman onun kibri ve öznel duygu kendi için eksiksiz bir aklama bulur; ve dindar alçakgönüllülük, Tanrının bilgisini kendinden uzakta tutarken, bununla özenci ve boş itkileri için neyi kazanacağını çok iyi bilir. Usun dünyayı yönetmiş ve yönetmekte olduğu biçimindeki önermemiz ile Tanrının bilgisinin olanağına ilişkin soru arasındaki bağıntıyı gözardı etmeyi istemeyişimin nedeni felsefenin dinsel gerçeklikleri anımsatmadan kaçındığı ya da kaçınmayı istediği ve onları bir yana attığı, çünkü deyim yerindeyse onlara karşı rahat bir duyunç taşımadığı yolundaki kuşkuya değinme fırsatını değerlendirmekti. Tersine, durum böyle olmaktan öylesine uzaktır ki, yakın zamanlarda dinsel içeriği birçok tanrıbilim türü karşısında savunmayı üstlenmek zorunda kalan felsefe olmuştur. Hıristiyan dininde Tanrı kendini bildirmiş, eş deyişle insanlara ne olduğunu bilme fırsatım vermiştir, öyle ki bundan böyle gizli saklı birşey değildir; ve bizim için Tanrıyı bilmenin bu olanağı böyle bilgiyi bir ödev olarak dayatır. Tanrı çocuklarında dar yürekler ya da boş kafalar istemez; tersine, tinleri kendi için yoksul ama Onun bilgisinde varsıl olanları, ve tüm değeri Tanrının bu bilgisinde görenleri ister. Tanrısal Varlığın bildirilişinin bu temelinden yola çıkan düşünen tinin gelişimi en sonunda ilkin duygunun ve tasarım yetisinin önüne koyulan şeyi düşünce ile kavramaya ulaşmalıdır; sonunda, yaratıcı Usun Dünya Tarihi olan bu varsıl ürününün de kavranacağı zaman gelmelidir.

Bir zamanlar moda Tanrının bilgeliğine hayvanlarda, bitkilerde, tekil yazgılarda hayran olmaktı. Kayranın kendini böyle nesnelerde ve olgularda bildirdiği kabul ediliyorsa, bu niçin Dünya Tarihinde de kabul edilmesin? Bu içerik böyle bir kabullenim için fazla büyük görünür. Ama tanrısal bilgelik, e.d. Us büyükte olduğu gibi küçükte de bir ve aynıdır; ve Tanrıyı bilgeliğini büyük ölçekte uygulamayacak denli zayıf görmemeliyiz. Bilgimiz bengi bilgelik tarafından amaçlanan şeyin doğanın bağrında nasıl ortaya çıkıyorsa, edimsel ve etkin Tinin dünyasında da öyle ortaya çıktığı içgörüsünü kazanmaya yönelir. İrdelememiz bu düzeye dek bir Theodike, Tanrının bir aklanışıdır ki, Leibniz bunu metafiziksel olarak kendi yolunda henüz belirsiz, soyut kategorilerde başarmaya çalışmıştır, öyle ki dünyadaki Kötülük kavranabilir, düşünen tin Kötü olanın varoluşu ile uzlaşabilir. Gerçekte böyle bir uzlaştırıcı bilgi için istem başka hiçbir yerde Dünya Tarihinde olduğundan daha büyük değildir. Bu uzlaşmaya ancak o olumsuzu altgüdümlü ve üstesinden gelinen birşeye yitmiş olarak kendi içinde kapsayan olumlunun bilgisi yoluyla ulaşılabilir; bir yandan gerçekte dünyanın son ereği olan şeyin bilinci yoluyla, öte yandan o ereğin onda edimselleşmiş olduğunun ve Kötü olanın en sonunda kendini onun yanında geçerli kılmış olmadığının bilinci yoluyla erişilebilir. Ama bunun için νοῦςa ve Kayraya yalnızca inanç henüz hiçbir biçimde yeterli değildir. Belirtildiği gibi, dünyayı yöneten Us da tıpkı Kayra gibi belirsiz bir sözcüktür; ondan her zaman belirleniminin, içeriğinin ne olduğu belirtilemeden söz edilir, ki birşeyin ussal mı, yoksa usdışı mı olduğunu ona göre yargılayabiliriz. Usu belirlenimi içinde kavramak — bu ilk sorundur; ikincisi, genel olarak Usa bağlı kalınsa da, bu yalnızca sözlerde böyledir. Bunları belirttikten sonra, bu Girişte irdelemeyi istediğimiz ikinci bakış açısına geçiyoruz.

II. Usun *belirleniminin* kendinde ne olduğu sorusu, Us dünya ile bağıntı içinde alındığı sürece, dünyanın *Son*

Ereğinin ne olduğu sorusu ile çakışır; bu anlatımda daha tam olarak o Ereğin olgusallaşması, edimselleşecek olması gerektiği imlenir. Burada değinilecek iki nokta vardır: Bu son Ereğin içeriği, genel olarak belirlenimin kendisi, ve edimselleşmesi.

Herşeyden önce belirtmeliyiz ki, nesnemiz, *Dünya Tarihi,* tinsel alanda ilerler. Dünya kendi içinde fiziksel ve ruhsal Doğayı kapsar; fiziksel Doğa da benzer olarak Dünya Tarihine karışır, ve daha başlangıçta Doğa belirleniminin bu temel ilişkilerine dikkat etmemiz gerekecektir. Ama Tin ve gelişiminin süreci tözsel olandır. Doğayı kendine özgü tikel bir öğede olduğu gibi kendi içinde bir Us dizgesi olarak irdeleme işi buraya ait değildir; onu burada yalnızca Tin ile göreli olarak irdeleyeceğiz. Tin ise onu burada üzerinde irdeleyeceğimiz sahnede, Dünya Tarihinde, en somut edimselliği içindedir; buna karşın, ya da daha doğrusu somut edimselliğinin bu kipinden evrenseli de kavrayabilmek için, herşeyden önce *Tinin doğasının* kimi soyut belirlenimlerini öncül olarak kullanmak zorundayız. Gene de bu burada ancak bir önesürüm tarzında yapılabilir; burası Tinin İdeasını kurgul olarak açındırmanın yeri değildir. Çünkü bir Girişte söylenebilecek olanlar, daha önce değinildiği gibi, bütününde salt tarihsel olarak, birer varsayım olarak alınmalıdırlar ki, ya başka bir yerde açıklanmış ve tanıtlanmışlardır, ya da doğrulanışlarını Tarih Biliminin incelenişinin sonucu olarak kazanmaları gerekir.

Buna göre burada irdelenecek noktalar —

a) Tinin doğasının soyut belirlenimleri;

b) Tinin İdeasını olgusallaştırabilmek için hangi araçları kullandığı;

c) son olarak Tinin belirli-Varlıkta tam olgusallaşmasının şekli — Devlet.

a) Tinin doğası tam karşıtı yoluyla bilinebilir. Tıpkı özdeğin tözünün Yerçekimi olması gibi, demeliyiz ki Tinin tözü, özü Özgürlüktür. Herkes için dolaysızca inandırıcı olacağı gibi, Tin başka özellikler arasında Özgürlüğe de

iyedir; ama felsefe Tinin tüm özelliklerinin ancak Özgürlük yoluyla kalıcı olduklarını, tümünün yalnızca Özgürlük için araçlar olduklarını, tümünün yalnızca Özgürlüğü aradıklarını ve ürettiklerini öğretir; *Özgürlüğün Tinin biricik Gerçekliği olduğu* kurgul felsefenin ürettiği bir bilgidir. Özdeğin ancak bir özek noktasına doğru itildiği ölçüde yerçekimi vardır; özsel olarak bileşiktir, birbiri dışındaki parçalardan oluşur, onların Birliğini arar ve öyleyse kendini ortadan kaldırmayı, kendi karşıtını ister; eğer buna erişseydi, bundan böyle Özdek olmaz, tersine yitip gitmiş olurdu; İdealliğe doğru çabalar, çünkü Birlikte ideal olarak vardır. Tin ise, tersine, özeğini kendi içinde taşıyandır; Birliği kendi dışında taşımaz, ama onu bulmuştur; kendi içinde ve kendi kendisi iledir. Özdek tözünü dışında taşır; Tin *kendi-kendisi-ile-olmadır.* Bu ise sözcüğün tam anlamıyla Özgürlüktür, çünkü bağımlı olduğum zaman kendimi bir başkası ile bağıntılarım ki, o değilimdir; dışsal birşey olmaksızın olamam; eğer kendi kendim ile isem, özgürümdür. Tinin bu kendi-kendisi-ile-olması özbilinçtir, kendinin bilincidir. Bilinçte iki şey ayırdedilecektir; ilk olarak biliyor olmam; ve ikinci olarak, bildiğim şey. Özbilinçte ikisi çakışır, çünkü Tin kendi kendisini bilir, kendi doğasının *yargılanışıdır*, ve Tin aynı zamanda kendine gelme ve böylece kendini ortaya çıkarma, kendini kendinde ne ise o yapma etkinliğidir. Bu soyut belirlenime göre Dünya Tarihi için denebilir ki, o Tinin kendinde ne olduğunun bilgisini geliştirme sürecinde sergilenişidir; ve tıpkı tohumun ağacın bütün doğasını, meyvalarının tadını ve biçimini kendi içinde taşıması gibi, Tinin ilk belirtileri de daha şimdiden gizil olarak bütün Tarihi kendi içinde kapsar. Doğulular henüz Tinin ya da genel olarak İnsanın kendinde özgür olduğunu bilmezler; ve bunu bilmedikleri için özgür değildirler; yalnızca *Birin* özgür olduğunu bilirler, ama tam bu nedenle böyle özgürlük yalnızca Özenç, yabanıllık, tutkunun körlüğüdür; ya da onun bir yumuşaklığı, evcilliğidir ki, kendisi salt bir doğa olumsallığı ya da özençtir. Bu *Bir* bu nedenle salt bir Despottur, özgür bir insan değil. —

Özgürlük bilinci ilkin Yunanlılar arasında doğdu, ve bu nedenle onlar özgürdüler; ama, tıpkı Romalılar gibi, yalnızca *kimilerinin* özgür olduğunu biliyorlardı, genel olarak İnsanın değil. Platon ve Aristoteles bile bunu bilmiyordu. Bu nedenle Yunanlıların yalnızca köleleri olmakla kalmadı, yalnızca yaşamları ve güzel özgürlüklerinin sürekliliği onlara bağımlı olmakla kalmadı, ama özgürlüklerinin kendisi bir yandan yalnızca olumsuz, geçici ve sınırlı bir çiçek, öte yandan aynı zamanda insansal olanın, insanca olanın katı bir köleliğiydi. — İlkin Germanik uluslar Hıristiyanlıkta İnsan olarak İnsanın özgür olduğunun, Tinin özgürlüğünün onun en asıl doğasını oluşturduğunun bilincine ulaştılar; bu bilinç ilk olarak dinde, Tinin en iç bölgesinde doğdu; ama bu ilkenin dünyasal varlığa da aktarılması daha öte bir sorundu ki, çözümü ve uygulaması kültürün ağır ve uzun bir emeğini gerektirdi. Hıristiyan dininin kabul edilmesi ile örneğin kölelik dolaysızca sona ermedi: dahası, böylelikle Devletlerde özgürlüğün hemen egemen olması, Hükümetlerin ve Anayasaların ussal bir yolda örgütlenmeleri ya da giderek özgürlük ilkesi üzerine temellendirilmeleri de hiçbir biçimde söz konusu değildi. İlkenin dünyasallığa bu uygulanışı, dünyasal durumların onun tarafından bütünüyle şekillendirilmesi ve özümsenmesi uzun bir süreçtir ki, Tarihin kendisini oluşturur. Genel olarak bir ilke ile onun uygulaması, eş deyişle Tinin ve yaşamın edimselliğine aktarılması ve yerine getirilmesi arasındaki bu ayrıma daha önce değinmiştim; bu bilimimizde temel belirlenimlerden biridir ve düşüncenin ona sıkı sıkıya sarılması özseldir. Şimdi, bu ayrım Hıristiyan özbilinç ilkesi olarak Özgürlük açısından burada geçici olarak nasıl vurgulandıysa, genel olarak Özgürlük açısından da özsel olarak yer alır. *Dünya Tarihi Özgürlük bilincinde ilerlemedir* — bir ilerleme ki, görevimiz onu zorunluğu içinde bilmektir.

Genel olarak Özgürlüğe ilişkin bilginin değişik basamakları üzerine söylediklerimle — ve hiç kuşkusuz ilk olarak Doğuluların yalnızca *Birin*, Yunan ve Roma dün-

yasının ise *Kimilerinin* özgür olduğunu bilmeleri, *bizim* ise kendilerinde *Tüm* İnsanların, eş deyişle İnsan olarak İnsanın özgür olduğunu bilmemiz biçiminde —, aynı zamanda Dünya Tarihinin bölümlenişi ve onu ele alış yolumuz da verilmiştir. Bunu gene de yalnızca geçici olarak belirtiyoruz; daha önce kimi kavramları açımlamamız gerekir.

Öyleyse, tinsel dünyanın belirlenimi olarak ve — bu tözsel dünya olduğu ve fiziksel dünya ona altgüdümlü kaldığı ya da, eğer kurgul olarak anlatırsak, tinsel dünyaya karşı hiçbir gerçekliği olmadığı için — *dünyanın son ereği* olarak Tinin Özgürlüğü üzerine bilincini ve tam olarak bu yolla genel olarak Özgürlüğünün edimselliğini ileri süreceğiz. Ama bu Özgürlüğün, böyle alındığında, kendisinin henüz belirsiz ve sonsuz ölçüde ikircimli bir sözcük olduğu, 'en yüksek' olduğu için sonsuz çoklukta yanlış anlama, karışıklık ve yanılgıyı kendisi ile birlikte taşıdığı ve olanaklı tüm aşırılıkları kendi içinde kapsadığı — bu olgu hiçbir zaman modern zamanlarda olduğundan daha iyi tanınmış ve yaşanmış değildir; ama onu burada ilk olarak o genel belirlenimi içinde alacağız. Dahası, ilke ile, ilk olarak salt kendinde olan ile edimsel olan arasındaki sonsuz ayrımın önemine dikkat çekildi. Aynı zamanda kendinde olduğu gibi alındığında sonsuz Zorunluğu kendi içinde taşıyan Özgürlük bilince — çünkü Özgürlük, kavramına göre, kendinin bilgisidir — ve böylelikle edimselliğe getirilecektir: Özgürlük kendi için kendisinin yerine getirdiği Erek, ve Tinin biricik Ereğidir. Yalnızca bu Erek Dünya Tarihinin ona doğru çabalamış olduğu şeydir, ve çağlar boyu yeryüzünün engin sunu taşı üzerine bırakılan tüm adaklar ona sunulmuşlardır. Bu kendini yerine getiren ve yaşama geçiren biricik amaç, tüm olayların ve durumların değişimindeki biricik kalıcı öğe, onlarda gerçekten etkin olan biricik ilkedir. Bu son erek Tanrının dünya açısından istediğidir; oysa Tanrı en eksiksiz olandır ve bu nedenle kendi kendisinden, kendi İstencinden başka hiçbirşeyi isteyemez. Ama İstencinin doğasının, e.d. genel olarak

doğasının ne olduğu — bu, dinsel tasarımı Düşüncede kavradığımız için, burada Özgürlük İdeası dediğimiz şeydir. Şimdi dolaysızca getirilecek soru ancak şu olabilir: Özgürlük olgusallaşması için hangi aracı kullanır? Burada irdeleyeceğimiz ikinci nokta budur.

b) Özgürlüğün kendini bir dünyaya geliştirmesini sağlayan *araca* ilişkin bu soru bizi Tarihin görüngüsünün kendisine götürür. Eğer genel olarak özgürlük ilkin iç Kavram ise, o zaman araç dışsal olan, görüngüsel olan, Tarihte dolaysızca göz önüne çıkan ve kendini sergileyendir. Tarihe yakından bir bakış bize insanların eylemlerinin onların gereksinimlerinden, tutkularından, çıkarlarından, karakter ve yeteneklerinden ortaya çıktıklarını kabul ettirir; ve dahası, öyle bir yolda ki, bu etkinlik gösterisinde güdüler olarak görünen ve birincil etkenler olarak yer alan şeyler yalnızca gereksinimler, tutkular, çıkarlardır. Bunların arasında hiç kuşkusuz evrensel erekler, bir iyilikseverlik, soylu vatan sevgisi bulunuyor olabilir; ama bu erdemler ve bu evrenseller dünya ile ve dünyanın yarattıkları ile önemsiz bir ilişki içinde dururlar. Hiç kuşkusuz Usun belirleniminin bu öznelerin kendilerinde ve etki alanlarında olgusallaştığını görebiliriz; ama bunların insan soyunun bütün kitlesi karşısında oranları küçüktür ve erdemlerinin yayıldığı varoluş alanı da göreli olarak önemsizdir. Buna karşı, tutkular, tikel çıkarlara bağlı amaçlar, bencil isteklerin doyumu en güçlü olanlardır; güçlerini Tüzenin ve Ahlakın onlara getirmek istediği hiçbir sınırı tanımamada, bu doğal güçlerin insanlar üzerinde düzen ve ılımlılığa doğru, tüze ve ahlaka doğru yapay ve usandırıcı disiplinden daha doğrudan bir etki taşımasında bulurlar. Tutkuların bu oyununa ve şiddetlerinin sonuçlarına baktığımız zaman, yalnızca onlara değil, ama giderek — aslında başlıca — iyi amaçlara ve haklı ereklere takılmış olan anlamsızlıklar gözümüze çarptığı zaman, insanlığın üretmiş olduğu en görkemli krallıkların başına gelen kötülükleri ve yıkımları gördüğümüz zaman, bu evrensel geçicilik karşısında ancak hüzünle dolabiliriz; ve bu yıkımlar doğanın değil ama insan

istencinin işi olduğu zaman, böyle bir görünümün sonucu ahlaksal bir sızı, iyi ruhun (eğer bizde böyle birşey varsa) bir başkaldırısı olabilir. Abartmalı bir diluzluğuna başvurmaksızın, uluslarda ve somut devlet yapılarında olduğu gibi kişisel erdemde de en soylu olanı yenmiş olan talihsizliklerin yalnızca doğru bir bileşimi ile çok korkutucu bir tablo oluşturulabilir ve böylelikle en derin ve en kesintisiz hüzün duygusu yaratılabilir ki, onu dengeleyecek hiçbir avutucu sonuç bulunamaz; bunun karşısında dayanabilmenin ya da ondan uzaklaşabilmenin biricik yolu şimdi bir kez böyle olmuş olduğuna göre, bunun bir yazgı olduğunu, ve onda hiçbirşeyin başka türlü olamayacağını düşünmektir; ve sonra, bu hüzünlü düşüncelerin yol açabileceği bıkkınlıktan geriye yaşam duygumuza, amaçlarımızın ve çıkarlarımızın şimdisine, kısaca dingin kıyıda bekleyen ve oradan güvenlik içinde uzaklardaki karışık enkaz yığınının görünüşünü keyifle seyreden bencilliğe geri çekiliriz. Ama Tarihi üzerinde ulusların mutluluğunun, devletlerin bilgeliğinin ve bireylerin erdeminin kurban edildiği mezbaha taşı olarak görsek bile, düşüncenin önüne zorunlu olarak şu soru çıkar: Kime, hangi son ereğe sunulmuştur bu kadar çok kurban? Buradan soru genellikle irdelememizin genel başlangıcı yapmış olduğumuz şeye geçer. Bundan çıkarak, bizi o hüzünlü duygulara ve onlar üzerine derin düşüncelere götüren tablonun sergilediği olayları hemen asıl alan olarak belirledik ki, orada yalnızca Dünya Tarihinin tözsel belirlenimi, saltık son ereği, ya da yine aynı şey, gerçek sonucu olduğunu ileri sürdüğümüz şey için araçları gördük. Başından bu yana, derin düşüncenin tikellerin o imgesinden evrensel sonuçlara yükselen yolundan genel olarak uzak durduk; dahası, giderek bu duyguların gerçekten üzerine yükselmek ve Kayranın o irdelemelerde vazgeçilen bilmecelerini çözmek o duygu dolu düşüncelerin kendilerinin çıkarına değildir. Tersine, onların özünde o olumsuz sonucun boş, verimsiz yüceliklerinde hüzünlü bir keyif bulmak yatar. Öyleyse kabul ettiğimiz duruş noktasına geri dönüyoruz; ve onun üzerine sözünü etmeyi iste-

diğimiz kıpılar o tablodan çıkabilecek soruları yanıtlamak için gerekli özsel belirlenimleri de kapsayacaktır.

Belirtmek istediğimiz *ilk* nokta, daha önce sık sık sözünü ettiğimiz ve durumun gerektirdiği her keresinde bir kez daha yineleyeceğimiz gibi, Tinin ilkesi, son Ereği, belirlenimi ya da doğası ve Kavramı dediğimiz şeyin yalnızca evrensel, yalnızca soyut olduğudur. İlke, ya da temel önerme, yasa içsel birşeydir ki, böyle olarak, kendi içinde ne denli gerçek olursa olsun, bütünüyle edimsel değildir. Erekler, temel önermeler vb. bizim düşüncelerimizde, ilkin iç amacımızda bulunurlar, henüz edimsellikte değildirler. Kendinde olan bir olanak, bir gizilliktir, henüz kendi içinden varoluşa çıkmış değildir. Edimsellik için bir *ikinci kıpı* getirilmelidir, ve bu etkinleştirme, edimselleştirmedir ki, ilkesi İstençtir, genel olarak insanların etkinliğidir. Ancak bu etkinlik yoluyladır ki o kavram ve ayrıca kendilerinde varolan belirlenimler olgusallaşırlar, edimselleşirler, çünkü dolaysızca kendi kendileri yoluyla geçerli değildirler. Onları edime çeviren ve varoluşa geçiren etkinlik insanın gereksinim, itki, eğilim ve tutkusudur. Birşeyi yapmam, onu varoluşa getirmem istediğim şeydir; onunla bağıntı içinde olmalıyımdır ve onu yerine getirmede doyum bulmayı isterim. Eğer bir erek uğruna etkin olacaksam, bu herhangi bir yolda benim de ereğim olmalıdır; ereğimi yerine getirmede, aynı zamanda doyumumu bulmalıyımdır, üstelik uğruna etkin olduğum ereğin beni hiç ilgilendirmeyen başka pekçok yanı daha olsa bile. *Bu, kendini kendi etkinliğinde ve emeğinde doyumlu bulmak, öznenin sonsuz hakkıdır.* Eğer insanlar birşeye ilgi duyacaklarsa, onda kendi kendilerini bulmalı ve kendi öz-duygularını onda doyurmalıdırlar. Burada bir yanlış anlamadan kaçınmak gerekir: Bir birey için genel olarak 'çıkar beklediği,' eş deyişle, yalnızca kendi kişisel kazancını aradığı söylendiğinde, bu kınanır ve haklı olarak kötü bir anlamda görülür. Bunu kınadığımızda, demek istediğimiz şey onun evrensel erek için hiçbir duygusal eğilim taşımadan bu kişisel çıkarının peşinde olduğu, birincinin vesilesiyle kendi çıkarı uğruna çabaladığı ve gi-

derek onun için evrenseli bile gözden çıkarabileceğidir; oysa bir şey uğruna etkin olan biri yalnızca genel olarak çıkar beklemekle kalmaz, ama *ondan* çıkar bekler. Dil bu ayrımı doğru olarak anlatır. Buna göre, hiçbirşey onda etkin olan bireyler de kendileri için doyum bulmadıkça olmaz ve yerine getirilmez; onlar tikel insanlardır, eş deyişle genel olarak tikel, kendilerine özgü gereksinimleri, itkileri, çıkarları vardır; bu gereksinimler arasında yalnızca birinin kendi isteğine ve istencine bağlı olanlar değil, ama bireysel içgörülere, kanılara ya da en azından öznel görüşlere bağlı olanlar da vardır — eğer düşünmenin, anlağın, usun gereksinimleri kendilerini göstermeye başlamışlarsa. O zaman insanlar eğer bir şey uğruna etkin olacaklarsa, o şeyin genel olarak onlar için kabul edilebilir olmasını, iyiliği, doğruluğu, kazançlılığı, yararlığı açısından görüşleri ile onda olabilmeyi isterler. Bu insanların birşeye doğru güven ve yetke yoluyla daha az çekildikleri, tersine birşey uğruna kendi paylarına düşen etkinliği kendi anlakları, bağımsız kanıları ve görüşleri yoluyla sunmayı istedikleri zamanımızda özellikle özsel bir etmendir.

O zaman diyoruz ki, hiçbirşey genel olarak etkinlikleri yoluyla ona katılanların çıkarları olmaksızın başarılmış değildir; ve olan ve olabilecek tüm başka çıkar ve ereklerin gözardı edilmesi, istencin tüm sinir tellerinin tek bir nesneye yatırılması ve bütün bireyselliğin tüm gereksinimlerini ve güçlerini bu erek üzerinde yoğunlaştırması ölçüsünde bir çıkarın bir tutku olduğunu söylersek, o zaman genel olarak demeliyiz ki, ***dünyada büyük hiçbirşey tutku olmaksızın başarılmış değildir***. Konumuza giren iki kıpıdan birincisi İdea, ikincisi ise insan Tutkularıdır. Birincisi Dünya Tarihinin önümüze yayılan engin halısının çözgüsü, öteki atkısıdır. İkisinin somut aracı ve birliği Devlette törel Özgürlüktür. Özgürlük İdeasından Tinin doğası olarak ve Tarihin saltık son Ereği olarak söz ettik. Tutku doğru olmayan, az çok kötü olan birşey olarak görülür: insanların hiçbir tutkularının olmaması gerekir. Tutku burada anlatmayı istediğim şey için bütünüyle uygun bir sözcük

değildir. Burada genel olarak insanların tikel çıkarlardan, özel ereklerden, ya da eğer dilersek, bencil amaçlardan doğan etkinliklerini demek istiyorum, ve hiç kuşkusuz öyle bir yolda ki, istençlerinin ve karakterlerinin bütün enerjisini bu ereklere yatırırlar ve kendileri de erekler olabilen başkaları, ya da daha doğrusu başka herşey onlara adanır. Bu tikel içerik böylece insanın İstenci ile birdir, onun bütün belirliliğini oluşturur ve ondan ayrılamazdır; o ne ise onun yoluyla odur. Çünkü birey *orada* olandır, ve orada *olan* genel olarak insan değil — çünkü bu varolamaz —, ama belirli bir insandır. Karakter de benzer olarak istencin ve anlığın bu belirliliğini anlatır. Ama Karakter genel olarak tüm tikellikleri, kişisel ilişkilerde davranma yollarını vb. kendi içinde kapsar, ve yalnızca etkinlikteki ve eylemdeki belirliliğe sınırlı olarak koyulmuş değildir. Bu nedenle 'tutku' anlatımını kullanacağım ve bununla karakterin tikel belirliliğini anlayacağım, yeter ki istencin bu belirlilikleri salt kişisel birer içerik taşıyor olmasınlar ve evrensel edimlerin itici ve etkinleştirici öğeleri olsunlar. Tutku ilk olarak enerjinin, istencin ve etkinliğin öznel ve bu düzeye dek biçimsel *yanıdır ki,* onda *içerik ya da erek* henüz belirsiz kalır; ve kişisel kanıda, kişisel içgörüde ve kişisel duyunçta da bu böyledir. Önemli olan nokta hangi içeriğin her zaman taşıdığım *kanıya, hangi ereğin tutkuya* ait olduğu, hangisinin, birinin mi yoksa ötekinin mi gerçek doğada olduğuna karar vermektir. Ama evrik olarak, eğer içerik, erek gerçek doğada ise, *varoluşa çıkması,* edimsel olması kaçınılmazdır.

Genel olarak bir ereğin tarihsel edimselliğinin ikinci özsel kıpısı üzerine bu açıklamadan — eğer geçerken Devlete bir göz atarsak — kendi için çok önemli bir önermenin ortaya çıktığını görebiliriz: Eğer bir Devletin evrensel *ereği yurttaşların kişisel çıkarları ile uyum içinde* ise, eğer biri ötekinde doyumunu ve edimselleşmesini buluyorsa, o Devlet bu bakımdan iyi kurulmuştur ve kendi içinde *güçlüdür.* Ama Devlette anlağın neyin amaca uygun olduğunun bilincine ulaşabilmek için giriştiği uzun

kavgaların ve amaca uygun yönergelerin yanısıra birçok düzenlemeye ve düzeneğe gereksinim vardır; yine, o uyum ortaya çıkıncaya dek tikel çıkarlarla ve tutkularla yapılan kavgalar, bunların ağır ve yorucu disiplin süreçleri gereklidir. Böyle bir uyum zamanı Devletin çiçeklenme, erdem, güç ve mutluluk dönemini oluşturur. Ama Dünya Tarihi insanların tikel yaşam alanlarında olduğu gibi herhangi bir bilinçli erek ile başlamaz. *Onların birlikte yaşamak* için yalın itkileri daha şimdiden yaşam ve mülkiyetlerinin güvenliği için bilinçli ereği taşır ve bu birlikte yaşama ortaya çıktığında bu erek daha da genişler. Dünya Tarihi Tinin kavramının özgürleşmesi biçimindeki genel ereği ile salt *kendinde*, e.d. Doğa olarak başlar; bu kavram iç, en iç bilinç[siz] itkidir, ve Dünya Tarihinin bütün işi, daha önce genel olarak anımsatıldığı gibi, [bu bilinçsiz] emeği onun için bilince getirmektir. Böylece bir doğal varoluşun, doğal istencin şekli içinde ortaya çıkarak, öznel yan denmiş olan şey — gereksinim, itki, tutku, tikel çıkar, ve ayrıca görüş ve öznel tasarım — doğrudan doğruya kendi için bulunur. İstençlerin, çıkarların ve etkinliklerin bu ölçüsüz kütlesi Dünya Tininin ereğini yerine getirmek için, onu bilince yükseltmek ve edimselleştirmek için gereksindiği aletler ve araçlardır; ve bu erek yalnızca kendini bulmak, kendine gelmek ve kendini *edimsellik olarak seyretmek*tir. Ama bireylerin ve ulusların o dirimselliklerinin, onlar kendilerinin olanı ararken ve ona doyum sağlarken, aynı zamanda hakkında hiçbirşey bilmedikleri ve bilinçsizce yerine getirdikleri daha yüksek ve daha geniş birşey için araçlar ve aletler olması — bu konu soruya çevrilebilecek, aslında daha şimdiden çevrilmiş birşeydir; dahası, her tür yadsıma ile karşılaşmış olduğu gibi düşlem ve felsefe olarak da kötülenmiş ve küçümsenmiş olandır. Ama bu nokta üzerine ne düşündüğümü başlangıçta açıkladım; ve Usun dünyayı yönettiği ve böylece Dünya Tarihini de yönetmiş olduğu biçimindeki varsayımımızı (ki ilkin en sonunda bir sonuç olarak kendini göstermesi gerekir) ve inancımızı ileri sürdüm. Bu kendinde ve kendi için evrensel ve

tözsel olanın karşısında başka herşey altgüdümlüdür, ona hizmet eder, ve onun için araçtır. Ama dahası, bu Us tarihsel varoluşa içkindir kendini onda ve onun yoluyla yerine getirir. Evrenselin, genel olarak kendinde ve kendi için varolanın ve Bireyselin, öznel olanın birliği, yalnızca onun Gerçeklik olması — bu kurgul doğadır ve bu evrensel biçimde Mantıkta ele alınır. Ama Dünya Tarihinin sürecinin kendisinde, henüz ilerleme içindeki süreç olarak kavrandığında, Tarihin arı, en son ereği henüz gereksinimin ve çıkarın içeriği değildir; ve bunlar o erek üzerine bilinçsiz iken, Evrensel gene de tikel ereklerdedir ve kendini onlar yoluyla yerine getirir. O soru ayrıca *Özgürlük* ve *Zorunluğun* birliği biçimini üstlenir, çünkü Tinin iç, kendinde ve kendi için varolan sürecini Zorunlu olan olarak görürken, buna karşı insanların bilinçli istençlerinde onların çıkarları olarak görüneni Özgürlüğe yükleriz. Bu belirlenimlerin metafiziksel bağlantısı, e.d. kavramdaki bağlantı Mantığa ait olduğu için, onları burada çözümleyemeyiz. Yalnızca herşeyin onlara dayandığı ana kıpılara değineceğiz.

Felsefede İdeanın sonsuz karşıtlığa geçtiği gösterilir. Bu karşıtlık İdeanın onda kendi kendisinde kaldığı özgür evrensel biçimi ile kendi içine arı soyut yansıma biçimi arasındadır ki, bu ikincisi biçimsel kendi-için-varlık, Ben, salt Tine özgü olan biçimsel özgürlüktür. Evrensel İdea böylece bir yanda tözsel doluluk olarak, öte yanda özgür özencin soyut öğesi olarak varolur. Bu kendi içine yansıma tekil özbilinçtir, genel olarak İdeaya karşı başkasıdır, ve böylelikle saltık sonluluktadır. Bu başkası tam böylelikle sonluluktur, belirliliktir, evrensel Saltık içindir: Onun belirli-varlık yanıdır, biçimsel olgusallığının toprağı ve Tanrıyı onurlanmanın alanıdır. — Bu karşıtlığın saltık bağlantısını kavramak metafiziğin derin sorunudur. Dahası, bu genelde sonluluk ile birlikte tüm tikellik de koyulur. Biçimsel istenç kendini ister; bu Benin amaçladığı ve yaptığı herşeyde kendisinin olması gerekir. Dindar birey bile kurtarılmayı ve kutlu olmayı ister. Bu uç, kendi için varolarak, saltık, evrensel Varlıktan ayrının içinde tikel

birşeydir, tikelliği bilir ve onu ister; genel olarak görüngünün duruş noktasındadır. Tikel erekler buraya düşerler, çünkü bireyler kendilerini tikelliklerine yöneltirler, onu doldurur ve onu edimselleştirirler. Bu duruş noktası o denli de mutluluğun ya da mutsuzluğun duruş noktasıdır. Varoluşunu tikel karakter, istenç ve özencine uygun bulan mutludur ve varoluşunda kendi hazzını yaşar. *Dünya Tarihi bir mutluluk sahnesi değildir.* Ondaki mutluluk dönemleri boş sayfalardır, çünkü bunlar karşıtlığın askıya alındığı uyum dönemleridir. Kendi içine yansıma, bu Özgürlük bütününde soyut olarak saltık İdeanın biçimsel etkinlik kıpısıdır. Etkinlik tasımın orta terimidir; tasımın bir ucu evrensel varlık, Tinin en son derinliğinde dinginlikte olan İdea, öteki ucu ise genel olarak dışsallık, nesnel özdektir. Etkinlik orta terimdir ki, *Evrenseli* ve *İçi* nesnelliğe *çevirir.*

Söyleneni örnekler yoluyla daha tasarımlanabilir ve duru kılmaya çalışacağım.

Bir evin yapımı ilkin bir iç erek ve amaçtır. Bunun karşısında araçlar olarak tikel öğeler, gereç olarak demir, tahta, taş durur. Öğeler bunları işlemek için kullanılır: Ateş demiri eritmek için, hava ateşi beslemek için, su tahtayı kesecek olan çarkları devime geçirmek için vb. Ürün evin yapılmasına yardımcı olmuş olan havanın ev tarafından dışarıda tutulmasıdır; benzer olarak, yağmur sellerinin, ve ateşe dayanıklı olduğu ölçüde ateşin yokediciliğinin. Taşlar ve kirişler yerçekimine boyun eğerler, aşağıya derine doğru basınç yaparlar ve onlar yoluyla yüksek duvarlar örülür. Böylece öğeler doğalarına uygun olarak kullanılır ve birlikte ortaya bir ürün çıkarırlar ki, bunun tarafından kısıtlanırlar. Benzer olarak, tutkular doyurulur, kendi kendilerini ve ereklerini doğal belirlenimlerine göre geliştirirler ve insan toplumunun yapısını ortaya çıkarırlar; ama bunda Hak ve Düzen uğruna kendilerine *karşı* Yetkenin doğmasını sağlamışlardır.

Yukarıda değinilen bağlantı ayrıca Dünya Tarihinde insanların eylemleri yoluyla genel olarak amaçladıklarından ve eriştiklerinden, dolaysızca bildiklerinden ve istediklerin-

den başka birşeyin daha ortaya çıktığını imler; çıkarlarını yerine getirirler, ama böylelikle daha öte birşey başarılır ki, içsel olarak eylemlerinde yatmasına karşın, bilinçlerinde ve amaçlarında yatmaz. Andırımlı bir örnek olarak belki de haklı bir öç duygusundan, eş devişle uğradığı haksız bir davranış nedeniyle başkasının evini atese veren bir insandan söz edebiliriz; burada hemen bütünüvle kendi basına ve dolaysızca alınan • edim ile ona ait olmayan daha öte dışsal koşullar arasındaki bağlantı kendini gösterir. Edim böyle olarak yalnızca küçük bir alevin bir kirişin küçük bir yerini tutuşturmasından oluşmuştur. Böylelikle henüz yapılmış olmayan şeyler arkadan kendiliklerinden gelirler; kirişin tutuşturulmuş yeri onun daha öte bölümleri ile bağıntılıdır; kirişin kendisi bütün evin kiriş yapısı ile ve ev başka evlerle bağıntılıdır; böylece büyük bir yangın çıkar, öcün kendisine karşı yöneldiği insandan başka birçok insan da malını ve mülkünü yitirir, giderek birçok insan yaşamından bile olur. Bunlar ne genel olarak edimde, ne de onu başlatan kişinin amacında kapsanmışlardır. Ama bunun dışında, eylem daha öte bir evrensel belirlenim daha kapsar; eylemi yapanın ereğinde bu yalnızca bir bireyden onun mülkiyetinin yokedilmesi yoluyla alınan bir öçtü; ama bu ayrıca bir suçtur, ve bu ise cezayı kapsar. Bu eylemde bulunanın bilincinde bulunmamış olabilir, istencinde bulunması bir yana; ama bu onun kendinde edimidir, onda evrensel olan, tözsel olan, onun kendisi yoluyla ortaya çıkarılandır. Bu örnekte yalnızca dolaysız eylemde onu yapanın istencinde ve bilincinde olandan daha öte birşeylerin yatıyor olabileceği gösterilmiştir. Ama bu örnek kendinde daha da öte birşey, eylemin tözünün ve böylelikle genel olarak eylemin kendisinin kendini onu yerine getirene karşı çevirmesi, ona karşı onu yokeden bir geri vuruş olması olgusunu da içerir.

İki ucun, evrensel İdeanın dolaysız edimselliğe olgusallaşmasının ve tekilliğin evrensel gerçekliğe yükselişinin bu birliği ilk olarak iki yanın birbirine karşı türlülüğü ve ilgisizliği varsayımı altında olur. Eylemde bulunanlar etkin-

liklerinde sonlu erekleri, tikel çıkarları göz önünde tutarlar, ama kendileri bilen, düşünen varlıklardır. Ereklerinin içeriği hak, iyi, ödev vb. gibi evrensel, özsel belirlenimler ile iç içe geçmiştir. Çünkü salt istek, istencin yabanıllığı ve kabalığı Dünya Tarihinin tiyatrosunun ve alanının dışına düşer. Aynı zamanda erekler ve eylemler için yön çizgileri olan bu evrensel belirlenimler belirli içerikler taşırlar. Çünkü 'İyi uğruna İyi' gibi boş birşeyin genel olarak dirimli edimsellikte yeri yoktur. Eğer insanlar eylemde bulunacaklarsa, yalnızca İyiyi istememeli, ama ayrıca şunun mu yoksa bunun mu *İyi* olduğunu bilmelidirler. Ama hangi içeriğin iyi olduğu ya da olmadığı, haklı mı yoksa haksız mı olduğu — bu kişisel yaşamın olağan durumları için bir Devletin yasalarında ve törelerinde verilir. Bunu bilmede büyük bir güçlük yatmaz. Her bir bireyin kendi konumu vardır, genel olarak neyin haklı, onurlu eylem yolu olduğunu bilir. Sıradan kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda, eğer doğru ve iyi olanı seçmenin çok güç olduğu ileri sürülürse, ve eğer güçlükler *bulmak ve bunlarla tasalanmak* yüksek bir ahlak sayılırsa, o zaman bu dahaçok anlaşılmaları hiç de güç olmayan ödevlerinden kaçmaya çalışan kötü ya da aşağı bir istence yüklenebilir, ya da en azından derin düşüncelerde oyalanıp duran bir kafanın tembelliği sayılabilir, çünkü zayıf bir istenç ona yapacak yeterince iş vermemiş ve bu nedenle onu kendi içinde başka şeyler yapmaya ve kendini ahlaksal bir doygunluk içinde oyalamaya bırakmıştır.

Büyük tarihsel ilişkiler açısından durum başka türlüdür. Burası tam olarak kalıcı, tanınan ödevler, yasalar ve haklar ile bu dizgeye karşıt olan, ona zarar veren, giderek temellerini ve edimselliğini yokeden ve aynı zamanda iyi, büyük ölçekte kazançlı, özsel ve zorunlu bile görünebilen bir içerik taşıyan olanaklar arasında büyük çarpışmaların olduğu yerdir. Bu olanaklar tarihsel olgular olurlar; kendi içlerinde bir ulusun ya da Devletin kalıcılığı için temeli oluşturan başka tür bir Evrenseli kapsarlar. Bu Evrensel üretken İdeanın bir kıpısı, kendisine doğru çabalayan

ve güdüleyen Gerçekliğin bir kıpısıdır. Tarihsel insanlar, *dünya-tarihsel bireyler* ereklerinde böyle bir Evrenselin yattığı insanlardır.

Henüz bir üstünlük konumunu olmasa da, en azından Devletin doruğunda bulunan başkaları ile bir eşitlik konumunu yitirme ve ona düşman olmak üzere olanlara yenik düşme tehlikesi içinde olan Sezar özsel olarak bu sınıfa aittir. Aynı zamanda kendi kişisel ereklerinin peşinde olan bu düşmanlar biçimsel anayasayı ve bir tüze görünüşünün gücünü kendi yanlarında tutuyorlardı. Sezar konum, onur ve güvenliğini koruma uğruna savaşıyordu, ve karşıtlarının gücü Roma İmparatorluğunun illeri üzerindeki egemenlik olduğu için, onlar üzerindeki utku ona bütün İmparatorluğun fethini getirdi; böylece, anayasa biçimini olduğu gibi bırakmasına karşın, Devletin Diktatörü oldu. Ama ilkin olumsuz olan ereğine, Roma'nın Tek Egemeni olmaya ulaşmasını sağlayan şey böylece aynı zamanda kendinde Roma'nın ve Dünyanın Tarihinde zorunlu bir belirlenimdi, öyle ki bu yalnızca onun tikel bir kazanımı değil, ama kendinde ve kendi için zamanı gelmiş olanı yerine getiren bir içgüdüydü. *Bunlar Tarihteki büyük insanlardır ki, kendi tikel erekleri Dünya-Tininin İstenci olan Tözseli kapsar.* Onlara *Kahramanlar* denir — çünkü ereklerini ve görevlerini yalnızca şeylerin kalıcı dizge tarafından kutsanan dingin ve düzenli gidişinden değil, ama öyle bir kaynaktan türetmişlerdir ki, içeriği gizlidir ve şimdide varoluşa ulaşmış değildir; onları henüz yüzeyin altında gizlenen iç Tinden türetmişlerdir ki, dış dünyaya bir kabuk gibi vurarak onu kırar, çünkü o bu kabuğun çekirdeğinden başka bir çekirdektir; öyleyse onları kendi içlerinden türetmiş görünürler ve eylemleri öyle bir durum ve dünya koşulu üretmiştir ki, yalnızca *onların* davası ve *onların* işi olarak görünür.

Böyle bireyler bu ereklerinde genel olarak İdeanın bilincini taşımamışlardır; tersine, pratik ve politik insanlardır. Ama aynı zamanda düşünen insanlardır ki, zorunlu olanın ve *zamanı gelenin* bir içgörüsünü taşımışlardır. Bu tam olarak zamanlarının ve dünyalarının Gerçekliğidir;

deyim yerindeyse İçte daha şimdiden bulunan en yakın Cinstir. Davaları bu Evrenseli, dünyalarının bir sonraki zorunlu Aşamasını bilmek, bunu erekleri yapmak ve enerjilerini ona yöneltmek olmuştur. Dünya-tarihsel insanlar, bir çağın Kahramanları öyleyse kavrayışlı insanlar olarak tanınmalıdır; eylemleri ve söylemleri zamanın en iyisidir. Büyük insanlar kendilerine doyum verecek şeyleri istemişlerdir, başkalarına değil. Başkalarından iyi niyetli amaçlar ve öğütler olarak ne öğrenmiş olurlarsa olsunlar, bunlar dahaçok darkafalılık ve çarpıklık olduklarını göstermiş, çünkü durumu en iyi anlayanlar onlar olmuştur; aslında başka herkes onlardan öğrenmiş, yaptıklarını iyi ya da en azından uygun bulmuşlardır. Çünkü daha öte ilerlemiş olan Tin tüm bireylerin en iç ruhlarıdır; ama bilinçsiz İçselliktir ki, bunu onlarda bilince büyük insanlar getirmiştir. *Bu nedenle başkaları bu Ruh-Önderlerini izlerler, çünkü kendi iç Tinlerinin onlar için ortaya çıkan direnilmez gücünü duyumsarlar.* Eğer görevleri Dünya-Tininin yönetmenleri olmak olan bu dünya-tarihsel bireylerin yazgılarına bir göz atarsak, bunun mutlu bir yazgı olmadığını görürüz. Dingin bir doyuma ulaşmış değillerdir; bütün yaşamları emek ve zahmet, bütün doğaları yalnızca tutkuları olmuştur. Eğer ereklerine erişmişlerse, çekirdeğin boş kabuğu gibi düşüp gitmişlerdir. İskender gibi, erken ölürler; Sezar gibi, öldürülürler; Napoleon gibi, St. Helena'ya sürülürler. Bu ürkütücü avunca, tarihsel insanların mutlu denilen insanlar olmamış olmalarına — ki bu mutluluğa ancak çok çeşitli dışsal koşullar altında yer alabilen özel yaşam yeteneklidir —, bu avunca gereksinim duyanlar onu tarihten türetebilirler. Ama buna gereksinen Haset, büyük ve yüksek olandan rahatsızlık duyduğu için, onu küçültmeye ve onda bir leke bulmaya çabalar. Böylece modern zamanlarda yeterince gösterildiği gibi, prensler genel olarak tahtlarında mutlu değildirler; bu nedenle insanlar onlara tahtlarını çok görmez ve ona kendilerinin değil ama onların oturmasını dayanılır bulurlar. — Belirtebiliriz ki, özgür insan haset

duymaz, ama büyük ve yüce olanı seve seve tanır ve onun *olmasından* sevinç duyar.

Öyleyse bu tarihsel insanlar bireylerin çıkarlarını ve böylelikle tutkularını oluşturan bu evrensel kıpılara göre irdelenecektir. Onlar büyük insanlardır, çünkü büyük birşey istemiş ve başarmışlardır — imgesel, sanısal olanı değil, ama doğru ve zorunlu olanı. Bu irdeleme yolu o sözde ruhbilimsel irdelemeyi de dışlar; bu sonuncusu, Hasede en iyi hizmeti sunma işlevinde, tüm eylemleri yüreğe bağlayarak açıklamayı ve öznel bir şekle getirmeyi öylesine iyi bilir ki, sanki o eylem insanları yaptıkları herşeyi küçük ya da büyük herhangi bir tutkudan, salt bir *özlemden* yapmışlar, ve bu tutkular ve özlemler nedeniyle ahlaklı insanlar olamamışlardır. Makedonyalı İskender Yunanistan'ın bir bölümünü ve daha sonra Asya'yı ele geçirmiş, *öyleyse* fetih *özlemine* kapılmıştır. Ün özleminden, fetih özleminden davranmıştır, ve bunlar tarafından güdülmüş olduğunun kanıtı ona ün kazandıran şeyleri yapmış olmasıdır. Hangi pedagog Büyük İskender gibi, Jül Sezar gibi insanlar hakkında onların böyle tutkular tarafından güdüldüklerini ve buna göre ahlaksız insanlar olduklarını tamtlamamıştır? — ki bundan dolaysızca şu çıkar ki, o, pedagog, onlardan daha eşsiz bir insandır, çünkü böyle tutkuları yoktur ve bunun kanıtını Asya'yı ele geçirmemiş, Darius'u, Poros'u yenmemiş, ama yaşamın keyfini çıkarmış ve başkalarının da çıkarmasına izin vermiş olmasında gösterir. — Bu psikologlar büyük, tarihsel adların onlara özel kişiler olarak ait olan tikelliklerini irdelemeye özellikle düşkündürler. İnsan yemeli ve içmelidir; dostlar ve tanıdıklar ile ilişki içindedir, anın duygularını ve heyecanlarını yaşar. 'Bir uşak için bir kahraman yoktur'; bu bilinen bir özdeyiştir; ona şunu ekledim — ve Goethe tarafından on yıl sonra yinelendi —: 'Gene de ikincisi bir kahraman olmadığı için değil, ama birincisi uşak olduğu için.' O kahramanın botlarını çıkarır, yatmasına yardım eder, şampanya içmeyi sevdiğini vb. bilir. — Tarihsel yazında böyle psikolog uşaklardan hizmet gören tarihsel adlar için işlerin gidişi

kötüdür; onlar bu kendi oda uşakları tarafından budanırlar ve böyle ince insan sarraflarının ahlakları ile aynı düzleme ya da daha doğrusu birkaç basamak aşağı indirilirler. Homeros'un krallara söven Thersites'i tüm zamanlar için kalıcı bir kişiliktir. Hiç kuşkusuz her çağda Homeros'un zamanında olduğu gibi vuruşlar almaz, e.d. sağlam bir değnekle dayak yemez; ama hasedi, dikkafalılığı etinde taşıması gereken dikendir ve onu kemiren ölümsüz kurt eşsiz amaçlarının ve sövgülerinin dünyada herşeye karşın bütünüyle sonuçsuz kalmalarından duyduğu acıdır. Ama Thersitesciliğin yazgısından duyduğumuz sevincin zararlı bir yanı da vardır.

Dünya-tarihsel bir birey şunu olduğu gibi bunu da isteyecek, dikkatini her yana dağıtıp saçacak düşüncesiz biri değildir; tersine, başka herşeyi bir yana bırakarak *tek bir* ereğe yönelmiştir. Böylece daha başka büyük, giderek kutsal çıkarları hafife alması bile söz konusu olabilir, ki böyle bir davranış hiç kuşkusuz kendini ahlaksal kınama altına düşürür. Ama böylesine büyük şekil pekçok suçsuz çiçeği çiğnemeli, yolunun üzerine çıkan pekçok şeyi ezip parçalamalıdır.

Tutkunun tikel çıkarı böylece evrenselin etkinleşmesinden ayrılamazdır; çünkü evrensel olan tikel ve belirli olandan ve onun olumsuzlanmasından doğar. Birbirleri ile çatışanlar tikellerdir, ve bunların bir bölümü yitip gider. Karşıtlıkta ve kavgada kendini tehlikeye atan evrensel İdea değildir; o kendini arkatasarda saldırıya uğramamış ve zarar görmemiş tutar. Buna *usun hilesi* denebilir — *tutkuları* kendi için etkinleşmeye bırakır, ve bu arada kendini onlar yoluyla varoluşa yükselten kayba uğrar ve zarar görür. Çünkü görüngü bir bölümü hiçken, bir bölümü ise olumlu olandır. Tikel çoğunlukla evrensele karşı önemsizdir; bireyler adanır ve gözden çıkarılır. İdea varoluşun ve geçiciliğin bedelini kendisinden değil, bireylerin tutkularından öder.

Ama bireylerin, ereklerinin ve bunların doyumunun adandıklarını, mutluluklarının bütününde ait olduğu o

şans imparatorluğuna terk edildiğini görmeye, ve bireyleri bütününde araç kategorisi altında seyretmeye dayanabilsek de, gene de onlarda bir yan vardır ki, en yüksek olanın karşısında bile olsa, onu bu bakış açısı altında görmede duraksarız, çünkü saltık olarak altgüdümlü birşey değil, tersine onlarda kendinde bengi, tanrısal olandır. Bu *Ahlak, Törellik, Dinsellik*tir. Usun Ereğinin genel olarak bireyler yoluyla etkinleşmesinden söz edildiğinde bile, onların öznel yanlarının — çıkarları, gereksinim ve itkilerinin, görüşlerinin ve içgörülerinin çıkarları —, gerçi biçimsel yan olarak sunulmuş olsa da, kendisinin doyurulması gereken sonsuz bir hakkının olduğundan söz edilmişti. Bir araçtan söz ettiğimiz zaman onu ilkin bir ereğe yalnızca dışsal olarak, onda hiçbir payı olmayan birşey olarak düşünürüz. Ama araçlar olarak kullanılan doğal şeylerin bütünü, giderek en sıradan dirimsiz şeyler bile, gerçekte onları ereklere uygun kılan bir yapıda olmalı, onlarla ortaklaşa birşey taşıyor olmalıdırlar. İnsanların Usun Ereği için o bütünüyle dışsal anlamda araçlar olarak davranmaları ise daha da az söz konusu olabilir; yalnızca onunla ve onun vesilesi üzerine aynı zamanda içeriğe göre ondan ayrı erekleri olan tikelliklerini doyurmakla kalmazlar, ama o Us-Ereğinin kendisine katılırlar ve tam bu yolla kendilerinin erekleridirler — yalnızca biçimsel olarak değil, ki genel olarak dirimli olanın durumunda böyledir, çünkü onun bireysel yaşamının kendisi içeriğine göre insansal yaşama altgüdümlü birşeydir ve haklı olarak araç olarak kullanılır; tersine, insanlar o Us-Ereğinin içeriğine göre de kendilerinin erekleridirler. Araç kategorisinin dışında tutmayı isteyeceğimiz şeyler, Ahlak, Törellik, Dinsellik de bu belirlenimin altına düşerler. Başka bir deyişle, insan yalnızca onda olan Tanrısal öğe yoluyla ve daha başından Usta olan ve etkin ve öz-belirlenimli olduğu ölçüde Özgürlük denmiş olan şey yoluyla kendi içinde Erektir; ve burada daha öte açındırmaya girmeden diyoruz ki, Dinsellik, Törellik vb. zeminlerini ve kaynaklarını o öğede bulurlar ve onun kendisi yoluyla kendilerinde dış zorunluğun ve olumsallığın

üzerine yükselirler. Ama burada belirtmek gerek ki, bireyler, özgür oldukları düzeye dek, törel ve dinsel bozulmanın ve zayıflamanın sorumluluğunu kendileri taşırlar. İnsanın neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilmesi, giderek İyiyi ya da Kötüyü isteme yeteneğinde olması, tek bir sözcükle, sorumluluk, yalnızca Kötü için değil ama İyi için de sorumluluk taşıyabilmesi, yalnızca şunun ya da bunun ya da herşeyin değil, ama bireysel Özgürlüğünün sorumluluğuna ait İyinin ve Kötünün sorumluluğunu taşıyabilmesi — bu insanın saltık olarak en yüksek belirleniminin mührüdür. Yalnızca hayvanlar gerçekten suçsuzdurlar. Ama suçsuzluk denilen şeyin Kötülüğün bilgisizliğinin kendisini imlediği bildiriminin kaçınılmaz olarak yol açacağı tüm yanlış anlamaları önleyebilmek ya da silebilmek için geniş bir çözümleme, özgürlüğün kendisi üzerine olan çözümleme kadar geniş bir çözümleme gerekecektir.

Erdemin, törelliğin, giderek dindarlığın tarihteki yazgısını irdelemede dünyada iyiler ve dindarlar için işlerin sık sık ya da çoğu kez ters gittiği, buna karşı kötüler için herşeyin yolunda olduğu türündeki yakınmaların teranesine düşmemeliyiz. 'Yolunda gitme' genellikle çok çeşitli biçimlerde anlaşılır — varsıllık, dışsal onur, ve benzerleri. Ama kendinde ve kendi için varolan Erek gibi birşey söz konusu olduğunda, böyle şu ya da bu birey için işlerin sözde iyi ya da kötü gitmesi gibi anlatımların ussal dünya düzeninin bir kıpısı yapılmaması gerekir. Salt mutluluktan, bireyler için talihli bir durumdan daha büyük bir hakla, Dünyanın Ereğinden iyi, törel, haklı ereklerin gerçekleşmelerini ve güvencelerini onun altında ve onda kazanmaları beklenir. İnsanları ahlaksal olarak hoşnutsuz yapan şey (ve bu onların biraz gurur duydukları türde bir hoşnutsuzluktur) haklı ve iyi saydıkları erekler (özellikle bugünlerde politik düzenlemelere ilişkin idealler) için Şimdiyi uygun bulmamalarıdır; bu varoluşu şeylerin hakkı olan 'Gerek' ile karşıtlık içinde görürler. Burada doyum isteminde bulunanlar tikel çıkarlar ya da tutkular değil, ama Us, Hak ve Özgürlüktür; ve bu sanlarla donatılı olarak, bu istem

gözünü yükseklere diker ve kolayca dünya durumundan hoşnutsuz olmakla kalmaz, ama ona baş kaldırır. Böyle duyguları ve böyle görüşleri değerlendirebilmek için, ortaya koyulan istemler ve önesürülen görüşler incelenmelidir. Bizim çağımızda oluğundan başka hiçbir çağda, evrensel önermeler ve düşünceler böylesine büyük bir inancayla ortaya koyulmamıştır. Eğer tarih geçmişte kendini tutkuların bir kavgası olarak sergilemiş görünüyorsa, o zaman çağımızda gösterdiği şey, tutkuların eksik olmamalarına karşın, bir yandan yetke kazanan düşüncelerin kendi aralarındaki kavgaların, öte yandan tutkuların ve öznel çıkarların özsel olarak yalnızca böyle yüksek yetke sanları altında süren kavgalarının ağırlık kazandıklarıdır. Usun belirlenimi olarak sunulmuş olan şeyin adına ortaya sürülen istemler tam bu nedenle Din, Törellik, Ahlak ile eşit ölçüde saltık erekler olarak geçerli sayılırlar. Daha önce belirtildiği gibi, şimdi hiçbirşey düşlem yetisinin kurduğu *ideallerin* olgusallaşmadığı, bu soylu düşlerin soğuk edimsellik tarafından yokedildiği yakınmasından daha sık değildir. Yaşam yolculuğunda sert edimselliğin kayalarında parçalanıp yok olan bu idealler ilk olarak ancak öznel olabilirler, ancak kendini en yüksek ve en akıllı sayan bireyselliğin özgünlüğüne ait olabilirler. Bunlar aslında buraya ait değildirler. Çünkü bireyin kendi tekilliği içinde kendi başına kurduğu şeyler evrensel edimsellik için yasa olamazlar, tıpkı dünya yasasının yalnızca ona fazla kısa gelebilecek tekil birey için olmaması gibi. Ama İdeal ile Usun, İyinin, Gerçeğin İdeali de anlaşılır. Şairler, örneğin Schiller, böyle İdeallere çok dokunaklı ve duygu yüklü betimlemeler vermişler, böyle İdeallerin edimselleşmelerini bulamamalarını derin hüzün duyguları ile anlatmışlardır. Şimdi buna karşı evrensel Usun kendini yerine getirdiğini, gerçekleştirdiğini ileri sürüyorsak, bunun hiç kuşkusuz görgül birey ile bir ilgisi yoktur; çünkü bu daha iyi ya da daha kötü olabilir, çünkü burada olumsallık ve tikellik kavramdan ezici haklarını uygulama gücünü almışlardır. Böylece görüngünün tekilliğinde kınanacak çok şey bulunabilir. Bu öznel kınama,

yalnızca tekil olanları ve onlardaki eksikliği göz önüne aldığı, ama onlardaki evrensel Usu tanımadığı için, kolaydır; ve bütünün iyiliği için bir iyi niyet güvencesi ileri sürdüğü ve kendine iyi yürek görünüşü verdiği için, kendinde şişinme ve büyüklenme hakkını görür. *Bireylerde, Devletlerde, Kayrada eksiklik görmek onların gerçek değerini görmekten daha kolaydır.* Çünkü bu salt olumsuz kınamada kişi burnu havada durur ve sorunun özüne ulaşmadan ona yükseklerden bakar, e.d. onun kendisini, olumlu yanını kavramaz. Yaş genellikle insanları daha ılımlı yaparken, gençlik ise her zaman hoşnutsuzdur; yaşın ılımlılığı yargının olgunluğudur ki, yalnızca ilgisizlik nedeniyle daha kötü olandan bile hoşnut olması bir yana, tersine yaşamın ciddiliği yoluyla daha derinden öğrenmeye, şeylerde tözsel olanı, daha değerli olanı görmeye götürülür. — Şimdi, o idealler ile karşıtlık içinde, felsefenin götürmesi gereken içgörü edimsel dünyanın olması gerektiği gibi olduğu, gerçek İyinin, evrensel tanrısal Usun kendini yerine getirme gücünün de olduğudur. Bu İyi, bu Us en somut tasarımında Tanrıdır. Tanrı dünyayı yönetir, yönetiminin içeriği, Tasarının yerine getirilmesi Dünya Tarihidir. Felsefe bu Tasarı kavramaya çalışır; çünkü ancak ondan yerine getirilmiş olanın edimselliği vardır, ve onunla uyum içinde olmayan yalnızca çürük varoluştur. Salt ideal olmayan bu tanrısal İdeanın arı ışığının önünde, sanki dünya çılgıncasına ve aptalcasına yaşanan bir olaymış görünüşü yiter. Felsefe tanrısal İdeanın içeriğini, edimselliğini bilmeyi, ve küçümsenen edimselliği aklamayı ister. Çünkü Us tanrısal Yapıtın kavranışıdır. Ama genel olarak dinsel, törel ve ahlaksal ereklerin ve durumların bozulma, çürüme ve yıkımlarına gelince, belirtilmelidir ki, bunlar hiç kuşkusuz en iç doğalarında sonsuz ve bengidirler, ama somut şekillenmeleri sınırlı bir türde ve böylelikle yalnızca doğa bağlantısı içinde ve olumsallığın buyruğu altında duruyor olabilir. Bu nedenle geçicidirler ve bozulma ve çürümeye açıktırlar. Din ve Törellik, kendi içlerinde evrensel özsellikler olarak, bireysel ruhta kavramları ile uyum

içinde, böylelikle gerçek olarak bulunma özelliğini taşırlar, gerçi onda eğitimin genişliğini, gelişmiş ilişkiler üzerine uygulanmışlığı taşımıyor olsalar da. Sınırlı bir yaşamın — bütünüyle yalın birkaç yaşam ilişkisi üzerine yoğunlaşmış içselliği ve sınırlanmışlığı içindeki bir çobanın, bir köylünün — dindarlığının, törelliğinin sonsuz değeri, eğitimli bir bilginin ve bağıntılar ve eylemler eriminde varsıl bir varoluşun dindarlığı ve törelliği ile aynı değeri vardır. Bu iç odak, öznel Özgürlüğün hakkının bu yalın bölgesi, İstenç, Karar ve Edimin ocağı, Duyuncun soyut içeriği, bireyin sorumluluk ve değerini kendi içinde kapsayan şey — bu dokunulmamış kalır ve Dünya Tarihinin gürültü patırtısından ve yalnızca dışsal ve zamansal değişimlerden değil, ama ayrıca Özgürlük Kavramının kendisinin saltık zorunluğunun kendisi ile birlikte getirdiği değişimlerden de bütünüyle uzakta durur. Ama genel olarak kabul etmek gerek ki, dünyada soylu ve şanlı olarak aklanmış olan herşey kendi üzerinde daha da yükseğini bulur. Dünya Tininin hakkı tüm tikel aklamaların üzerine yükselir.

Bu belirtilenler Dünya Tininin Kavramını olgusallaştırmada kullandığı araçlara ilişkin bu bakış açısı üzerine yeterli olabilir. Yalın olarak ve soyut olarak, bu Öznelerin etkinliğidir ki, onlarda Us onların kendinde varolan tözsel özleri olarak bulunur, ama ilkin onlar için henüz bulanık, henüz onlardan gizli zemindir. Gene de, eğer bireyleri yalnızca etkin olarak değil, ama somut olarak dinlerinin ve törelliklerinin, Usta ve böylelikle ayrıca onun saltık haklarında payları olan bu belirlenimlerin belirli içeriği ile birlikte alırsak, konu daha karışık ve daha güç olur. Burada salt aracın erek ile ilişkisi yitip gider, ve bu bağlamda Tinin saltık ereklerinin ilişkisi üzerine kendilerini gösteren ana bakış açıları kısaca irdelenmiştir.

c) Şimdi ele alınacak üçüncü nokta bu araç yoluyla yerine getirilecek ereğin ne olduğu, eş deyişle onun *edimsellikte şekillenişidir*. Araçlardan söz edildi; ama öznel olarak sonlu bir ereğin yerine getirilmesi durumunda henüz

onun edimselleşmesi için elde bulunan ya da sağlanması gereken bir de *Gereç* kıpısı vardır. Böylece soru şudur: Onda ussal son ereğin yerine getirildiği Gereç nedir? Bu ilk olarak Öznenin kendisi, insanların gereksinimleri, genel olarak Öznelliktir. Gereç olarak insan bilgi ve istencinde, Ussal olan varoluşa ulaşır. Öznel istenci bir edimselliğin gerçekliği olan bir ereği varken ve dahası büyük bir dünya-tarihsel tutku olduğu düzeye dek irdeledik. Sınırlı tutkulardaki öznel istenç olarak bağımlıdır, ve tikel ereklerine ancak bu bağımlılığın içerisinde doyum bulabilir. Ama öznel istencin bir de tözsel bir yaşamı, bir edimselliği vardır ki, onda özsel olanın alanında devinir ve özsel olanın kendisini varoluşunun ereği olarak alır. Bu özsel olanın kendisi öznel İstencin nesnel İstenç ile birliğidir; törel Bütündür — *Devlettir* ki, edimselliktir, birey Özgürlüğünü onda bulur ve yaşar, ama kendisi Evrenselin bilgisi, inancı ve istenci olduğu ölçüde; gene de bu sanki bireyin öznel istenci edimselleşmesine ve doyumuna evrensel istenç yoluyla ulaşıyormuş ve bu onun için bir araçmış gibi, sanki özne başka öznelerin yanında özgürlüğünü sınırlamış ve bu ortak sınırlama, herkesin birbirine karşı sıkılganlığı her birine orada dolaşabileceği küçük *bir yer* bırakıyormuş gibi alınmamalıdır; tersine, Tüze, Törellik, Devlet, ve yalnızca onlar Özgürlüğün olumlu edimselliği ve doyumudur. Kısıtlı bir özgürlük özençtir ki, kendini gereksinimlerin tikelliğine bağıntılar.

Öznel istenç, tutku etkinleştiren, edimselleştirendir; İdea İç olandır; Devlet edimsel olarak varolan törel yaşamdır. Çünkü Devlet evrensel, özsel İstencin ve öznel İstencin birliğidir, bu ise Törelliktir. Bu birlikte yaşayan bireyin törel bir yaşamı, bir değeri vardır ki, yalnızca bu tözsellikten oluşur. Sofokles Antigone'ye şunları söyletir: 'Tanrısal buyruklar dünün değildirler, ne de bugünün; hayır, sonsuza dek yaşarlar ve hiç kimse nereden geldiklerini bilmez.' Törelliğin yasaları olumsal değildirler, tersine Ussal olanın kendisidirler. *İnsanların edimsel eylemlerinde ve duygusal yatkınlıklarında tözsel olanın geçerli olması, varol-*

ması ve kendini sürdürmesi — bu Devletin ereğidir. Bu törel bütünün varolması Usun saltık çıkarıdır; ve Devletleri — üstelik bunlar henüz ne denli gelişmemiş olsalar bile — kurmuş olan kahramanların hakları ve değerleri burada yatar. *Dünya Tarihinde ancak bir Devlet kurmuş olan halklar söz konusu edilebilir.* Çünkü anlaşılmalıdır ki Devlet Özgürlüğün, e.d. saltık son Ereğin olgusallaşmasıdır, ve kendi uğruna varolur; ve yine anlaşılmalıdır ki, insan taşıdığı tüm değeri, tüm tinsel edimselliği yalnızca Devlet yoluyla taşır. Çünkü onun tinsel edimselliği bilen bir varlık olarak onun için özünün, Ussallığın nesnel olması, onun için nesnel, dolaysız varoluş taşımasıdır; ancak böylece bir bilinçtir, ancak böylece törede, tüzel ve törel Devlet yaşamındadır. Çünkü Gerçek olan evrensel ve öznel İstencin birliğidir; ve Evrensel ise Devlette yasalarda, evrensel ve ussal belirlenimlerdedir. Devlet yeryüzünde bulunduğu gibi tanrısal İdeadır. Böylece Dünya Tarihinin daha yakın belirlenimi içindeki nesnesidir ki, onda Özgürlük nesnelliğini kazanır ve bu nesnelliğin hazzında yaşar. Çünkü Yasa Tinin nesnelliğidir ve gerçekliği içindeki İstençtir; ve yalnızca yasaya boyun eğen İstenç özgürdür, çünkü onda kendi kendisine boyun eğer, kendi kendisindedir ve özgürdür. Devlet, vatan bir varoluş topluluğu oluşturduğu zaman, insanın öznel İstenci yasaya altgüdümlü olduğu zaman Özgürlüğün ve Zorunluğun karşıtlığı yiter. Ussal olan tözsel olan olarak zorunludur, ve onu yasa olarak tanırken ve onu kendi varlığımızın tözü olarak izlerken özgürüzdür; nesnel İstenç ve öznel İstenç o zaman uzlaşırlar ve bir ve aynı pürüzsüz bütündürler. Çünkü Devletin törelliği onda birinin kendi kanısının egemen olduğu ahlaksal, düşünsel törellik değildir; bu dahaçok modern dünyaya özgü iken, gerçek ve antik törellik ise herkesin kendi ödevine sarılması olgusunda kökleşmiştir. Bir Atina yurttaşı ondan bekleneni bir bakıma içgüdüden yapıyordu; ama eğer eylemimin nesnesi üzerinde düşünürsem, o zaman istencimin ona yönelmiş olduğunun bilincini taşımam gerekir. Oysa Törellik ödevdir, tözsel haktır, haklı olarak belirtildiği gibi

'ikinci doğa'dır, çünkü insanın ilk doğası onun dolaysız, hayvansal varlığıdır.

Devletin ayrıntılı açınımı *Tüze Felsefesi*'nde verilmiştir; gene de burada anımsatılmalıdır ki, zamanımızın kuramlarında onun üzerine çeşitli yanılgılar dolaşımdadır ki, bunlar yerleşik gerçeklikler olarak geçerli sayılırlar ve birer önyargıya dönüşmüşlerdir; bunlardan yalnızca birkaçına, ve özellikle Tarihimizin konusu ile bağıntılı olanlara değineceğiz.

İlk karşılaştığımız yanılgı Devletin Özgürlüğün edimselleşmesi olduğu kavramımızın doğrudan karşıtıdır, yani insanın *doğal olarak* özgür olduğu, ama aynı zamanda zorunlu olarak içine itildiği Toplumda ve Devlette bu doğal özgürlüğü sınırlaması gerektiği görüşüdür. İnsanın *doğal olarak* özgür olduğu görüşü onun bu Kavramına göre, ama böylelikle yalnızca belirlenimine göre, eş deyişle salt kendinde böyle olduğu anlamında bütünüyle doğrudur; bir nesnenin 'doğası' hiç kuşkusuz onun Kavramına denk düşer. Oysa bu görüş bundan daha çoğunu imler ve insanın salt doğal dolaysız varoluşunu da o Kavramın içine katar. Bununla genel olarak bir *Doğa Durumu* varsayılır ki, bunda insan, doğal haklarının iyeliğinde olarak, özgürlüğünün kısıtlamasız uygulaması ve yararlanımı içinde tasarımlanır. Bu sayıltı tam olarak tarihsel bir olgu olma noktasına yükselmez; eğer ciddiye alınacak olursa, böyle bir durumun şimdiki zamanda varolduğunu ya da geçmişte herhangi bir biçimde varolmuş olduğunu göstermek güçtür. Hiç kuşkusuz yabanıl yaşam durumlarını bulup göstermek olanaklıdır; ama bunlar kendilerini acımasızlık ve zorbalık tutkuları ile bağlı gösterirler, ve dahası henüz ne denli eğitimsiz olurlarsa olsunlar, özgürlük için kısıtlayıcı oldukları söylenen toplumsal düzenlemeler ile bağlıdırlar. O sayıltı kuramın ürettiği türde bulutlu imgelerden, ondan kaçıveren zorunlu tasarımlardan biridir ki, onu tarihsel olarak aklamayı başaramamış olsa da ona varoluş yükler.

Böyle bir Doğa Durumunu varoluşta görgül olarak bulduğumuz gibi alırsak, kavramına nasıl karşılık düştü-

ğünü görürüz. Özgürlük, dolaysız olanın ve doğal olanın idealliği [= ortadan kalkmışlığı] olarak, dolaysız ve doğal birşey değil, ama dahaçok ilkin ele geçirilmesi ve kazanılması gereken birşeydir, ve bu ise bilmenin ve istemenin disiplinininin sonsuz bir dolaylılığı yoluyla olur. Buna göre Doğa Durumu dahaçok bir haksızlık ve zorbalık durumu, insanlık dışı edim ve duyguların, terbiye edilmemiş doğa-itkilerinin durumudur. Hiç kuşkusuz Toplum ve Devlet yoluyla kısıtlama getirilir; ama bu o kör duyguların ve kaba itkilerin, ve daha ileri bir aşamada ayrıca özencin ve tutkunun düşünce temeli olan başına buyrukluğunun kısıtlanışıdır. Bu kısıtlama bir dolaylılığa aittir ki, Özgürlüğün bilinci ve istenci ilkin onun yoluyla gerçekten olduğu gibi, e.d. ussal ve kavramına göre olduğu gibi üretilir. Kavramına göre, Özgürlük Hak ve Törelliği kapsar, ve bunlar kendilerinde ve kendileri için evrensel özsellikler, nesneler ve ereklerdir ki, yalnızca kendini duyusallıktan ayırdeden ve kendini ona karşı geliştiren düşüncenin etkinliği tarafından bulunurlar, ve yine ilkin duyusal olan istence ve dahası onun kendisine karşı getirilmeli ve katılmalıdırlar. Özgürlük üzerine sonu gelmez yanlış anlama onu yalnızca biçimsel, öznel anlamda görmek, onun özsel nesnelerini ve ereklerini soyutlamaktır; böylece yalnızca herhangi bir tikel bireye ait olan itki, istek ve tutkunun, özenç ve başına buyrukluğun kısıtlanışı Özgürlüğün kısıtlanışı olarak alınır. Tersine, böyle bir kısıtlama saltık olarak kurtuluşun ondan doğduğu koşuldur, ve Toplum ve Devlet dahaçok Özgürlüğün onlarda edimselleştiği durumlardır.

İkinci olarak bir başka tasarımdan söz edeceğiz ki, genel olarak Hakkın ve yasal biçimin gelişimine ters düşer. *Ataerkil* durum ya bütün insanlık için ya da en azından onun kimi tekil dalları için öyle bir ilişki biçimi olarak görülür ki, bunda tüzel öğe ile aynı zamanda törel ve duygusal öğe de doyumunu bulur ve türenin kendisi yalnızca onlarla birlik içinde içeriğine göre gerçekten uygulanır. Ataerkil durum için Aile ilişkisi temelde yatar; bu ilişki ilk bilinçli Törelliği geliştirir ve bunu ikinci olarak Devletin törelliği

izler. Ataerkil ilişki bir geçiş durumudur ki, onda Aile daha şimdiden bir klan ya da halk düzeyine yükselmiş ve buna göre bağ daha şimdiden salt bir sevgi ve güven bağı olmaya son vermiş, bir hizmet bağlantısı olmuştur. Burada ilk olarak Aile törelliğini ele almalıyız. Aile salt bir Kişidir ki, üyeleri Kişiliklerinden (böylelikle tüzel ilişkilerinden, ve ayrıca daha öte tikel çıkarlarından ve bencilliklerinden) ya birbirlerine karşı vazgeçerler (büyükler), ya da henüz böyle bir kişiliğe erişmemişlerdir (çocuklar, ki ilk olarak daha önce sözü edilen doğa durumundadırlar). Böylece birbirlerine karşı bir duygu, sevgi, güven, inanç birliği içinde yaşarlar; sevgide bir birey kendi bilincini başkasının bilincinde bulur, kendi dışındadır, ve bu karşılıklı vazgeçmede kendini (ve başkası ile bir olarak kendisi gibi başkasını da) kazanmıştır. Yaşamın zorunlukları ve dış sorunları ile bağıntılı daha öte çıkarlar, bunların kendi alanları içerisinde çocukların gelişimi gibi şeyler ortak bir erek oluştururlar. Aile Tini, Penatlar, tıpkı bir ulusun Devletteki Tini gibi, *tek bir* tözsel varlık oluşturur; Törellik ikisinde de bir duygu, bilinç ve istençten oluşur ki, bunlar bireysel kişilik ve çıkarlara sınırlı değil, ama genel olarak tüm üyelere aittir. Ama bu birlik Ailede özsel olarak doğal olanın sınırları içerisinde kalan bir duygu birliğidir; Aile dindarlığı Devletten en yüksek düzeyde saygı görmelidir; onun yoluyla Devlet üyelerini daha şimdiden genelde törel bireyler olarak bulur (çünkü Kişiler olarak öyle değildirler), ve bunlar Devlet için kendini bir Bütün ile bir olarak duyumsama gibi sağlam temeli birlikte getirirler. Ama Ailenin bir ataerkil bütüne genişlemesi kan akrabalığı bağının ötesine, temelin doğal yanının ötesine geçer, ve bunun ötesinde bireyler Kişilik konumuna girmelidirler. Ataerkil ilişkinin daha geniş erimi içinde irdelenişi özel olarak teokrasi biçimine daha yakından bakmaya götürecektir; ataerkil klanın başı ayrıca onun rahibidir. Aile henüz genel olarak Yurttaş Toplumundan ve Devletten ayrılmamışsa, o zaman Dinin ondan ayrılışı da henüz yer almamıştır, özellikle Aile dindarlığının kendisinin bir duygu içselliği *olması* ölçüsünde.

Özgürlüğün iki yanını, öznel ve nesnel yanlarını irdeledik; şimdi, eğer bireylerin onaylarını vermesi Özgürlük olarak alınırsa, o zaman burada yalnızca öznel kıpının imlendiğini görmek kolaydır. Bu ilkeden doğallıkla çıkan sonuç herkes onayını vermedikçe hiçbir yasanın geçerli olamayacağıdır. Burada hemen azınlığın çoğunluğa boyun eğmek zorunda olduğu gibi bir belirlenime ulaşılır; öyleyse çoğunluk karar vermelidir. Ama J. J. Rousseau'nun daha önce belirttiği gibi, o zaman bundan böyle Özgürlük olmayacak, çünkü azınlığın İstenci bundan böyle dikkate alınmayacaktır. Polonya Meclisinde her bir üyenin onayını vermesi gerekiyordu ve bu özgürlük uğruna Devletin kendisi yıkıldı. Bunun dışında, *yalnızca* halkın Usu ve içgörüsü olduğu ve Hakkı bildiği görüşü tehlikeli ve yanlış bir varsayımdır; çünkü halkın her bölüngüsü kendini halk olarak sunabilir, ve Devleti oluşturan şey eğitimli bilgidir, halkın bilgisi değil.

Eğer tekil İstenç ilkesi politik özgürlüğün biricik belirlenimi olarak temel alınırsa, ve buna göre Devlet tarafından ve onun için yapılan herşeye tüm bireylerin onaylarını vermesi gerektiği kabul edilirse, o zaman aslında bir *Anayasa* bulunmaz. O zaman gerekli biricik düzenleme yalnızca Devletin gereksinimleri olarak görünen şeylere dikkat eden ve görüşünü bildiren istençsiz bir özek noktası, ve sonra bireyleri toplanmaya çağıran, onlara oylama yaptıran ve değişik önergeler için verilen oyları sayma ve karşılaştırma gibi aritmetik işlemleri yerine getirerek kararı belirleyen bir düzenek olacaktır. Devlet bir soyutlamadır ki, giderek salt evrensel olan olgusallığını bile yalnızca yurttaşlarda bulur, ama edimseldir, ve salt evrensel varoluşu kendini bireysel İstence ve etkinliğe belirlemelidir. Genel olarak, bir hükümet ve Devlet-yönetimi gereksinimi ortaya çıkar; Devlet sorunlarında dümeni ele alması, onların çözüm yolunu belirlemesi ve böyle işleri yerine getirecek yurttaşlara buyruk vermesi gerekenlerin seçilmesi ve ayrılması zorunlu olur. Örneğin bir Demokraside bile halk bir savaşa karar verdiğinde orduya önderlik edecek bir

generalin başa geçirilmesi gerekir. İlkin Anayasa yoluyladır ki, Devlet soyutlaması yaşama ve edimselliğe ulaşır; ama böylelikle buyruk verenler ve boyun eğenler arasındaki ayrım da ortaya çıkar. Boyun eğme ise özgürlük ile uyum içinde görünmez, ve buyruk verenlerin kendileri Devletin temeline, Özgürlük Kavramına karşılık düşen şeyin tersini yapıyor görünürler. Eğer şimdi buyruk verenler ve boyun eğenler arasındaki ayrım zorunludur çünkü işler onsuz yürümez denirse — ve bu hiç kuşkusuz bir zorunluk olarak görünür, üstelik soyutta alınan özgürlüğe dışsal ve giderek onunla çelişen bir zorunluk olsa da—, düzenleme en azından öyle bir yolda olmalıdır ki, yurttaşlardan olanaklı olduğu ölçüde az boyun eğme istenmeli, buyruklarda olanaklı olduğu ölçüde az özence izin verilmeli, buyruk vermeyi zorunlu kılan şeyin içeriğinin kendisi giderek en önemli noktalarında bile halk tarafından, birçok bireyin ya da tüm bireylerin İstenci tarafından belirlenmeli ve karara bağlanmalı, ama gene de orada Devlet Edimsellik olarak, bireysel Birlik olarak kuvvet ve güce iye olmalıdır. Genel olarak herşeyden önce gelen belirlenim yöneten ve yönetilenler arasındaki ayrımdır; ve Anayasalar doğru olarak genelde Monarşi, Aristokrasi ve Demokrasi olarak bölünmüştür. Bu noktada yalnızca şunlar belirtilmelidir ki, Monarşinin kendisi Despotizm ve asıl Monarşi olarak ayrılmalıdır, *Kavramdan yaratılan tüm bölümlemede yalnızca temel belirlenim öne çıkar; ve bu ise bu belirlenimin bir Şekil, Cins ya da Tür olarak somuta geçişinde sonuna dek açınmış olması demek değildir;* yine özellikle belirtmek gerek ki, yukarıdaki türler bir dizi tikel değişkiye, yalnızca o genel düzenlerin kendilerinde kapsanan değişkilere değil, ama bu özsel düzenlerden birçoğunun karışımına, ama böylelikle biçimsiz, kendi içinde dayanıksız, tutarsız şekillenmelere de izin verirler. Böyle bir çarpışmada soru hangisinin en iyi Anayasa olduğudur, eş deyişle, Devlet gücünün hangi düzenlemesi, örgütlemesi ya da düzeneği yoluyla Devletin ereğine en güvenli yolda erişileceğidir. Bu erek hiç kuşkusuz değişik yollarda anlaşılabilir, örneğin yurttaşlık ya-

şamının dingin doyumu olarak, evrensel mutluluk olarak. Böyle erekler Devlet yönetimine ilişkin o sözde ideallere, ve bu bağlamda özellikle prenslerin eğitimi (Fénelon) ya da hükümetin, genel olarak aristokrasinin eğitimi (Platon) ideallerine yol açmıştır; çünkü bunlarda başlıca sorun doruktа duran öznelerin niteliğini ilgilendirir ve bu ideallerde örgensel Devlet düzenlemesinin içeriği hiçbir biçimde düşünülmez. En iyi Anayasaya ilişkin soru sık sık öyle bir anlamda ele alınır ki, sanki yalnızca burada kuram öznel olarak özgür kanının bir sorunu olmakla kalmayacak, ama ayrıca şimdi en iyi ya da daha iyi olarak tanınan bir Anayasanın edimsel olarak yerine getirilmesi böyle bütünüyle kuramsal olarak alınan bir kararın sonucu olabilecek, ve Anayasanın türü düşünüp taşınma yoluyla olmanın dışında hiçbirşey tarafından belirlenmeyen özgür bir seçme sorunu olabilecektir. Yalancı-Smerdileri ve Magusları devirmek için komplo kuran ve girişimleri başarıya ulaştıktan sonra kraliyet ailesinden hiçbir kalıtçı bulunmadığını görünce Persia'ya hangi anayasayı getirecekleri üzerine tam bir saflık içinde kafa yoranlar Pers büyükleriydiler, Pers halkı değil; Herodotus böyle görüşmelerin eşit ölçüde saf bir anlatısını verir.

Bugünlerde bir ülkenin ve halkın Anayasası böyle bütünüyle özgür seçime bağlı olarak sunulmaz. Temelde yatan, ama soyut olarak kabul edilen Özgürlük belirleniminden çıkarılan sonuç kuramda çok yaygın olarak Cumhuriyetin biricik haklı ve gerçek Anayasa olarak geçerli olduğudur; giderek monarşik Anayasalarda Devlet yönetiminin yüksek konumlarında bulunmuş birçok insan bile böyle bir görüşe karşı değil, ondan yanadır; gene de böyle bir Anayasanın, en iyisi bile olsa, edimsellikte her durumda yürütülemeyeceğini, ve insanlar böyle olduklarına göre, daha az özgürlük ile yetinmek zorunda olduğumuzu, dahası monarşik Anayasanın bu verili durum içinde ve halkın ahlaksal durumu karşısında en yararlısı olduğunu kabul ederler. Yine bu görüşte belirli bir Anayasanın zorunluğu durumlara, ama salt dış olumsallık olarak görülen durum-

lara bağımlı kılınır. Bu tasarım Anlağın derin düşüncesinin Kavramı ve onun Olgusallığı arasına getirdiği ayrılık üzerine temellenir; çünkü Anlak salt soyut ve böylelikle gerçek olmayan bir Kavrama sarılır, İdeayı kavramaz, ya da — ki biçime göre olmasa da içeriğe göre aynı şeydir — bir Halk ve Devlet üzerine somut bir görüş taşımaz. Daha sonra gösterileceği gibi, bir halkın Anayasası onun Dini ile, Sanatı ve Felsefesi ile ya da en azından tasarımları ve düşünceleri, genel olarak Kültürü ile (iklim, komşular, dünyanın durumu gibi daha öte dışsal güçlere daha öte değinmezsek) *tek bir* Töz, *tek bir* Tin oluşturur. Bir Devlet bireysel bir bütünlüktür ki, ondan tikel bir yan, üstelik Anayasa gibi en büyük önemi taşıyan yan, salt kendi başına çekilip çıkarılamaz ve onun üzerine salt onu ilgilendiren yalıtılmış bir irdeleme yapılamaz. Yalnızca Anayasa o öteki tinsel güçlerle tam bir içsel birliktelik içinde varolan ve onlara bağımlı birşey olmakla kalmaz, ama bütün tinsel bireyselliğin belirliliği, onun tüm güçlerinin toplamı ile birlikte, Bütünün tarihinde yalnızca bir kıpıdır ve onun gidişinde önceden belirlenmiştir — ki Anayasaya en yüksek onayı veren ve onun en yüksek zorunluğunu oluşturan bu olgudur. Bir Devletin ilk doğuşu yetke ve içgüdü üzerine dayanır. Ama boyuneğme ve zor, bir efendi karşısında korku daha şimdiden İstencin bir bağıntısıdır. Bireyin tikel istencinin geçerli olmaması, tikellikten vazgeçilmesi, evrensel istencin özsel olması — bunlar giderek henüz ham devletlerde bile yer alırlar. Evrenselin ve Bireyselin bu birliği Devlet olarak bulunan ve daha sonra kendini kendi içinde daha öte geliştiren İdeanın kendisidir. Gerçekten bağımsız Devletlerin gelişimindeki soyut ama gene de zorunlu süreç onların Krallık ile başlamalarıdır — bu ister ataerkil isterse askeri bir krallık olsun. Bundan sonra tikellik ve tekillik kendilerini ileri sürmelidirler — Aristokrasi ve Demokrasi olarak. Son olarak, bu tikellik *tek bir* güç altına alınır ki, bu saltık olarak dışında tikel alanların bağımsız olacakları bir güçten, eş deyişle Monarşik güçten başkası olamaz. Böylece ilk ve ikinci tür Krallıkları ayırdetmek gerekir. — Bu

süreç zorunlu bir süreçtir, öyle ki onda ne zaman belirli Anayasanın ortaya çıkması gerekse, bu bir seçme sorunu değil ama tam olarak halkın tinine uygun olma sorunudur.

Bir Anayasa durumunda herşey ussal, e.d. politik durumun kendi içinde gelişimi üzerine, Kavramın kıpılarının özgürleşmesi üzerine dayanır; böylece tikel güçler kendilerini ayrıştırır, kendilerini kendileri için tamamlar, ama o denli de özgürlükleri içinde tek bir ereğe doğru birlikte çalışır ve onun tarafından desteklenir, e.d. örgensel bir Bütün oluştururlar. Devlet böylece ussal ve kendini nesnel olarak bilen ve kendi için varolan Özgürlüktür. *Çünkü nesnelliği tam olarak kıpılarının ideal olmamaları, kendilerine özgü bir olgusallık içinde bulunmaları, ve kendini kendisi ile bağıntılayan etkerlikleri içinde saltık olarak Bütünün, Ruhun, bireysel Birliğin üretilmesini ve Sonuç olmasını sağlayan etkerliğe geçmeleridir.*

Devlet insan İstencinin ve onun Özgürlüğünün dışsallığı içindeki İdeadır. Buna göre Tarihin değişimi bütününde özsel olarak ona düşer, ve İdeanın kıpıları değişik *ilkeler* olarak onda varolurlar. *Dünya-tarihsel ulusların çiçeklerine onda ulaşmış oldukları Anayasalar onlara özgüdür; bu nedenle evrensel bir temel oluşturmazlar, türlülük yalnızca [ilkenin] gelişim ve açınımın belirli yollarından oluşmaz; tersine, Anayasalar ilkelerin türlülüğünden oluşurlar.* Buna göre önceki dünya-tarihsel ulusların Anayasaları ile yapılacak bir karşılaştırma durumunda Anayasanın en son ilkesi açısından, bizim zamanımızın ilkesi açısından deyim yerindeyse onlardan hiçbirşey öğrenilemez. Bilimler ve Sanat açısından durum bütünüyle başka türlüdür; örneğin eskilerin Felsefesi yeninin temelidir, öyle ki saltık olarak eskisi yenisinde kapsanmalı ve onun temelini oluşturmalıdır. Burada ilişki aynı yapının kesintisiz bir gelişimi olarak görünür ki, bunun temel taşı, duvarları ve çatısı aynı kalmıştır. Sanat alanına bakarsak, burada Yunan sanatının kendisi, olduğu gibi alındığında, en yüksek modelleri sunar. Ama Anayasa açısından durum bütünüyle başka türlüdür; burada eski ve yeni özsel ilkeyi ortaklaşa taşımaz. Türeli hükümet açı-

sından içgörünün ve erdemin egemen olması gerektiğini anlatan soyut belirlenimler ve öğretiler hiç kuşkusuz ortaktırlar. Ama zamanımızın Anayasa düzenlemeleri için Yunanlıları ve Romalıları ya da Doğuluları örnek almayı istemek çok saçma olacaktır. Doğudan ataerkil durumun, baba hükümetinin, ve halkların onlara boyun eğişlerinin güzel tabloları, Yunanlılardan ve Romalılardan halk özgürlüğünün betimlemeleri alınabilir. Çünkü bu sonuncularda özgür bir Anayasa kavramının öyle bir yolda kavrandığını buluruz ki, tüm yurttaşların evrensel sorunlar ve yasalar üzerine öğütler ve kararlarda payları vardır. Zamanımızda da bu evrensel bir görüştür; yalnızca şu değişki ile ki, bizim Devletlerimiz çok büyük oldukları için, kalabalık çok kalabalık olduğu için, bunların kamu sorunları üzerine kararlarda İstençlerini doğrudan değil ama temsilciler yoluyla dolaylı olarak anlatmaları gerekir, eş deyişle genel olarak yasalar için halkın vekiller yoluyla temsil edilmesi gerekir. Temsilci Anayasa denilen şey onunla özgür bir Anayasa tasarımını bağladığımız şeydir; bu tasarım katı bir önyargıya dönüştürülmüştür. Bu tasarımda Halk ve Hükümet ayrılırlar. Ama bu yasada bir terslik, kötü istencin bir hilesi yatar ki, buna göre Halk sanki Bütünmüş gibi alınır. Dahası, bu tasarımın temelinde tekillik ilkesi, yukarıda sözünü ettiğimiz o öznel istencin saltıklığı görüşü yatar. — En önemli nokta Özgürlüğün, Kavram tarafından belirlendiği gibi, öznel istenci ve özenci değil, ama evrensel istencin içgörüsünü ilke alması, ve Özgürlük dizgesinin onun kıpılarının özgür gelişimi olmasıdır. Öznel istenç bütünüyle biçimsel bir belirlenimdir ki, onda hiçbir biçimde *neyin* istendiği kapsanmaz. Yalnızca ussal istenç bu kendini kendi içinde belirleyen ve geliştiren ve kıpılarını örgensel üyeler olarak açındıran evrenseldir. Böyle bir Gotik Katedral konusunda eskiler hiçbirşey bilmiyorlardı.

Daha önce iki kıpı saptamıştık: Bunlardan biri saltık son erek olarak Özgürlük İdeası, ikincisi onun aracı, e.d. dirimsellik, devim ve etkinliği ile bilmenin ve istemenin öznel yanıydı. Sonra Devleti törel Bütün ve Özgürlüğün

Olgusallığı olarak ve böylelikle bu iki kıpının nesnel birliği olarak tanıdık. Çünkü irdeleme için iki yanı birbirinden ayırmış olmamıza karşın, gene de belirtmek gerek ki bunlar sağın olarak bir araya bağlıdırlar ve bu bağlantı ayrı ayrı araştırıldıklarında her ikisinde de yatar. Bir yandan İdeayı kendini bilen ve kendini isteyen ve salt kendini Erek olarak alan Özgürlük olma belirliliği içinde tanıdık; eş deyişle aynı zamanda Usun yalın Kavramı olarak, ve yine Özne dediğimiz şey, Özbilinç, dünyada varolan Tin olarak tanıdık. Öte yandan, eğer şimdi Öznelliği irdelersek, o zaman öznel Bilmenin ve İstemenin Düşünme olduklarını buluruz. Ama düşünerek bilir ve isterken, evrensel nesneyi, kendinde ve kendi için Ussal olandaki tözseli isterim. Böylece kendinde varolan bir birlik, nesnel yan, Kavram, ve öznel yan arasında bir birlik görürüz. Bu birliğin nesnel varoluşu Devlettir ki, böylelikle ulusun yaşamının öteki somut yanlarının, Sanat, Tüze, Töre, Din ve Bilimin temeli ve özeğidir. Tüm tinsel eylemin ereği yalnızca bu birliğin, e.d. Özgürlüğünün bilincine ulaşmaktır. Bu bilinçli birliğin şekilleri arasında *Din* dorukta durur. Varolan, dünyasal Tin onda saltık Tinin bilincine varır, ve kendinde ve kendi için Varlığın bu bilincinde insanın istenci tikel çıkarını yadsır; bunu tapınma yanına bırakır ki, bu durumda Tin bundan böyle tikel olanla ilgisini kesmiştir. Adak yoluyla insan mülkiyetinden, istencinden, tikel duygularından vazgeçtiğini anlatır. Gönlün ya da Yüreğin dinsel yoğunlaşması duygu olarak görünür, ama buna karşın derin düşünceye de geçer: Kült derin düşüncenin bir anlatımıdır. Tinde nesnelin ve öznelin birliğinin ikinci şekli *Sanattır.* Sanat edimselliğe ve duyusallığa Dinden daha çok girer. En değerli tutumunda, Tanrının Tinini değil, ama Tanrının şeklini sergilemesi gerekir; sonra genel olarak tanrısal olanı ve tinsel olanı. Tanrısal olanın onun yoluyla görselleşmesi gerekir, ve Sanat onu düşlem ve görme yetisine sergiler. — Gene de Gerçek olan Dinde olduğu gibi yalnızca tasarım ve duyguya, ve Sanatta olduğu gibi yalnızca duyusal sezgiye ulaşmakla kalmaz, ama düşünen

Tine de ulaşır; ve bu yolla birliğin üçüncü şeklini, *Felsefeyi* kazanırız. Felsefe bu düzeye dek en yüksek, en özgür ve en bilgece şekillenmedir. Burada amacımız bu şekillenmeleri daha yakından irdeleme olamaz; onlara burada yalnızca ele aldığımız nesne ile, *Devlet* ile aynı toprakta bulundukları için değinmek zorunda kaldık.

Kendini Devlette öne çıkaran ve bilince ulaşan Evrensel, var olan herşeyin onun altına getirildiği biçim genel olarak bir ulusun *Kültürünü* oluşturan şeydir. Ama evrensellik *biçimini kazanan*, ve Devlet *olan somut* edimsellikte yatan belirli içerik Halkın kendisinin Tinidir. Edimsel Devlet tüm tikel sorunlarında, savaşlarında, kurumlarında vb. bu Tin yoluyla dirilik kazanır. Ama insan bu Tinini ve özünün kendisini de bilmeli ve kendine onunla, kökensel olanla birliğinin bilincini kazandırmalıdır. Çünkü Törel olanın öznel İstencin ve evrensel İstencin birliği olduğunu söyledik. Ama Tin kendine bunun belirtik bir bilincini vermelidir, ve bu bilginin özeği *Dindir*. Sanat ve Bilim aynı içeriğin yalnızca değişik yanları ve biçimleridir. — Dinin irdelemesinde önemli olan nokta onun Gerçek olanı, İdeayı yalnızca ayrılığı içinde mi, yoksa gerçek birliği içinde mi tanıdığıdır; — ayrılığı içinde: Eğer Tanrı soyut, en yüksek Varlık, göğün ve yerin Efendisi olarak orada öte yanda ise, ve insansal edimsellikten dışlanmış ise; — birliği içinde: Evrenselin ve Bireyselin birliği olarak Tanrı, çünkü bireysel olan da onda bedenselleşme ideasında olumlu olarak ayrımsanır. *Din bir ulusun kendine Gerçek olarak gördüğü şeyin tanımını onda verdiği yerdir.* Tanım nesnenin özselliklerine ait olan herşeyi kapsar, onun doğasını tüm belirlilik için ayna olarak, tüm tikellerin evrensel ruhu olarak yalın temel-belirliliğe indirger. Tanrı tasarımı böylece bir halkın [tininin] evrensel temelini oluşturur.

Bu yana göre Din Devletin ilkesi ile en yakın bağıntı içinde durur. *Özgürlük ancak bireyselliğin olumlu olarak tanrısal Varlıkta bilindiği yerde olabilir.* Bağıntı daha öte şöyledir: Dünyasal varlık zamansal bir varlık olarak tekil çıkarlarda devinir, böylelikle göreli ve aklanmamış birşeydir; aklan-

masını ancak evrensel ruhu, ilkesi saltık olarak aklandığı ölçüde kazanır; bu ise ancak Tanrının Özünün belirliliği ve varoluşu olarak bilinmesiyle olur. *Bu nedenledir ki Devlet Din üzerine dayanır.* Bunun zamanımızda sık sık yinelendiğini duyarız, ve bununla denmek istenen çoğunlukla bireylerin, Tanrıdan korkan insanlar olarak, ödevlerini yapmaya daha yatkın ve istekli olacaklarıdır, çünkü prense ve yasaya boyun eğiş kolayca Tanrı korkusuna bağlanmaya izin verir. Hiç kuşkusuz Tanrı korkusu, evrenseli tikelin üzerine yükselttiği için, bu ikinciye karşı da dönebilir, fanatikleşebilir ve Devlete, onun kuruluşlarına ve düzenlemelerine karşı yakıcı ve yıkıcı olarak etkili olabilir. Tanrı korkusunun bu nedenle sağgörülü olması ve belli bir serinlikte tutulması gerektiği düşünülür, öyle ki onun tarafından savunulması ve sakınılması gereken şeyi kasıp kavurmasın. Bunun olanağını en azından kendi içinde taşır.

Şimdi, Devletin Din üzerine dayandığı biçimindeki doğru kanı kazanıldığına göre, Dine öyle bir konum verilir ki, sanki bir Devlet daha şimdiden bulunuyormuş gibi bundan böyle onu sürdürebilmek için yapılması gereken şey Dinin bir bakıma kaplarda ve kovalarda ona taşınması ve böylece yüreklere yerleştirilmesidir. İnsanların Dine eğitilmeleri gerektiği hiç kuşkusuz doğrudur, ama henüz varolmayan birşeye doğruymuş gibi değil. Çünkü Devletin Din üzerine temellendiği, köklerini onda bulduğu söylendiği zaman, bu özsel olarak Devletin ondan doğduğunu, şimdi ve her zaman ondan türemekte olduğunu söylemek demektir; e.d. Devletin ilkeleri kendilerinde ve kendileri için geçerli olarak görülmelidir, ki bu ancak tanrısal doğanın kendisinin belirlenimleri olarak bilindikleri sürece böyle olabilir. Buna göre Dinin niteliği ne ise, Devlet ve Anayasasının da niteliği odur; Devlet edimsel olarak Dinden doğmuştur; ve dahası öyle bir yolda ki, Atina devleti, Roma devleti yalnızca bu ulusların özgül putperestlikleri içinde olanaklıydı, tıpkı bir Katolik devletin de bir Protestan devletten başka bir Tininin ve başka bir Anayasasının olması gibi.

Dini yerleştirmek için o çağrı, o itki ve dürtü sık sık öyle göründüğü gibi bir endişe ve yardım çığlığı ise, ve Dinin daha şimdiden Devletten yittiği ya da bütünüyle yitmek üzere olduğu tehlikesini anlatıyorsa, bu gerçekten berbat, giderek o çağrının sandığından da berbat olacaktır; çünkü bu çağrı Dinin yerleştirilmesinde ve aşılanmasında kötülüğe karşı bir çarenin bulunduğuna inanır; ama bütününde Din böyle 'yapılabilecek' birşey değildir; onun kendini 'yapması' çok derinlere gider.

Zamanımızda karşılaştığımız bir başka aptallık karşıt türdedir ve Anayasanın Dinden bağımsız olarak yaratılmasını ve işletilmesini ister. Katolik inanç, gerçi Protestan inanç ile ortaklaşa Hıristiyan dininin içerisinde olsa da, Devletin iç türesine ve törelliğine izin vermez, ki bunlar Protestan ilkenin içselliğinde yatarlar. Devletin tüzesinin, Anayasanın o koparılıp alınışı Hakkı ve Törelliği kendinde varolan tözsellikler olarak tanımayan o dinin kendine özgü karakteri nedeniyle zorunludur; ama içsellikten, Duyunçun son sığınağından, Dinin yerini orada bulduğu o dingin alandan böyle koparılmış olarak, Devletin tüzel ilkeleri ve düzenlemeleri soyutlama ve belirsizlik içinde kaldıkları düzeye dek edimsel bir özekten de yoksun kalırlar.

Şimdiye dek Devlet üzerine söylenenleri bir sonuçta toparlarsak, Devletin bireylerdeki dirimselliği Törellik dediğimiz şeydir. Devlet, yasaları, düzenlemeleri onun üyeleri olan bireyler için haklardır; doğası, toprağı, dağları, havası ve suları onların ülkeleri, anavatanları, dışsal mülkiyetleridir; bu Devletin tarihi onların eylemleridir; ve atalarının ürettikleri onlara aittir ve onların anılarında yaşar. Herşey onların iyeliğidir, tıpkı onların kendilerinin onun iyeliğinde olınaları gibi, çünkü onların tözünü, varlığını oluşturur.

Tasarımları bunlarla doludur, ve İstençleri bu yasaları ve bu vatanı istemektir. Tek bir Varlık olan, bir ulusun Tini olan şey bu olgunlaşmış bütünlüktür. Bireyler ona aittir; her birey Ulusunun çocuğudur ve aynı zamanda, eğer Devleti gelişmeyi yakalamışsa, Çağının çocuğudur; hiç biri onun gerisinde kalmaz — ötesine sıçraması bütü-

nüyle bir yana. Bu tinsel Varlık onun varlığıdır; birey onun bir temsilcisidir; ondan doğduğu ve onda yaşadığıdır. Atinalılar arasında Atina sözcüğünün çifte bir imlemi vardı; ilk olarak politik kurumların toplamı demekti, ama sonra halkın Tinini, birliğini sergileyen Tanrıça.

Bir halkın bu Tini *belirli* bir Tindir, ve yukarıda belirtildiği gibi, ayrıca gelişiminin tarihsel aşamasına göre belirlenir. Bu Tin o zaman bir halkın bilincinin sözü edilen öteki biçimlerinde temeli ve içeriği oluşturur. Çünkü Tin kendinin bilincinde kendine nesnel olmalıdır, ve nesnellik dolaysızca genel olarak nesnel Tinin değişik alanlarının bütünlüğü olarak varolan ayrımların ortaya çıkışını kapsar, tıpkı Ruhun yalnızca yalın birlikleri içinde yoğunlaşarak onu üreten üyelerinin dizgesi olarak varolması gibi. Böylece Dinde Tanrı olarak özselliği içinde tasarımlanan, onurlandırılan ve haz duyulan, Sanatta imge ve duyusal sezgi olarak sergilenen, Felsefede bilinen ve düşünce olarak kavranan tek bir Bireysellıktir. Tözlerinin, içeriklerinin ve nesnelerinin kökensel aynılığı nedeniyle, bu şekillenmeler Devletin Tini ile ayrılmaz birlik içinde dururlar; ancak *bu* tikel Din ile birlikte *bu* tikel Devlet biçimi bulunabilir, tıpkı *bu* tikel Devlette ancak *bu* tikel Felsefenin ve *bu* tikel Sanatın bulunabilmesi gibi.

Bir başka ve daha öte bir nokta da belirli ulusal Tinin kendisinin Dünya Tarihinin sürecinde yalnızca tek bir birey olmasıdır. Çünkü Dünya Tarihi Tinin tanrısal, saltık sürecinin en yüksek şekilleri içinde, onu Gerçekliğine, Özbilincine götüren en yüksek aşamaları içinde sergilenişidir. Bu aşamaların şekillenmeleri dünya-tarihsel ulusal Tinlerdir, törel yaşamlarının belirliliği Anayasaları, Sanat, Din ve Bilimleridir. Bu aşamaları olgusallaştırmak Dünya Tininin sonsuz itkisi, onun direnilmez dürtüsüdür, çünkü bu eklemleşme de, tıpkı onun edimselleşmesi gibi, onun Kavramıdır. — Dünya Tarihi yalnızca Tinin nasıl aşamalı olarak Gerçeklik bilincine ve Gerçeklik istencine ulaştığını gösterir; şafak orada söker, o ana noktaları bulur, sonunda tam bilince ulaşır.

Böylece Tinin doğasının soyut belirlenimlerini, Tinin İdeasını olgusallaştırabilmek için kullandığı araçları, ve Tinin belirli-Varlıkta tam olgusallaşması, yani Devlet olan şekli öğrendikten sonra, bu Giriş bölümünde irdelememiz için geriye kalan yalnızca —

III. Dünya Tarihinin Sürecidir.

a) Tarihte yer alan soyut değişim, bütününde alındığında, çoktandır genellikle öyle bir yolda anlaşılır ki, aynı zamanda daha iyi, daha eksiksiz birşeye doğru bir ilerlemeyi kapsadığı düşünülür. Doğadaki değişimler, ne denli sonsuz bir çokluk içinde olsalar da, yalnızca her zaman kendini yineleyen bir döngü gösterirler; Doğada güneşin altında yeni hiçbirşey olmaz, ve bu düzeye dek şekillenmelerinin çokbiçimli oyunu kendisi ile birlikte bir bıkkınlık getirir. *Yalnızca tinsel alanda yer alan değişimlerde yeni birşey ortaya çıkar.* Tinseldeki bu görüngü insanda bütününde salt doğal şeylerde olduğundan daha başka bir belirlenimi göz önüne sermiştir ki, bunda her zaman tüm değişimin ona geri döndüğü bir ve aynı sağlam karakter, yani edimsel bir değişim yeteneği — ve hiç kuşkusuz daha iyiye doğru —, bir *Eksiksizleşebilirlik* itkisi kendini gösterir. Değişimin kendisini yasallaştıran bu ilke dinlerden, örneğin Katolik dininden, ve benzer olarak kararlı ya da en azından sağlam durmayı gerçek hakları olarak ileri süren devletler tarafından kötü karşılanmıştır. Eğer genel olarak Devletler gibi dünyasal şeylerin değişebilirliği kabul edilirse, o zaman bir yandan Din Gerçeklik Dini olarak bunun dışına alınır, öte yandan aklanmış durumların değişimlerini, devrilmelerini ve yokoluşlarını olumsallıklara, beceriksizliklere, ama başlıca insanların hafifliğine ve kötü tutkularına yükleme yolu açık kalır. Gerçekte Eksiksizleşebilirlik ilkesi genel olarak değişebilirlik kadar belirlenimsiz kalır; ereksiz ve hedefsizdir, tıpkı değişim için bir ölçütünün olmaması gibi; şeylerin ona doğru yönelecekleri 'daha iyi' olan, 'daha eksiksiz' olan bütünüyle belirsiz olandır.

Gelişim ilkesi bunun ötesinde temelde yatan bir iç belir-

lenimi, kendinde bulunan ve kendini varoluşa çıkaracak bir varsayımı kapsar. Bu biçimsel belirlenim özsel olarak Tindir ki, Dünya Tarihini edimselleşmesinin sahnesi, mülkiyeti ve alanı olarak alır. O kendini olumsallıkların dışsal oyununda ileri geri atılmaya bırakacak birşey değildir; tersine, saltık olarak belirleyendir ve olumsallıklara karşı kesin olarak sağlamdır, onları kullanır ve onlara egemendir. Ama Gelişim benzer olarak Doğanın şeylerine de aittir; bunların varoluşu kendini salt dolaylı, dışarıdan değiştirilebilir olarak değil, ama bir iç değişmez ilkeden, yalın bir özsellikten başlayan bir varoluş olarak sergiler; bu özselliğin varoluşu tohum olarak ilkin yalındır, ama sonra ayrımları kendi içinden belirli-Varlığa yükseltir ki, bunlar kendilerini başka şeylerle karıştırır ve böylelikle sürekli bir değişim süreci yaşarlar; ama bu süreç benzer olarak karşıtına da döner ve giderek örgensel ilkenin ve onun şekillenişinin sakınımına dönüşür. Böylece örgensel birey kendi kendini üretir; kendini kendinde ne ise o yapar. (Benzer olarak Tin de yalnızca kendini ne yaparsa odur, ve kendini kendinde ne ise o yapar.) [Doğadaki] bu Gelişim dolaysız, karşıtlıksız, engelsiz bir yolda yer alır; Kavram ve Olgusallığı arasına, tohumun kendinde belirli doğası ve varoluşun ona uygunluğu arasına hiçbirşey giremez. Ama Tinde durum başka türlüdür. Belirleniminin kendi edimselliğine geçişi Bilinç ve İstenç yoluyla dolaylıdır; bunların kendileri ilk olarak dolaysız doğal yaşamlarına batarlar; onlar için nesne ve erek ilkin genel olarak doğal belirlenimdir ki, onu dirileştirenin Tin olması yoluyla sonsuz ölçüde çekicilik, güç ve varsıllık kazanır. Böylece Tin kendisinde kendine karşıttır; kendisinin gerçekten düşmanca engeli olarak kendi kendisini yenmelidir. Doğada dingin bir doğuş olan Gelişim Tinde kendi kendine karşı sert ve bitimsiz bir kavgadır. Tinin istediği kendi Kavramına erişmektir, ama onu kendisi kendinden gizler, ve bu kendine yabancılaşmada gururlu ve doyumludur.

Gelişim bu yolda, örgensel yaşamda olduğu gibi, zararsız ve kavgasız yalın bir ortaya çıkış değildir; tersine, kendi

kendisine karşı sert ve isteksiz emektir, ve dahası yalnızca genel olarak kendini geliştirme gibi biçimsel birşey değil, ama belirli bir içeriği olan bir Ereğin yerine getirilmesidir. Bu ereği başlangıçta saptamıştık: Tindir, ve dahası özüne, Özgürlük Kavramına göre. Bu temel nesnedir, böylece Gelişimin yol gösterici ilkesidir ve ona anlam ve imlemini kazandırır (tıpkı Roma tarihinde Roma'nın nesne ve böylelikle olayları irdelemede ipucu olması gibi); yine, evrik olarak, olaylar yalnızca bu nesneden ortaya çıkmışlardır ve yalnızca onunla bağıntı içinde bir anlam ve onda değer taşırlar. Dünya Tarihinde geçip gitmiş birçok büyük dönem vardır ki, onlarda Gelişim süreci kesintiye uğramış, daha doğrusu kültürün muazzam kazanımlarının bütünü yitirilmiş, ondan sonra ne yazık ki yeni bir başlangıcın yapılması zorunlu olmuş görünür, öyle ki az çok o kültür hazinesinden kurtarılmış enkazın da yardımıyla, ve yeniden ölçüsüz bir güç ve zaman harcanması yoluyla, o kültürün çok önceleri kazanılmış olan bir bölgesi bir kez daha ele geçirilebilsin. Benzer olarak, sürekli Gelişim de vardır, ve tüm yanlarında işlenmiş kendine özgü öğeleri içindeki varsıl kültür yapılarını ve dizgelerini de görürüz. Genel olarak Gelişim üzerine salt biçimsel bakış ne yeğlenen bir yola bir başkası üzerinde üstünlük yükleyebilir, ne de o eski gelişim dönemlerinin yıkılışının ereğini kavranabilir kılabilir; tersine, böyle durumları ya da daha özel olarak onlardaki gerilemeleri dışsal olumsallıklar olarak görmek zorundadır ya da yeğlenen gelişim yollarını yalnızca belirsiz bakış açılarına göre yargılayabilir, ki bunlar, genel olarak Gelişim herşeyin üzerine dayandığı biricik nokta olacağı için, göreli ereklerdirler, saltık değil.

Dünya Tarihi *içeriği* Özgürlük Bilinci olan ilkenin gelişim sürecindeki *aşamaları* sergiler. Bu aşamaları daha yakından belirleme işi, bunlar evrensel doğaları içinde alındıklarında, mantıksaldır; ama somut doğaları içinde alındıklarında, Tin Felsefesine aittir. Burada yalnızca şunu belirteceğiz ki, ilk aşama Tinin doğallığa o daha önce sözü edilen batmışlığı, ikincisi ondan Özgürlüğünün bilincine

çıkışıdır. Ama bu ilk kopuş eksik ve bölümseldir, çünkü dolaysız doğallıktan gelmiş, böylelikle onunla bağıntılı ve henüz bir kıpı olarak onunla yüklüdür. Üçüncü basamak bu henüz tikel Özgürlükten onun arı Evrenselliğine, tinselliğin özünün öz-bilincine ve öz-duygusuna yükseliştir. Bu aşamalar evrensel sürecin temel ilkeleridir; ama her birinin nasıl kendi içerisinde yine şekillerinin ve bunların geçişlerinin diyalektiğinin bir süreci olduğu — bu daha yakın ayrıştırma daha sonra yerine getirilecektir.

Burada Tinin sonsuz olanağından, ama *yalnızca* olanağından başladığını, bunun Tinin saltık içeriğini bir 'Kendinde' olarak, ilkin ancak sonucunda erişeceği erek ve hedef olarak kapsadığını ve öyleyse ancak bu sonucun onun edimselliği olduğunu belirteceğiz. Böylece varoluşta ilerleme eksik olandan daha eksiksiz olana bir ilerleme olarak görünür; burada birincisi *yalnızca* soyutlamada eksik olarak alınmamalıdır, çünkü kendi içinde aynı zamanda kendi karşıtını, eksiksiz denileni tohum olarak, itki olarak taşır. Yine, en azından düşünsel olarak, olanak edimsel olması gereken birşeyi gösterir, ve daha tam olarak, Aristoteles'teki *dynamis* o denli de *potentia*, kuvvet ve güçtür. Böylece eksik olan kendinde kendi karşıtı olarak çelişkidir ki, hiç kuşkusuz vardır, ama o denli de ortadan kaldırılır ve çözülür — doğallığın, duyusallığın ve kendi kendine yabancılığın kabuğunu kırıp geçme ve bilincin ışığına, e.d. kendi kendisine ulaşmak için tinsel yaşamın kendi içindeki itkisi, dürtüsü.

b) Tinin *Tarihinin başlangıcının* Kavramına göre nasıl anlaşılması gerektiğine daha önce bir doğa durumu tasarımı ile bağıntı içinde genel olarak değinildi; bu son tasarımda özgürlüğün ve hakkın eksiksiz bir yolda bulundukları ya da bulunmuş oldukları düşünülüyordu. Gene de bu yalnızca tarihsel bir varoluşa ilişkin olarak önsav yüklü bir düşüncenin loş ışığında üretilen bir sayıltıydı. Bütünüyle başka türden bir önesürüm, yani yalnızca düşüncelerden doğmayan ama tarihsel bir olgu olma savında olan ve aynı

zamanda yüksek bir inancanın desteğini de taşıyan bir sayıltı daha vardır ki, bugünlerde belli bir çevre tarafından yaygın olarak dolaşıma sürülmektedir. Bu görüşte insanın ilk cennet durumu ileri sürülür ki, bu daha önce tanrıbilimciler tarafından kendi yollarında, örneğin Tanrının İbrahim ile İbranice konuşmasını da kapsamak üzere yeniden alınarak geliştirilmiş, ama başka gereksinimlere de karşılık düşmek üzere şekillendirilmişti. Burada ilk olarak ileri sürülen yüksek yetke İncil'deki anlatıdır. Ama bu ilkel durumu bir yandan yalnızca bilinen birkaç çizgisinde, öte yandan ya genel olarak insanda — ki evrensel insan doğası olacaktır — ya da, Adem'in bireysel olarak ve böylelikle tek bir kişi olarak alınması ölçüsünde, bu Birde ya da yalnızca bir insan çiftinde bulunduğu ve tamamlandığı yolda betimler. O anlatıda ne bir halkın ve onun o ilkel şekilde varolurken içinde olduğu tarihsel bir durumun tasarımının aklanması söz konusudur, ne de Tanrının ve Doğanın bir arı bilgisinin gelişmesinin aklanması. Doğa, bu kurguya göre, başlangıçta Tanrının yaratısının duru bir aynası gibi açık ve saydam olarak insanın aydınlık gözlerinin önünde duruyordu,[1] ve tanrısal gerçeklik eşit ölçüde açıktı; giderek bu ilk durumda insanın kendini Tanrı tarafından dolaysızca bildirilen dinsel gerçekliklerin kendi içinde belirsizce genişleyen bir bilgisinin iyeliğinde bulduğu bile imlenir, gerçi bu aynı zamanda bir ölçüde belirsizlik ve bulanıklık içinde bırakılmış olsa da. Bu görüşe göre, tarihsel anlamda tüm dinler başlangıçlarını bu durumdan almışlar, ama öyle bir yolda ki, aynı zamanda o ilk gerçekliği yanılgıların ve sapıklıkların canavarca yaratıları ile kirletmiş ve örtmüşlerdir. Ama, yine bu görüşe göre, yanılgının tüm mitolojilerinde o kökenin ve o ilk dinsel gerçeklik öğretisinin izleri bulunur ve tanınır. Öyleyse eski halkların tarihlerinin araştırmasında özsel bir ilgi yatar, çünkü onlarda bildirilmiş ilk bilginin fragmanlarının daha da büyük bir arılık içinde bulunabileceği bir noktaya dek

[1]Fr. v. Schlegel'in *Tarih Felsefesi*, I., s. 44 (I. Yayım).

ulaşılabilir.[1] Bu araştırmalara yol açan ilgiye değerli pekçok şeyden ötürü teşekkür etmemiz gerekir; ama bu araştırma dolaysızca kendine karşı tanıklık eder, çünkü tarihsel bir olgu olarak varsaydığı şeyin herşeyden önce tarihsel olarak doğrulanmasını istemeye geçer. Tanrının bilgisinin ve daha başka bilimsel, örneğin gökbilimsel bilgilerin (örneğin Hintlilere yanlışlıkla yüklenenler) durumu, ayrıca böyle bir durumun Dünya Tarihinin başında yer aldığı görüşü, ya da halkların dinlerinin geleneksel olarak ondan türemiş ve yozlaşma ve kötüleşme (o kabaca tasarımlanan sözde yayılım dizgesinde olduğu gibi) yoluyla gelişmiş oldukları görüşü — bunların tümü de varsayımlardır ki, ne tarihsel

[1]Böyle bir ilgiye teşekkür etmeliyiz — Doğu Yazınındaki birçok değerli keşif için ve Asya'nın eski durumu, mitolojileri, dinleri ve tarihi üzerine daha önceden bilinen değerli hazinelerin yeni bir incelemesi için. Eğitimli Katolik ülkelerde hükümet düşüncenin istemlerini bundan böyle başından savmaya son vermiş ve bilginlik ve felsefe ile bir bağ kurma gereksinimini duymuştur. Abbé Lamennais çarpıcı ve etkileyici bir dille gerçek dinin ölçütleri arasında onun evrensel, eş deyişle Katolik ve en eskisi olması gerektiğini de saymıştır; ve Cemaat Fransa'da ateşli bir coşkuyla bu tür önesürümlerin bundan böyle daha önce oldukları gibi yalnızca kürsü tiradları ve yetkeci inancalar olmaya son vermesi için çaba göstermiştir. Özellikle olağanüstü bir yaygınlık kazanmış olan *Budha*'nın, bir tanrı-insanın dini dikkatleri üzerine çekmiştir. Hintlilerin Timûrtis'leri, tıpkı Çinlilerin üçlülük soyutlaması gibi, içeriğine göre kendi açısından daha açıktı. Herr Abel Remusat ve Herr Saint Martin gibi bilginler kendi yanlarından Çin yazını üzerine, daha sonra ondan çıkarak Mongol yazınını, ve eğer olabilirse, Tibet yazınını ele almak üzere değerli araştırmalara girişmişlerdir; öte yandan Baron von Eckstein kendi yolunda, eş deyişle Almanya'dan ödünç aldığı ve Fr. v. Schlegel'e öykünme türünde olmasına karşın ondan daha ılımlı olan yüzeysel doğa felsefesi tasarımları ve tavırları ile, 'Le Catholique' adlı dergisinde o ilkel Katolikliği beslemiş, ve özel olarak Cemaatin alimleri için hükümetin desteğini kazanmış ve bu yolla Doğuda henüz gizli olan hazineleri bulup çıkarabilmek için oraya geziler düzenlenmesini sağlamış — ki bunlardan derin öğretilerin, özellikle yüksek antikçağ ve Budizmin kökenleri üzerine daha öte buluşların yapılacağı beklentisi vardır —, ve böylece bu geniş, ama bilginler için ilginç olan dolambaçlı bir yolda Katoliklik davasını ilerletmeyi amaçlamıştır.

temelleri vardır, ne de, eğer keyfi, öznel görüşlerden türetilen kökenlerini Kavram ile karşıtlık içinde alabilirsek, böyle bir temellendirmeye ulaşabilirler.

Felsefi irdelemeye uygun ve yaraşır biricik yol Tarihi Ussallığın dünyasal varoluşa çıkmaya başladığı yerde ele almaktır, ilkin o Ussallığın salt kendinde bir olanak olduğu yerde değil, ama onun Bilince, İstence ve Eyleme çıkma durumunun bulunduğu yerde. Tinin, Özgürlüğün örgensel-olmayan varoluşu, İyinin ve Kötünün ve böylelikle Yasaların bilinçsiz bir kütlükleri — ya da eğer dilersek, böyle bir 'eşsizlik' durumu — hiçbir biçimde Tarihin nesnesi değildir. Doğal ve aynı zamanda dinsel Törellik Aile dindarlığıdır. Bu Aile toplumunda törel öğe üyelerin birbirlerine karşı özgür İstençleri olan bireyler olarak, Kişiler olarak davranmamalarıdır; tam bu nedenle kendi içinde Aile Tarihin ondan doğduğu bu gelişim sürecinin dışında kalır. Ama tinsel birlik bu duygu ve doğal sevgi alanının ötesine geçip Kişiliğin bilincine ulaşınca, o zaman bu karanlık, katı özek noktası önümüzde bulunur ki, onda ne Doğa ne de Tin açık ve saydamdır, ve onun için Doğa ve Tin ilkin ancak o özbilincini kazanmış İstencin daha ötede ve Zamanda çok uzakta yatan eğitiminin emeği yoluyla açık ve saydam olabilirler. Yalnızca bilinç açık olandır, ve Tanrı ve herhangi birşey yalnızca onun için kendini açık kılabilir, bildirebilir; ve gerçekliği içinde, kendinde ve kendi için olan evrenselliği içinde, kendini ancak ona alıcı kılınmış bilince bildirebilir, açık kılabilir. Özgürlük yalnızca Hak ve Yasa gibi evrensel tözsel nesneleri bilmek ve istemek ve onlara uygun bir edimselliği — Devleti — üretmektir.

Halklar bu belirlenimlerine ulaşmadan önce Devlet olmaksızın uzun bir yaşam sürmüş ve bu sırada belli yönlere doğru önemli ölçüde kültür kazanmış bile olabilirler. Bu *tarih-öncesi*, yukarıda söylenenlere göre, amacımızın dışında yatar; onu edimsel bir Tarih izlemiş olabilir, ya da halklar hiçbir biçimde bir Devlet oluşturma noktasına ulaşamamış olabilirler. Sanskritçe ve Avrupa dillerinin onunla bağlantıları üzerine yirmi yıl kadar önce yapılan buluş ta-

rihte tıpkı yeni bir dünyanın bulunuşu gibi büyük bir buluştur. Bu özel olarak Germanik halkın Hint halkı ile bağı üzerine bir görüş, kendisinde ancak böyle bir konuda istenebilecek olduğu kadar büyük bir güvenilirliği taşıyan bir görüştür. Daha bugün bile bir toplum denemeyecek, bir Devlet ise hiç denemeyecek, ama çoktandır varoldukları bilinen halklar biliyoruz; eğitimli durumları bizi özellikle ilgilendirmesi gereken başkaları açısından ise geleneksel anlatılar Devletlerinin kuruluş tarihinin ötelerine uzanır ve bunlar o çığırın öncesine giden birçok değişimden geçmişlerdir. Birbirlerinden böylesine uzakta olan ulusların dilleri arasındaki sözü edilen bağlantıda önümüzde bir sonuç yatar ki, bize bu ulusların Asya'dan yayılmalarını ve aynı zamanda başlangıçtaki bir akrabalıktan böylesine eşitsiz gelişimlerini karşı çıkılamaz bir olgu olarak gösterir — bir olgu ki, tarihi olgular diye sunulan birçok uydurma ile varsıllaştıran ve her zaman daha da varsıllaştıracak olan, yalnızca önemli ya da önemsiz durumların keyfi bileşimlerini üreten o uslamlamalardan doğmaz. Ama kendi içlerinde böylesine kapsamlı görünen o olaylar gene de Tarihin dışına düşerler: Onu öncelerler.

Tarih [*Geschichte*] bizim dilimizde nesnel yanı öznel yan ile birleştirir ve *res gesta*sın kendisini olduğu gibi *historiam rerum gestarum*u da anlatır; olanlar, ve o denli de olanların anlatısıdır. İki anlamın bu birleşmesini salt dışsal bir olumsallıktan daha yüksek birşey olarak görmeliyiz; tarihsel anlatıların asıl tarihsel eylemler ve olaylar ile eşzamanlı olarak göründüğünü kabul etmeliyiz; onları birlikte ortaya çıkaran şey ortak bir içsel temeldir. Aile anıtlarına, ataerkil geleneklere ilgi ailenin ve klanın içerisine sınırlıdır; ama durumlarının biçimdeş süreci anımsamanın konusu değildir; gene de değişen edimler ya da talihteki dönüşler Mnemosyne'yi böyle imgeler oluşturmaya uyarabilir, tıpkı sevginin ve dinsel duyguların düşlem yetisini böyle şekilsizce başlayan dürtüye bir şekil vermeye yöneltmeleri gibi. Gene de ilk olarak Devlet öyle bir içerik getirir ki, yalnızca Tarihin düzyazısına uygun olmakla kalmaz, ama

onu kendisi ile birlikte üretir. Hükümetin anlık gereksinimini doyuran salt öznel yönergeleri yerine, sağlamlaşarak kendini Devlete yükselten bir topluluk buyruklar, yasalar, genel olarak geçerli olan evrensel belirlenimler ister ve böylelikle düşünceye dayalı, kendi içinde belirli ve sonuçlarında kalıcı edim ve olaylar üzerine bir ilgiyi olduğu gibi ayrıca bunların bir anlatısımı da üretir; Devletin bu şekillenişinin ve doğasının sürekli ereği uğruna, Mnemosyne bu edim ve olaylara anıların sürekliliğini bağışlamaya itilir. Genel olarak derin duygular, örneğin sevgi duygusu, ve sonra dinsel sezgi ve bunun imgeleri kendilerinde bütünüyle şimdiye ait ve doyum vericidirler; ama Devletin ussal yasalardaki ve törelerdeki dışsal varoluşu tamamlanmamış bir Şimdidir ki, anlaşılması Geçmişin bilinci ile bütünlenmesini gerektirir.

Halkların Tarihlerini yazmaya başlamalarından önce yüzyıllar ya da binyıllar olarak tasarlayabileceğimiz zaman dönemleri geçip gitmiştir; bunlar devrimlerle, göçlerle, en yabanıl değişimlerle dolu olmuş olabilirler ve tam bu nedenle nesnel bir tarihten yoksundurlar, çünkü hiçbir öznel tarih, hiçbir tarihçe sunmazlar. Böyle dönemlere ilişkin bu tür kayıtlar raslantısal olarak yitmiş olamazlar; tersine, olmuş olabilmeleri olanaksız olduğu için elimizde böyle şeyler yoktur. Ancak Yasaların bilincini taşıyan Devletlerde açık edimler ve onlarla birlikte onlar üzerine bir bilincin açıklığı bulunur ki, böyle saklanmaları için yeteneği ve gereksinimi yaratan bu bilinçtir. Hint yazınının hazineleri ile tanışık olmaya başlayan biri için böylesine varsıl bir ülkenin bu tinsel ve çok derinlere giden ürünlerinin bir Tarihinin olmaması şaşırtıcıdır; ve Hindistan bu bakımdan Çin ile, böylesine özel ve geriye en eski zamanlara dek giden bir Tarihi olan bu imparatorluk ile güçlü bir zıtlık gösterir. Hintlilerin yalnızca eski din kitapları ve parlak şiirsel yapıtları olmakla kalmaz, ama daha önce Tarihin gelişimi için bir koşul olarak belirtilmiş olan yasa kitapları da vardır; ve gene de bir Tarihleri yoktur. Ama bu ülkede toplumsal ayrımlara doğru gelişmeye başlayan örgütleniş

hemen Kastlar biçimindeki doğa-belirlenimlerinde taşlaşmıştır, öyle ki yasalar hiç kuşkusuz yurttaşlık haklarını ilgilendirseler de, bunları bile Doğal Ayrımlara bağımlı kılarlar ve başlıca bu sınıfların birbirlerine karşı *yetkilerini* (haklarını olmaktan çok haksızlıklarını), yüksek olanların aşağı olanlar üzerindeki ayrıcalıklarını belirlerler. Böylelikle törellik öğesi Hint yaşamının şaşaasından ve imparatorluğundan kovulur. Düzenin Doğaya dayalı kalıcılığındaki o özgürlüksüzlük üzerinde, toplumun tüm bağı yabanıl özenç, geçici uğraşlar ya da daha doğrusu hiçbir ilerleme ve gelişme ereği olmaksızın sürüp giden çılgınlıklardan oluşur: Böylece düşünceye dayalı hiçbir anı, Mnemosyne için hiçbir konu bulunmaz, ve derin ama gene de karışık bir düşlem yetisi kendini Tarihe yetenekli kılabilmek için edimselliğe ve aynı zamanda tözsel özgürlüğe ait bir ereğinin olmuş olması gereken bir toprakta dolanıp durur.

Bir Tarihin koşullarının böyle olması nedeniyledir ki, Ailelerin Klanlara, Klanların Halklara büyümesi ve bunların bu çoğalma nedeniyle ortaya çıkan yayılmaları, kendisi pekçok karışıklık, savaş, devrim ve yıkımı düşündüren o öylesine varsıl, öylesine ölçüsüz süreç Tarih olamadan yalnızca yer almıştır; daha da ötesi, seslerin imparatorluğunun o süreç ile bağlı olan genişleme ve gelişmesinin kendisi sessiz ve dilsiz kalmış, gizlice yer almıştır. [Yazılı] anıtların tanıklık ettiği bir olgu da dillerin onları konuşan halkların ilkel durumlarında oldukça gelişmiş olmaları, anlağın kendini bu kuramsal alanda içerikli ve ayrıntılı bir gelişmeye vermiş olmasıdır. Tutarlı olarak genişlemiş bir dilbilgisi onda kategorilerini açıkça sergileyen düşüncenin işidir. Dahası, bir olgu olarak, devletin ve toplumun uygarlıkta ilerlemesi ile anlağın bu dizgesel tamamlanışı yıpranmaya uğrar ve dil bundan böyle daha yoksul ve daha kaba saba olur — ki, kendi içinde düşünceye daha çok dayanan, ussallığı ortaya seren ve geliştiren ilerlemenin anlaktaki o tamlığı ve anlayış gücünü gözardı etmesi, engelleyici bulması ve vazgeçilebilir kılması ile kendine özgü bir fenomendir. *Dil özgün bir anlamda kuramsal an-*

lığın edimidir, çünkü onun dışsal anlatımıdır. Anımsama ve düşlem etkinlikleri dil olmaksızın dolaysız anlatımlardır. Ama genel olarak bu kuramsal edim ve daha öte gelişimi ve ayrıca onunla bağlı olarak halkların yayılmaları, birbirlerinden ayrılmaları, karışmaları, dolaşmaları gibi daha somut olgular da dilsiz bir geçmişin karanlığında örtülü kalırlar: Bunlar özbilinçli olmakta olan İstencin, kendine bir başka dışsallık veren, kendini asıl edimselliğine yükselten Özgürlüğün edimleri değildirler. Bu gerçek öğeye ait olmayarak, o halklar dilsel gelişimlerine karşın bir Tarih kazanamamışlardır. Dilin hızlı büyümesi ve ulusların ilerlemeleri ve dağılmaları gibi olgular ancak bunlar bir yandan Devletler ile ilişkiye girdikleri ve öte yandan kendileri Devletler kurmaya başladıkları zaman somut Us için önemli ve ilgiye değer olurlar.

c) Dünya Tarihinin *başlangıcının* biçimi ve ondan dışlanan tarih-öncesi ile ilgili bu gözlemlerden sonra, *sürecinin* türünü daha yakından, ama burada yalnızca biçimsel olarak belirtmeliyiz. Somut içeriğin daha öte belirlenmesi konunun bölümlenişi ile ilgili bir görevdir.

Dünya Tarihi, daha önce belirlendiği gibi, Tinin Özgürlük bilincinin gelişimini ve bu bilinç tarafından ortaya koyulan Edimselleşmeyi sergiler. Bu gelişme aşamalı bir doğa gösterir, Özgürlüğün daha öte belirlenimlerinin bir dizisidir ki, olgunun Kavramı yoluyla ortaya çıkar. Genel olarak Kavramın mantıksal ve daha da vurgulu olarak eytişimsel doğası, kendi kendini belirliyor olması, belirlenimleri kendi içinde koyması ve bunları yine ortadan kaldırması ve bu ortadan kaldırmanın kendisi yoluyla olumlu ve aslında daha varsıl, daha somut bir belirlenim kazanması — bu zorunluğu ve arı soyut Kavram belirlenimlerinin zorunlu dizisini Mantıkta tanıdık. Burada kabul etmemiz gereken tek şey her bir Aşamanın başkalarından ayrı olarak kendisinin belirli, kendine özgü ilkesinin olduğudur. Bu ilke Tarihte Tinin belirliliğidir — tikel bir ulusal Tin. Bu belirlilikte Tin Bilincinin ve İstencinin tüm yanları-

nı, bütün edimselliğini somut olarak anlatır; bu belirlilik onun Dininin, politik Anayasasının, Törelliğinin, Tüze dizgesinin, Törelerinin, ayrıca Bilim, Sanat ve uygulayımsal becerisinin de ortak damgasıdır. Bu özel özgünlükler o evrensel özgünlükten, bir ulusun tikel ilkesinden anlaşılacaklardır, tıpkı evrik olarak Tarihte yatan olgusal ayrıntıdan tikelliğin o evrenselinin saptanacak olması gibi. Belirli bir tikelliğin gerçekte bir ulusun kendine özgü ilkesini oluşturması — bu görgül olarak kabul edilmesi ve tarihsel olarak gösterilmesi gereken yandır. Bunun yerine getirilmesi yalnızca bir soyutlama becerisini değil, ama İdea ile yakından bir tanışıklığı öngerektirir; ilkelerin ait oldukları alan ile — eğer böyle anlatmayı istersek — *a priori* tanışık olmak gerekir, tıpkı, eğer bu bilgi kipini izleyen en büyük insanın adını verirsek, Kepler'in elipsler, küpler ve kareler ile ve onların ilişkilerinin *a priori* düşünceleri ile önceden tanışık olmak zorunda olmuş ve ancak bundan sonra o tasarımlar alanının belirlenimlerinden oluşan ölümsüz yasalarını görgül verilerden ortaya çıkarabilmiş olması gibi. Bu evrensel öğesel belirlenimlerin bilgilerinden yoksun olan biri, gökyüzünü ve yıldızlarının devimini ne denli uzun süre gözlerse gözlesin, o yasaları ancak onları keşfedebilecek olduğu kadar iyi anlayacaktır. Genellikle görgül sayılan bir bilim üzerine felsefi bir irdelemeye karşı *a priori* denilen yöntem ve o bilimin gerecine ideaların katılması nedeniyle getirilen suçlamaların bir bölümü Özgürlüğün kendini geliştiren şekillenmelerinin düşünceleri ile bu tanışıklık yoksunluğuna bağlıdır. Böyle düşünce belirlenimleri o zaman ilkin nesnede yatmayan yabancı şeyler olarak görünürler. Düşüncelerle tanışık ve onlara alışkın olmayan öznel kültür için bunlar hiç kuşkusuz yabancı şeylerdir ve böyle eksik bir kafanın kendi için nesneler üzerine oluşturduğu tasarım ve anlayışlarda bulunmazlar. Felsefenin böyle bilimleri anlamadığı anlatımı buradan gelir. Felsefe gerçekten de o bilimlerde egemen olan Anlağa dayanmadığını, böyle Anlağın kategorilerine göre ilerlemediğini kabul etmelidir; tersine, o Usun kategorileri ile iş görür

ve o Anlağı ve ayrıca onun değerini ve konumunu onlarda tanır. Bilimsel Anlağın bu yordamında özsel olanın o sözde özsel-olmayandan ayrılması ve öne çıkarılması da eşit ölçüde önemlidir. Ama bunun olabilmesi için özsel olanın bilinmesi gerekir, ve bu, eğer Dünya Tarihi bütün olarak irdelenecekse, daha önce belirtildiği gibi Özgürlüğün Bilinci ve onun gelişiminde bu bilincin belirlilikleridir. Bu kategori üzerine yönelim gerçekten özsel olan üzerine yönelimdir.

Evrenselliği içinde alınan bir belirliliğe yönelik karşıçıkışların ve çürütmelerin bir bölümü genellikle İdealları kavramadaki ve anlamadaki eksikliğe bağlıdır. Eğer Doğa Tarihinde kendini belirgin olarak ortaya koyan bir cinsin ya da sınıfın karşısına bir ucube ya da bir melez onu çürüten örnek olarak çıkarılacak olursa, sık sık belirsizlik içinde söylenen şeye haklı olarak başvurulabilir: 'Kuraldışı kuralı doğrular,' eş deyişle, altında yer aldığı koşulları ya da normalden sapmalarda yatan eksikliği ya da melezliği göstermek onun özünde yatar. Doğanın güçsüzlüğü onun başka öğesel etmenler karşısında evrensel sınıflarına ve cinslerine sıkı sıkıya sarılmasının önüne geçebilir. Örneğin eğer insanın bedensel örgütlenişi somut yapısı içinde anlaşıldığında örgensel yaşamına beynin, yüreğin ve benzerlerinin özsel olarak ait oldukları ileri sürülürse, sefil bir hilkat garibesi gösterilebilir, ki genel olarak bir insan şeklini ya da kendi içinde onun parçalarını taşımasına, bir insan bedeninde üremiş, orada yaşamış ve ondan doğduktan sonra soluk almış olmasına karşın, gene de bir beyni, bir yüreği yoktur. Eğer böyle bir durum insanın genel yapısının karşısına çıkarılırsa ve insanın adında ve yüzeysel belirleniminde diretilecek olursa, edimsel, somut insanın hiç kuşkusuz başka birşey olduğu gösterilebilir: Kafasında beyni, göğsünde yüreği olmalıdır.

Benzer bir düşünme yolu izlenebilir ve doğru olarak dehanın, yeteneğin, ahlaksal erdemlerin ve duyguların, dindarlığın tüm bölgelerde, tüm anayasalar ve politik durumlar altında yer alabildiği söylenebilir ve bunu doğ-

rulayacak sayısız çoklukta örnek getirilebilir. Eğer böyle bir anlatımda aralarındaki ayrımlar önemsiz olarak ya da özsel olmayan şeyler olarak bir yana atılırsa, o *zaman* derin düşünce soyutlamalarda durup kalır ve onun için böyle kategorilerde bir ilkenin hiç kuşkusuz bulunmadığı belirli içeriği yadsır. Böyle biçimsel bakış açıları içinde devinen kültürel duruş noktası keskin sorular, bilgili görüşler ve çarpıcı karşılaştırmalar, derin görünen düşünceler ve bildirimler için engin bir alan sunar; bunlar ellerinin altında tuttukları belirsizlik ne denli büyükse o denli parlak olabilirler, ve çabalarında kazandıkları büyük sonuçlar, ulaştıkları sağlam ve ussal noktalar ne denli azsa, o denli yenilik ve değişkenlik gösterebilirler. Bu anlamda o tanıdık Hint Epopeleri Homeros'unkiler ile karşılaştırılabilir ve belki de, düşlemin büyüklüğü şiirsel dehanın kendini tanıtlamasını sağlayan şey olduğu için, onların üstüne koyulabilir, tıpkı tanrı şekillerinin yüklemlerindeki tekil düşlemsel çizgilerin benzerliğinden ötürü Yunan mitolojisindeki betilerin Hint mitolojisinde tanınabileceğinin görüşünün savunulmuş olması gibi. Benzer bir anlamda, Çin felsefesinin, Biri temel aldığı düzeye dek, daha sonra Eleatik felsefe olarak ve Spinoza'nın dizgesi olarak ortaya çıkan dizgelerle aynı olduğu ileri sürülmüştür; yine, kendini soyut sayılarda ve çizgilerde anlattığı için, Çin felsefesinde Pisagoras'ın ve Hıristiyanların ilkeleri görülmüştür. En yumuşak yürekli halklarda oluğu gibi en yabanıl olanlarda da bulunan yiğitlik, boyun eğmez yüreklilik örnekleri, yücegönüllülük, kendini kısıtlama, kendini adama gibi özellikler bu uluslarda da en eğitimli Hıristiyan Devletlerde olduğu kadar ya da giderek onlardan daha yüksek bir düzeyde Törellik ve Ahlakın vb. bulunabileceği görüşünü savunmak için yeterli görülmüştür. Bu bakımdan insanların Tarihin ve her tür kültürün ilerlemesiyle daha iyi olup olmadıkları, Ahlaklarının yükselmiş olup olmadığı gibi kuşkulu bir soru doğmuştur; çünkü Ahlak yalnızca öznel niyet ve içgörü üzerine, eylemde bulunan birinin hak olarak ya da suç olarak, iyi ve kötü olarak gördüğü şeyler üzerine dayanır,

kendinde ve kendi için ya da gerçek olduğu kabul edilen tikel bir dinde haklı ve iyi ya da suç ve kötü sayılan şeyler üzerine değil.

Burada böyle bir irdeleme yolunun biçimciliğini ve yanılgısını aydınlatmayı ve yanlış Ahlak karşısında gerçek Ahlak ilkelerini ya da daha doğrusu Törellik ilkelerini doğrulamayı bir yana bırakabiliriz. Çünkü üzerinde Dünya Tarihinin devindiği zemin Ahlakın asıl yerini onda bulduğu zeminden daha yüksektir; Ahlakın zemini kişisel duygusal yatkınlık, bireyin Duyuncu, kendine özgü İstenci ve eylem yoludur; bunların salt kendilerini ilgilendiren değer, sorumlu tutulabilirlik, ödül ya da cezaları vardır. Tinin kendinde ve kendi için varolan son ereğinin istedikleri ve yerine getirdikleri, Kayranın yaptıkları yükümlülüklerin, sorumlu tutulabilirliğin ve densizliğin ötesinde yatar; bu sonuncular bireyselliğe Törelliği açısından aittirler. Tinin İdeasının zorunlu kıldığı şeye törel belirlenim adına ve böylelikle soylu bir eğilim ile direnmiş olanlar, ahlaksal değer açısından, suçları daha yüksek bir düzende bu düzenin istencini yerine getirmek için araçlara çevrilmiş olanlardan daha yüksekte dururlar. Ama böyle devrimlerde genel olarak her iki parti de yalnızca aynı yıkım çemberinin içerisinde durur, ve böylelikle kendilerini haklı görerek ortaya atanların savundukları şey yalnızca yaşayan Tin tarafından ve Tanrı tarafından terkedilmiş biçimsel bir haktır. Dünya Tarihinin bireyleri olan büyük insanların eylemleri böylece yalnızca bilinçsiz iç imlemlerinde değil, ama dünyasal duruş noktasından da aklanmış görünür. Ama bu noktadan bakıldığında, ilgisiz ahlaksal istemler dünya-tarihsel eylemlerin ve yerine getirilmelerinin karşısına çıkarılmamalıdır. Onlara karşı alçakgönüllülük, ılımlılık, insan sevgisi ve iyilikseverlik gibi kişisel erdemler adına yakarılar yükseltilmemelidir. Dünya Tarihi genel olarak Ahlakı ve içine Ahlak ve Politika arasında öylesine sık ileri sürülen ayrımın düştüğü alanı bütünüyle bir yana bırakabilir, yalnızca yargıdan kaçınarak değil, — çünkü ilkeleri ve eylemlerin onlarla zorunlu bağıntıları daha şimdiden

kendileri için birer yargıdırlar—, ama bireyleri bütünüyle oyunun dışında bırakarak ve sözlerini bile etmeksizin, çünkü bildirmesi gereken şey ulusların Tininin eylemleridir; Tinin edimselliğin dışsal toprağında üstlendiği bireysel şekillenmeler sözcüğün asıl anlamındaki Tarih yazıcılığına bırakılabilirler.

Aynı biçimselcilik deha, şiir ve giderek felsefeye bağlı belirsizlikler çevresinde de dolanıp durur ve bunları benzer olarak her yerde bulur. Bunlar Derin Düşüncenin ürünleridirler, ve özsel ayrımları öne çıkarıp gösteren evrenselliklerde içeriğin gerçek derinliklerine inmeksizin ustalıkla devinen bu etkinlik genel olarak Kültürdür; bu biçimsel birşeydir, çünkü ilgisi nasıl olursa olsun içeriği bileşenlerine ayrıştırmaktan ve bunları düşünce-belirlenimlerinde ve düşünce-şekillenmelerinde saptamaktan öteye geçmez; kendi için bilincin nesnesi yapılması gerekli olan şey özgür evrensellik değildir. Düşüncenin kendisi üzerine ve onun bir gereçten yalıtılmış biçimleri üzerine böyle bir bilinç felsefedir ki, hiç kuşkusuz varoluşunun koşulunu kültürde taşır; ama bu koşul varolan içeriğe aynı zamanda evrensellik biçimini giydirmek ve böylece bu ikisini ayrılamaz bir yolda iyeliğinde tutmaktır; bunlar öylesine sıkı sıkıya bağlı tutulurlar ki, bir tasarımın bir tasarımlar çokluğuna çözümlenmesi yoluyla ölçülemez bir varsıllığa genişletilen böyle bir içerik hiçbir düşünce öğesi kapsamayan salt görgül içerik olarak alınır. Ama kendi içinde somut, varsıl bir içerik olan bir nesneyi yalın bir tasarım (dünya, insan, ya da İskender ve Sezar gibi) yapmak ve tek bir sözcük ile belirtmek gibi, onu çözündürmek, onda kapsanan belirlenimleri benzer olarak tasarımda yalıtmak ve onlara tikel adlar vermek de düşüncenin, ve dahası Anlağın bir edimidir. Ama şimdi söylenmiş olanlarla vesile olmuş olan görüşle bağıntı içinde şu kadarı açığa çıkacaktır ki, derin düşünce Dehanın, Yeteneğin, Sanatın, Bilimin evrenselliklerini üretirken, biçimsel Kültür tinsel şekillenmenin her aşamasında yalnızca büyümekle ve daha açılmış bir çiçeğe ulaşabilmekle kalmaz, ama bunu yapmak zorundadır,

çünkü böyle bir aşama kendini bir Devlete geliştirmekte, ve uygarlığın bu temeli üzerinde Anlağın derin düşüncesine ve yasalarda olduğu gibi başka herşey açısından da evrensellik biçimlerine ilerlemektedir. Genel olarak Devlet yaşamında biçimsel Kültürün zorunluğu ve böylelikle Bilimlerin olduğu gibi bütününde eğitimli bir Şiirin ve Sanatın da doğuşunun zorunluğu yatar. Bunun dışında, plastik sanatlar adı altında kapsanan sanatlar uygulayımsal yan açısından bile insanların uygarlaşmış bir birlikte yaşamını gerektirirler. Dışsal gereksinimlere ve araçlara çok az bağlı olan ve dolaysız varoluş öğesini, sesi gereci olarak alan şiir sanatı giderek tüzel bir yaşama doğru birleşmiş olmayan bir halkın koşullarında bile büyük gözüpeklik içinde ve gelişmiş anlatımla ortaya çıkar; çünkü dil, daha önce belirtildiği gibi, uygarlık öncesinde kendi için daha yüksek bir anlak kültürüne erişir.

Felsefe de Devlet yaşamında kendini göstermelidir, çünkü bir içeriğin kültürün sorunu olmasını sağlayan şey, yukarıda değinildiği gibi, düşünceye ait biçimdir, ve yalnızca bu biçimin kendisinin bilinci olan Felsefe düşünmenin düşünülmesidir, böylelikle onun yapıları için kendine özgü gereç daha şimdiden genel kültürde hazırlanmıştır. Devletin kendisinin gelişiminde kaçınılmaz olarak öyle dönemler ortaya çıkar ki, bunlar daha soylu doğaların ruhlarını Şimdiden kaçarak ideal bölgelere sığınmaya ve o kendi içinde bölünmüş edimsellikte bundan böyle yararlanamadıkları kendi ile uyumu oralarda aramaya zorlarlar, çünkü o edimsellikte derin düşünen Anlak ulusun dinine, yasalarına ve törelerine kendiliğinden yerleşmiş olan kutsal ve derin herşeye saldırarak onları soyut tanrısız evrenselliklere indirgemiş ve buharlaştırmıştır; böyle dönemler yaşandığında, Düşünce düşünen Us olmaya zorlanır ve uğradığı yıkımdan kendi öğesinde yeniden toparlanarak çıkmaya çalışır.

Hiç kuşkusuz tüm dünya-tarihsel uluslarda şiir sanatı, plastik sanatlar, bilim, giderek felsefe bile vardır, ama yalnızca genel olarak biçem ve yönelim değil, özellikle içerik

değişiktir, ve bu içerik en yüksek ayrımı, Ussallık ayrımını ilgilendirir. Yüksekte duran bir estetik eleştiri için gereci, içeriğin tözsel yanını bizim zevkimizin belirlememesi gerektiğini ileri sürmenin, güzel sanatın erek yaptığı ve liberal bir eğilimin ve eğitimli bir anlığın dikkate alması ve ondan haz duyması gereken şeyin genel olarak güzel biçim, düşlemin büyüklüğü ve bu tür şeyler olduğunu ileri sürmenin bir yararı yoktur. Sağlıklı bir anlama yetisi böyle soyutlamalara izin vermez ve sözü edilen türde yapıtları benimseyemez. Böylece Hint Epopelerini onlardaki buluşçuluğun ve imgelem yetisinin büyüklüğü, imgelerin ve duyguların diriliği ve anlatım güzelliği gibi birçok biçimsel özellik nedeniyle Homerik Epopeler ile aynı düzeye koymayı istesek bile, gene de içeriğin sonsuz ayrımı ve böylelikle tözsel olan ve Usun ilgisine değen yan kalır ki, bu saltık olarak Özgürlük kavramının bilinci ve bunun bireylerdeki anlatımı ile ilgilidir. Yalnızca klasik bir Biçim değil, ama klasik bir İçerik de vardır, ve dahası, sanat yapıtlarında biçim ve içerik birbirine öylesine yakından bağlıdır ki, birincisi ancak ikincisinin klasik olması ölçüsünde klasik olabilir. Düşlemsel, kendini kendi içinde sınırlamayan içerik ile — ve ussal olan kendi içinde ölçünü ve hedefi kapsayandır — biçim aynı zamanda ölçüsüz ve biçimsiz ya da sıradan ve kaba saba olur. Benzer olarak, değişik felsefi öğretilerin daha önce sözünü ettiğimiz karşılaştırmasında önemli olan başlıca nokta, yani Çin felsefesinin ve Eleatik ve Spinozacı felsefelerin üçünde de bulunan Birlik belirliliği, ve o Birliğin soyut mu yoksa somut mu, ve hiç kuşkusuz kendi içinde Birlik — ki Tindir — noktasına dek somut mu olduğu arasındaki ayrım gözden kaçırılır. Ama o eşitleme tam olarak yalnızca soyut birliği tanıdığını tanıtlar, ve felsefe üzerine yargıda bulunurken, felsefenin ilgisini neyin oluşturduğu konusunda bilgisizdir.

Ama ayrıca öyle alanlar vardır ki, bir kültürün tözsel içeriğinin tüm türlülüğü ortasında aynı kalırlar. Sözü edilen türlülük düşünen Usu ve Özgürlüğü ilgilendirir ki, birincinin özbilincidir ve Düşünce ile *bir* kök taşır. Nasıl

hayvan değil ama yalnızca insan düşünürse, yine öyle yalnızca ve yalnızca onun Özgürlüğü vardır, çünkü düşünür. Bilinci şunu kapsar: Birey kendini Kişi olarak, eş deyişle tekilliğinde kendi içinde evrensel olarak, tüm tikel yeteneklerin soyutlanması, ortadan kaldırılması olarak, böylece kendi içinde sonsuz birşey olarak ayrımsar. Öyleyse bu ayrımsamanın dışında yatan alanlar o tözsel ayrımların ortak zeminidir. Giderek Özgürlük bilinci ile çok yakından bağlı olan Ahlak bile o bilinçte henüz bulunmakta olan eksikliğe karşın çok arı olabilir, yeter ki yalnızca evrensel ödevleri ve hakları nesnel buyruklar olarak bildirsin, ya da biçimsel yükselişte, duyusaldan ve tüm duyusal güdülerden vazgeçişte, salt olumsuz birşey olarak durup kalabilsin. *Çin* Ahlakı, Avrupalıların onunla ve Konfiçyus'un yazıları ile tanışmalarından bu yana, eşsizliğinden ötürü Hıristiyan Ahlak ile tanışık olanlardan çok büyük bir övgü ve dikkate değer bir ilgi görmüştür. Benzer olarak Hint dininin ve şiirinin (ki gene de bunların başına 'yüksek' sıfatı eklenmelidir) ve özellikle felsefesinin duyusalın ortadan kaldırılması ve gözden çıkarılması üzerine anlatımlarında ve istemlerinde bir yücelik bulunduğu kabul edilmiştir. Gene de bu her iki ulusun da Özgürlük Kavramının özsel bilincinden bütünüyle yoksun oldukları söylenmelidir. Çinliler için onların ahlaksal yasaları da tıpkı doğa yasaları gibi dışsal pozitif buyruklardır, zora dayalı haklar ve zora dayalı ödevler ya da birbirlerine karşı incelik kurallarıdır. Tözsel Us-belirlenimlerinin törel eğilimler olmasının biricik yolu olan Özgürlük eksiktir; Ahlak bir Devlet sorunudur ve hükümet memurları ve mahkemeler tarafından ele alınır. Ahlak üzerine incelemeleri, ki yasa kitapları değildirler ve hiç kuşkusuz öznel istence ve eğilime seslenirler, tıpkı Stoacıların ahlaksal yazıları gibi, mutluluk hedefi için zorunlu olan bir buyruklar dizisi olarak yazılmışlardır, öyle ki onlara onay vermek, onlara uymak ya da uymamak özence bırakılmış görünür; bu arada soyut bir öznenin, bilgenin tasarımı, Çinliler arasında da tıpkı Stoacı ahlakçılar durumunda olduğu gibi böyle öğretilerin doruğunu

oluşturur. Yine, Hintlilerin duyusallıktan, isteklerden ve dünyasal ilgilerden vazgeçme öğretilerinde hedef ve erek olumlu törel Özgürlük değil, ama bilincin yokluğu, tinsel ve giderek fiziksel dirimsizliktir.

Belirli olarak tanımamız gereken şey bir halkın somut Tinidir, ve Tin olduğuna göre ancak tinsel olarak, ancak düşünce yoluyla kavranabilir. Yalnızca o bir halkın tüm edim ve eğilimlerinde kendini öne çıkarandır, kendini edimselleşmesine, kendinden haz duymaya ve kendini kavramaya verendir; çünkü ilgisi kendi kendini üretmede özeklenir. Ama Tin için en yüksek olan şey kendini bilmek, yalnızca kendi kendisinin sezgisine değil, ama düşüncesine ulaşmaktır. Bunu yerine getirmelidir ve getirir de; ama bu yerine getiriş aynı zamanda onun yitip gidişi ve bir başka Tinin, bir başka dünya-tarihsel ulusun, Dünya Tarihinde bir başka çığırın ortaya çıkışıdır. Bu geçiş ve bağlantı bizi Bütünün bağlantısına, genel olarak Dünya Tarihi Kavramına götürür, ki şimdi daha yakından irdelememiz ve bir tasarımını vermemiz gereken budur.

Buna göre, Dünya Tarihi, bildiğimiz gibi, genel olarak Tinin Zamanda açınımıdır, tıpkı İdeanın Doğa olarak kendini Uzayda açındırması gibi.

Şimdi, eğer genel olarak Dünya Tarihine bir göz atarsak, değişimlerin ve eylemlerin, dinginliksiz bir ardışıklık içindeki halkların, devletlerin, bireylerin sonsuz çokluktaki şekillenmelerinin muazzam bir tablosunu görürüz. İnsanın yüreğine girebilen ve onu ilgilendirebilen herşey, iyi, güzel ve büyük olana ilişkin tüm duygular ortaya çıkarılır, her yerde tanıdığımız, onlara ulaşmayı dilediğimiz erekler kabul edilir, yaşama geçirilir; onlar için umut ve korku duyarız. Tüm bu olaylarda ve olumsallıklarda insanların eylemlerinin ve çektikleri acıların öne çıktığını görürüz; her yerde 'bizim olanı' ve bu nedenle her yerde ondan yana ya da ona karşı olan çıkarımızın eğilimini görürüz. Bu kimi zaman güzellik, özgürlük ve varsıllık yoluyla, kimi zaman giderek erdemsizliğin bile kendini anlamlı kılmasını sağlayan enerji yoluyla çekicidir. Kimi zaman evrensel bir

çıkarın daha geniş bir kütlesinin ağır ağır ilerlediğini, ve daha sonra küçük sorunların sonsuz bir karmaşası uğruna gözden çıkarıldığını ve atomlarına saçıldığını görürüz; sonra yine çok büyük bir kuvvetin harcanmasıyla küçük birşeyin ortaya çıkarıldığını, önemsiz görünen birşeyden muazzam birşeyin doğduğunu — her yerde bizi kendi ilgi alanına çeken olayların en renkli kalabalığını, ve biri yitip gidince yerini hemen bir başkasının aldığını görürüz.

Kendini ilkin bir süre için varolan ve sonra yiten bireylerin ve halkların bu dinginliksiz değiş tokuşunda sunan evrensel düşünce ya da kategori genel olarak *Değişimdir*. Eski bir görkemin yıkıntılarına bir bakış bizi bu Değişimi olumsuz yanında daha yakından anlamaya götürür. Hangi gezgin Kartaca'mn, Palmyra'nın, Persepolis'in, Roma'nın yıkıntıları arasında imparatorlukların ve insanların geçicilikleri üzerine düşüncelere dalmaya, bir zamanların güçlü ve varsıl bir yaşamı için hüzün duymaya götürülmez? — bir hüzün ki, kişisel yitikler üzerinde ve birinin kendi ereklerinin geçiciliği üzerinde oyalanmaz, ama insanlığın görkemli ve kültürlü bir yaşam biçiminin yitişi üzerine yansız bir üzüntüdür. — Ama Değişim ile bağlı olan en yakın belirlenim Yitip Gidiş olan Değişimin aynı zamanda yeni bir yaşamın Ortaya Çıkışı olduğu, yaşamdan ölümün, ama ölümden yaşamın doğduğudur. Bu Doğuluların kavramış oldukları büyük bir düşüncedir ve belki de onların metafiziğinde en yüksek olandır. Ruhların göçü tasarımında o düşünce bireysel olanla bağıntı içinde kapsanır; ama daha yaygın olarak bilinen imge *Anka* imgesidir; bu bir doğa yaşamıdır ki, sonsuza dek kendi için kendi cenaze ateşini hazırlar, kendini onda yokeder, ve böylece küllerinden sonsuza dek yeni, genç, dinç yaşam doğar. Ama bu imge yalnızca Asyatiktir, Doğuya özgüdür, Batıya değil. Varoluşunun kabuğunu tüketen Tin yalnızca bir başka kabuğa geçmekle kalmaz, ne de önceki şeklinin küllerinden gençleşmiş olarak ayağa kalkar; tersine, yükselmiş, yücelmiş, daha arı bir Tin olarak doğar. Hiç kuşkusuz kendine karşı ortaya çıkar, varoluşunu yokeder, ama onu yok eder-

ken onu yeni bir şekle doğru işler, ve onun kültürü olan şey gereç olur ve onun üzerindeki çalışması onu yeni bir kültüre yükseltir.

Eğer Tini bu yana göre irdelersek, Değişimlerinin yalnızca gençleşmiş olarak geçişler, e.d. aynı şekle geri dönüşler değil, ama tersine kendi kendisini işlemeler olduğunu ve bunlar yoluyla gereci kendi çabaları için çoğalttığını anlarsak, o zaman birçok yanda ve yönde kendini denediğini, dolaştığını ve tükenmez bir türlülüğün içinde isteklerini doyurduğunu görürüz, çünkü ona doyum vermiş olan her bir yaratısı onun için yeniden gereç olarak ve işlenmesi için yeni bir istem olarak karşısına çıkar. Salt Değişimin soyut düşüncesi kuvvetlerini doluluğunun tüm yanlarında sergileyen, geliştiren ve eğiten Tinin düşüncesine dönüşür. Kendi içinde hangi kuvvetlere iye olduğunu ürünlerinin ve oluşumlarının türlülüğünden öğreniriz. Etkinliğinin bu hazzında yalnızca kendi kendisi ile ilgilenir. İç ve dış doğa koşulları ile karışmış olarak, hiç kuşkusuz bunlarda yalnızca direnç ve engel ile karşılaşmakla kalmayacak, ama sık sık çabalarının onlar tarafından boşa çıkarıldığını ve sık sık Doğa ya da kendisi tarafından içine düşürüldüğü karışıklıkların ortasında olduğunu görecektir. Ama bu yolda görevini ve işlevini yerine getirmede yitip gider ve bununla bile kendini tinsel etkinlik olarak tanıtlamış olma görünüşünü verir.

Tin özsel olarak eylemdir, kendini kendinde ne ise o yapar — kendi edimi, kendi yapıtı. *Böylece kendine nesne olur*, bir belirli-Varlık olarak kendini önüne alır. Bir ulusun Tini için de bu böyledir: O belirli bir Tindir, kendine varolan bir dünya kurar ki, onun dininde, Kültünde, göreneklerinde, anayasasında ve politik yasalarında, düzenlemelerinin bütün bir alanı içinde, olaylarında ve eylemlerinde varolur ve sürer. Bu onun yapıtıdır — bu tikel Ulus *odur*. Edimleri ne ise, Uluslar onlardır. Her İngiliz şöyle diyecektir: 'Bizler Okyanusu aşanlar ve dünya tecimini elinde tutanlarız; Doğu Hint Adaları ve varsıllıkları bize aittir, Parlamentomuz, jürilerimiz vb. vardır.' — Bireyin o Tin ile ilişkisi bu

tözsel varlığı kendinin edinmesi, bunun onun karakteri ve becerisi olması, böylelikle kendisinin birşey olmasıdır. Çünkü Ulusunun varlığını kendini ona katması gereken daha şimdiden hazır, sağlam bir dünya olarak önünde bulur. Öyleyse Ulusun Tini bu kendi yapıtında, kendi dünyasında hazzını bulur ve doyumludur.

Ulus töreldir, erdemlidir, kuvvetlidir — istediğini ortaya çıkarırken; ve nesnelleştirme emeğinde yapıtını dış şiddete karşı savunur. Kendinde, öznel olarak, iç ereğinde ve özünde ne olduğu ile edimsel olarak ne olduğu arasındaki ayrım kaldırılır; kendisi iledir, kendini nesnel olarak önünde bulur. Ama bununla Tinin bu etkinliği bundan böyle gereksiz olur, istediğini elde etmiştir. Ulus henüz savaşta ve barışta, içte ve dışta çok şey yapabilir, ama bir bakıma dirimli tözsel ruhun kendisi bundan böyle etkinlikte değildir. Temel, en yüksek ilgisi bu nedenle yaşamdan yitmiştir; çünkü ilgi ancak karşıtlığın olduğu yerde bulunur. Ulus tıpkı olgunluktan yaşlılığa geçen birey gibi kendinden hoşnutluk içinde, tam olarak istemiş ve erişebilmiş olduğu gibi olmanın doyumu içinde yaşamayı sürdürür. İmgelemi bu durumun ötesine uzansa da, eğer edimsellik kendini çabalarına elverişli olarak sunmuyorsa özlemlerinden vazgeçmiş ve ereklerini önündeki duruma sınırlamıştır. Bu *alışkanlık* yaşamı (saat kurulmuştur ve kendiliğinden ilerlemektedir) doğal ölümü getiren şeydir. Alışkanlık karşıtlıksız bir edimdir ki, onun için geriye kalan şey yalnızca biçimsel bir süredir; onda bundan böyle ereğin doluluğunu ve derinliğini söz konusu etmek gereksizdir; bir bakıma dışsal, duyusal bir varoluştur ki, bundan böyle kendini bir davada derinleştirmez. Bireyler böyle ölür, Uluslar doğal bir ölümü böyle bulur; ve bu ikinciler sürseler de, bu ilgisini yitirmiş dirimsiz bir varoluştur ki, kurumlarına gereksinimi yoktur, çünkü onlar için duyulan gereksinim doyurulmuştur; politik bir hiçlik ve bıkkınlık egemendir. Gerçekten evrensel bir ilgi ortaya çıkacaksa, bir Ulusun Tini yeni birşey istemeye geçmelidir — ama bu yeni şey nereden gelecektir? Bu kendisinin daha yüksek,

daha evrensel bir tasarımı, ilkesinin ötesine geçmişlik demek olacaktır — ama tam bu yolla daha öte belirlenmiş bir ilke, daha yeni bir Tin olacaktır.

Böyle yeni bir ilke tamamlanışına ve edimselleşmesine ulaşmış bir ulusun Tinine hiç kuşkusuz girer. Bu Tin salt doğal bir ölümle ölmez, çünkü o yalnızca tekil bir birey değil, ama tinsel, evrensel yaşamdır; onun durumunda doğal ölüm dahaçok kendi kendisi yoluyla ölüm olarak görünür. Bunun tekil, doğal bireyin ölümünden ayrı olmasının nedeni ulus Tininin bir Cins olarak varolması, buna göre olumsuzunun onun kendi içinde, onun evrenselliğinde varoluşa çıkmasıdır. Bir ulus şiddete dayalı ölümle ancak kendi içinde doğal olarak ölmüşse ölebilir, örneğin Alman İmparatorluk Kentleri, Alman İmparatorluk Anayasası gibi.

Evrensel Tin genel olarak salt doğal ölümle ölmez, yalnızca yaşamının alışkanlığı içinde göçüp gitmez; tersine, Dünya Tarihine ait bir Ulus Tini olduğu sürece, yapıtının ne olduğunu bilmeye ve kendini düşünmeye ulaşır. Bu Tin genel olarak ancak temel öğesinde, temel ereğinde *evrensel* bir ilkenin yatması ölçüsünde, ancak böyle bir Tinin ürettiği bir yapıt, törel, politik bir örgüt olması ölçüsünde dünya-tarihseldir. Ulusları eyleme iten şey istekler ise, böyle eylemler iz bırakmadan geçip giderler; ya da izleri dahaçok yıkım ve yokoluştur. Böylece ilkin Kronos, Zaman egemendi — Altın Çağ, törel yapıtlar olmaksızın; ve üretilmiş olan şey, bu Zamanın çocukları, onun tarafından yendiler. İlkin kafasından Minerva'nın doğduğu ve çevresine Müzlerin yanısıra Apollon'un da ait olduğu Jüpiter Zamana boyun eğdirdi ve onun kabahatine bir sınır çekti. O politik tanrıdır ki, törel bir yapıtı, Devleti üretmiştir.

Bir yapıtın öğesinin kendisinde evrensellik belirlenimi, düşünce belirlenimi kapsanır; düşünce olmaksızın hiçbir nesnelliği yoktur; düşünce temeldir. Bir Ulusun kültürünün en yüksek noktası yaşamının ve durumunun düşüncesini, yasalarının, hak ve törelliğinin bilimini kavrama noktasıdır; çünkü bu birlikte onda Tinin kendi kendisi

ile olabileceği en iç birlik yatar. Yapıtında önemli olan şey kendini kendine nesne yapmasıdır; ama Tin kendine özselliği içinde ancak kendini düşünürken nesne olur.

Öyleyse bu noktada Tin ilkelerini, eylemlerinin evrenselini bilir. Ama bu düşünce yapıtı, evrensel olmakla, aynı zamanda biçime göre edimsel yapıttan ve bu yapıtı ortaya çıkaran etker yaşamdan ayrıdır. Şimdi, reel bir belirli-Varlık ve ideal bir belirli-Varlık vardır. Eğer Yunanlıların ne olmuş olduklarının genel bir tasarımını ve düşüncesini elde etmek istersek, o zaman bunu Sofokles ve Aristofanes'te, Thukydides ve Platon'da buluruz. Bu bireylerde Yunan Tini kendini tasarımda ve düşüncede kavramıştır. Bu en derin doyumdur; ama aynı zamanda idealdir ve reel etkerlikten ayrıdır.

Bu nedenle zorunlu olarak böyle bir zamanda bir ulusun erdem tasarımında doyum bulduğunu, ve erdem üzerine boş konuşmanın bir yandan kendini edimsel erdemin yanma, ama öte yandan onun edimselliğinin yerine de koyduğunu görürüz. Ama yalın, evrensel düşünce, evrensel olduğu için, tikel olanı ve düşüncesiz olanı — inanç, güven, töre — kendi üzerine ve dolaysızlığı üzerine düşünmeye yöneltmeyi bilir ve onu içeriğe göre kısıtlanmışlığı içinde gösterir, çünkü bir yandan ödevleri yadsımanın zeminlerini verirken, öte yandan genel olarak zeminlere ilişkin ve evrensel düşünceler ile bağlantıya ilişkin sorgulamalar yapar ve bu bağlantıyı bulamayarak genel olarak ödevi sağlam temelden yoksun olmakla suçlamaya çalışır.

Aynı zamanda bireylerin birbirlerinden ve Bütünden yalıtılmaları, saldırgan bencillikleri ve kibirleri, kendi çıkarlarının peşinde olmaları ve onları Bütünün pahasına doyurmaları kendini gösterir; başka bir deyişle, o kendini yalıtan İç varlık *biçimde* de öznelliktir — insanların sınır tanımaz tutkularında ve kendi çıkarlarında yatan bencillik ve bozulma.

Böylece Zeus'un, kendi içinde sağlam birşey kurarak Zamanın yiyiciliğine bir sınır getiren ve bu geçiciliğe bir son veren Zeus'un ve soyunun kendisi de yenildiler, ve

dahası üretenin kendisi, yani düşüncenin, bilginin, uslamlamanın, içgörünün, zeminlerden içgörünün ve zeminler için istemin ilkesi tarafından yenildiler.

Zaman duyusaldaki olumsuzdur: Düşünce de aynı olumsuzluktur, ama en iç, sonsuz biçimin kendisidir, ki bu nedenle varolan herşey onda çözünür — ilk olarak sonlu varlık, belirli şekil; ama genel olarak varolan şey nesnel birşey olarak belirlenmiştir, bu nedenle verili, dolaysız, yetke olarak görünür, ve ya içeriğe göre sonlu ve sınırlı olarak ya da düşünen özne için sınır ve onun kendi içine sonsuz yansıması olarak vardır.

Ama ilk olarak belirtilmesi gereken şey ölümden ortaya çıkan yaşamın kendisinin nasıl yalnızca yine tekil bir yaşam olduğudur, ve eğer Cinsi bu değişmedeki tözsel yan olarak görürsek, o zaman tekil olanın yitişinin nasıl Cinsin yeniden tekilliğe bir düşmesi olduğudur. Cinsin sakınımı öyleyse yalnızca aynı varoluş yolunun biçimdeş bir yinelemesidir. Dahası, bilginin, varlığın düşüncede ayrımsanışının nasıl bir yandan saklayan ve öte yandan yükselten [*verklären*] bir ilkede yeni bir şeklin, hiç kuşkusuz daha yüksek bir şeklin kaynağı ve doğum yeri olduğunu belirtmeliyiz. Çünkü Düşünce Evrenseldir, ölmeyen, kendi kendisine özdeş kalan Cinstir. Tinin belirli şekli yalnızca Zamanda doğal yollarla geçip gitmez, tersine özbilincin kendiliğinden işleyen, kendinin bilincindeki etkinliğinde ortadan kaldırılır. Bu ortadan kaldırma düşüncenin etkinliği olduğu için, aynı zamanda saklama ve yükseltmedir [*Verklären*]. — Böylelikle Tin bir yandan o olan şeyin olgusallığını, kalıcılığını ortadan kaldırırken, aynı zamanda *salt o olmuş olan şeyin* Özünü, Düşüncesini, Evrenselini kazanır. İlkesi bundan böyle o olmuş olan bu dolaysız içerik ve erek değil, ama o içeriğin ve ereğin özüdür.

Öyleyse bu sürecin sonucu Tinin, kendini nesnelleştirirken ve bu kendi varlığını düşünürken, bir yandan varlığının belirliliğini yoketmesi, öte yandan onun evrenselini kavraması, ve bu yolla ilkesine yeni bir belirlenim vermesidir. Böylelikle bu Ulus Tininin tözsel belirliliği başkalaştırı-

lır, e.d. ilkesi bir başka ve bunun da ötesinde daha yüksek ilkeye geçmiş olur.

Tarihi ayrımsamada ve kavramada en önemli şey bu geçişin düşüncesini taşımak ve tanımaktır. Bir birey değişik eğitim basamaklarının içinden Bir olarak geçer ve aynı birey olarak kalır; Tininin evrensel aşaması olan aşamaya dek bir Ulus da. Bu noktada başkalaşımın iç zorunluğu, kavramsal zorunluğu yatar. Bu Tarihin felsefi ayrımsanışının ruhudur, onda birincil önemdeki yandır.

Tin özsel olarak etkinliğinin sonucudur: Etkinliği dolaysızlığın ötesine geçiş, onun olumsuzlanması ve kendi içine geri dönüştür. Onu tohumla karşılaştırabiliriz; çünkü bitki onunla başlar, ve gene de o bitkinin bütün yaşamının sonucudur. Ama yaşamın güçsüzlüğü kendini başlayanın ve sonuç olanın birbiri dışına düşmelerinde gösterir. Bireylerin ve Ulusların yaşamı da böyledir. Bir Ulusun yaşamı bir meyvayı olgunluğa erdirir; çünkü etkinliği ilkesini yerine getirmeye yöneliktir. Ama bu meyva onu doğurmuş ve olgunlaştırmış olan Ulusun kucağına geri düşmez; tersine, onun için acı bir içki olur. O acı içeceği elinden bırakamaz, çünkü ona sonsuz bir susuzluk duyar, ama içkinin tadı onun yokedilişi, gene de aynı zamanda yeni bir ilkenin doğuşudur.

Bu ilerlemenin son Ereğini yukarıda açıkladık. Her biri dizinin zorunlu bir basamağında olan Ulus Tinlerinin ilkelerinin kendileri yalnızca tek bir evrensel Tinin kıpılarıdır ki, onlar yoluyla bu Tin kendini Tarihte kendini kavrayan bir *Bütünlüğe* yükseltir ve tamamlar.—

Böyle yalnızca Tinin İdeası ile ilgilenirken, ve Dünya Tarihinde herşeyi yalnızca onun görüngüsü olarak alırken, ne denli büyük olursa olsun Geçmişin içinden geçişte ilgimiz yalnızca *Şimdiki* iledir; çünkü Felsefe, Gerçek olanla uğraştığı için, ilgisi yalnızca bengi Şimdiki iledir. *Onun için hiçbirşey Geçmişte yitmiş değildir, çünkü İdea şimdidedir, Tin ölümsüzdür, e.d. geçmiş değil, gelecek de değil, ama özsel olarak Şimdidir.* Bununla Tinin şimdiki şeklinin tüm önceki aşamaları kendi içinde kavradığı da söylenmiş olur. Bunlar

kendilerini hiç kuşkusuz bağımsız olarak ve ardışık olarak geliştirmişlerdir; ama Tin ne ise kendinde her zaman o olmuştur ve ayrım yalnızca bu 'Kendinde'nin gelişimidir. Şimdideki Tinin yaşamı bir aşamalar döngüsüdür ki, ki bunlar bir yandan henüz birbirlerinin yanısıra kalıcı görünürken, yalnızca bir başka yandan geçmiş olarak görünürler. Tin arkada bırakmış göründüğü kıpıları şimdiki derinliğinde taşır. —

Dünya Tarihinin Coğrafi Temeli

Törel Bütünün evrenselliğine ve onun eylemde bulunan tekil bireyselliğine karşı Ulus Tininin doğa bağıntısı dışsal birşey olarak görülür; ama onu üzerinde Tinin devindiği toprak olarak görmek zorunda olduğumuz düzeye dek, özsel olarak ve zorunlu olarak bir temeldir. Dünya Tarihinde Tinin İdeasının edimsellikte dışsal şekillerin bir dizisi olarak göründüğü, ve bunlardan her birinin kendini edimsel varoluşu içindeki bir Ulus olarak bildirdiği önesürümünden başladık. Ama bu varoluş yanı, doğal varlık kipinde, Uzaya olduğu gibi Zamana da düşer, ve her dünya-tarihsel Ulusun kendinde taşıdığı tikel ilke onu aynı zamanda doğa belirliliği olarak kendi içinde taşır. Kendini bu doğallık kipinde giydirmiş olan Tin tikel şekillenmelerini birbiri dışına düşmeye bırakır, çünkü birbiri dışındalık doğallığın biçimidir. Bu doğa ayrımları şimdi ilkin tikel olanaklar olarak görülmelidir ki, Tin onlardan ortaya çıkar, ve coğrafi temel de onların arasındadır. Şimdi, ilgilendiğimiz şey dışsal bir yer olarak doldurulan toprağı tanımak değildir; tersine, tam olarak böyle bir toprağın çocuğu olan halkın tip ve karakteri ile sıkı sıkıya bağlı olarak yerin doğa tipidir. Bu karakter ulusların Dünya Tarihinde ortaya çıkışlarının ve onda konum ve yer almalarının tür ve tarzından başka birşey değildir. — Doğanın ne çok fazla yüksek, ne de çok fazla düşük görülmesi gerekir; İyonya'nın yumuşak gökyüzü hiç kuşkusuz Homeros şiirlerinin çekiciliğine çok

şey katmıştır, ve gene de kendi başına Homeros'u üretmek için yeterli değildir; ne de onları her zaman üretebilir; Türklerin egemenliği altında hiçbir ozan doğmamıştır.

Burada dikkatimizi ilk olarak Dünya Tarihinin devimin-den kesin olarak dışlanacak olan doğallıklara çevireceğiz: Dondurucu ve yakıcı kuşaklar dünya-tarihsel ulusların yeri olamaz. Çünkü uyanmakta olan bilinç başlangıçta yalnızca Doğadadır, ve onun her gelişimi Tinin doğal dolaysızlığa karşı kendi içine yansımasıdır. Bu ayrılmada Doğa kıpısı öyleyse kıpılardan biri olarak durur; insanın kendi içinde bir Özgürlüğü ondan kazanabileceği ilk duruş noktasıdır, ve bu kurtuluş doğal güçler tarafından zorlaştırılmamalıdır. Doğa Tinin karşısına bir nicel birşey olarak çıkar ki, bunun gücü kendini salt kendi başına herşeyden güçlü olarak koyacak denli büyük olmamalıdır. En uç kuşaklarda insan herhangi bir özgür devime ulaşamaz, soğuk ve sıcak burada Tine kendi için bir dünya kurma iznini vermeyecek denli güçlüdür. Aristoteles daha o zamanlar 'Zorlayıcı gereksinimler doyurulduğunda insan evrensel ve daha yüksek olana döner' demişti. Ama o uç kuşaklarda böyle bir zorlama hiçbir zaman sona eremez ve hiçbir zaman giderilemez, insan sürekli olarak dikkatini Doğaya, güneşin parlayan ışınlarına ve dondurucu soğuğa çevirmek zorunda kalır. Dünya Tarihi için gerçek oyun sahnesi bu nedenle ılıman kuşaktır, ve dahası onun kuzey bölümüdür, çünkü yeryüzü burada kendini kıtalar biçiminde sunar ve bu bölgenin Yunanlıların dedikleri gibi geniş bir göğsü vardır. Buna karşı güneyde kendini böler ve birbiri dışına düşen çeşitli doruklara dağılır. Aynı kıpı kendini Doğanın ürünlerinde de gösterir. Kuzeyin hayvan ve bitkilerinin ortak özellikleri olan birçok cinsi bulunur; karanın kendini doruklara böldüğü güneyde ise Doğa şekilleri de kendilerini birbirlerine karşı bireyselleştirirler.

Dünya *Eski* ve *Yeni* olarak bölünür, ve hiç kuşkusuz Yeni Dünya adı Amerika'nın ve Avustralya'nın bizim tarafımızdan ancak yakın zamanlarda bilinmiş olmasından gelir. Ama dünyanın bu bölümleri yalnızca *göreli* olarak

yeni değil, genel olarak bütün fiziksel ve tinsel oluşumları açısından yenidir. Coğrafi olarak eski çağlara ait olmaları bizi burada ilgilendirmez. Yeni Dünyaya dünyanın yaratılışı sırasında denizden Eski Dünya ile aynı zamanda yükselmiş olma onurunu yadsımayacağım. Gene de Güney Amerika ve Asya arasındaki Adalar Denizi fiziksel bir hamlık gösterir; adaların büyük bölümü öyle oluşmuştur ki, bir bakıma yalnızca dipsiz derinliklerden yukarı fırlayan ve geç bir oluşum karakterini taşıyan kayalar üzerindeki bir toprak örtüsü gibidirler. Yeni Hollanda daha az coğrafi hamlık göstermez; çünkü burada İngilizlerin yerleşim noktalarından karanın içlerine doğru gidildikçe çok büyük nehirler ortaya çıkar ki, henüz kendilerine birer yatak açacak düzeye dek gelişmemişlerdir ve kendilerini bataklıklara gömerler. Amerika ve kültürü hakkında, özellikle Meksika ve Peru kültürleri hakkında elimizde bilgiler vardır; ama bu bilgi bu kültürün bütünüyle doğal bir kültür olduğundan ve Tin ona yaklaşır yaklaşmaz kendini yoketmek zorunda kaldığından daha öteye gitmez. Amerika kendini her zaman fiziksel olarak ve tinsel olarak güçsüz göstermiştir ve öyle göstermeyi sürdürmektedir. Çünkü yerliler, Avrupalılar Amerika'ya çıktıktan sonra, Avrupalıların etkinliğinin soluğu karşısında aşamalı olarak yittiler. Kuzey Amerika Özgür Devletleri'nde tüm yurttaşlar Avrupa kökenlidir ve eski yerliler onlarla karışamamış ve geri itilmişlerdir. Yerliler hiç kuşkusuz Avrupalılardan kimi sanatları almışlardır, ve aldıkları şeyler arasında üzerlerinde yokedici bir etki yapmış olan sert içkiler de vardır. Güneyde yerlilere çok daha büyük bir şiddetle davranıldı, ve dayanacak denli güçlü olmadıkları ağır işlere zorlandılar. Bir Kreoleye, giderek bir Avrupalıya karşı yumuşaklık ve iç dürtülerden yoksunluk, alçakgönüllülük ve boynu eğiklik oradaki Amerikan yerlilerinin başlıca karakteridir, ve Avrupalıların onlarda bir öz-duygu yaratabilmeleri için uzun bir zamanın geçmesi gerekecektir. Bu bireylerin her bakımdan, giderek büyüklük açısından bile gerilikleri herkesin bildiği birşeydir; yalnızca Patagonya'nın en güneyindeki kabilelerde güçlü

yapılı insanlar vardır, ama bunlar da henüz tam bir doğal hamlık ve yabanıllık durumundadırlar. Yerlileri Avrupa kültürüne ve törelerine alıştırmayı isteyen Jesuitler ve Katolik dinadamları (bilindiği gibi Paraguay'da bir devlet ve Meksika ve Kalifornia'da manastırlar kurmuşlardır), aralarında kalmaya başlamış ve ellerine, tıpkı küçük çocuklar için yapıldığı gibi, günün işlerini yazıp vermişlerdi; yerliler ne denli tembel olsalar da, Babaların yetkesi altında onları yerine getirdiler. Bu yönergeler (gece yarısı çalan bir çanın onlara evlilik ödevlerini anımsatması bile gerekmişti) ilkin bütünüyle doğru olarak gereksinimlerin uyandırılmasına, genel olarak insan etkinliğinin güdülerine yönelikti. Amerikan yerlilerinin zayıf yapıları güçlü bedenleri ile Negroları gereken emeği sağlamaları için Amerika'ya getirmenin başlıca nedenlerinden biriydi; çünkü Negrolar Avrupa kültürüne karşı yerlilerden daha alıcıdırlar ve bir İngiliz gezgin Negroların nasıl becerikli din adamları, doktorlar vb. olduklarının örneklerini anlatmış (kınakınanın kullanımını ilk bulan bir Negro olmuştur), bu arada kafasını okuyup öğrenme noktasına dek getirmeyi başardığını bildiği tek yerlinin ise içkiye aşırı düşkünlük nedeniyle kısa bir süre içinde öldüğünü anlatmıştır. Amerikan insanının doğal zayıflığı genel olarak sağlam bir gücü ortaya çıkaracak olan araçların, yani *atların* ve *demirin* eksikliği ile birlikte gitmiş, dahası Amerikalılara özellikle bunlar aracılığıyla boyun eğdirilmiştir.

Şimdi, kökensel halklar yitmiş ya da hemen hemen yitmek üzere oldukları için, buraya etkin nüfus çoğunlukla Avrupa'dan gelmektedir, ve Amerika'da olan şey Avrupa'dan doğan şeydir. Avrupa artık nüfusunu Amerika'ya atmıştır, tıpkı loncaların egemen olduğu ve kemikleşmiş bir yapı kazandığı eski imparatorluk Kentlerinden birçok insanın böyle bir zorlamanın bulunmadığı ve vergi yükünün çok ağır olmadığı başka kentlere kaçmış olmaları gibi. Hamburg'un yanında Altona, Frankfurt'un yanında Offenbach, Nürnberg'in yanında Fürth, Cenevre'nin yanında Carouge böyle doğmuşlardır.

Kuzey Amerika ve Avrupa arasındaki ilişki benzedir. Birçok İngiliz ağır yükümlülüklerin ve vergilerin olmadığı ve Avrupa aletlerinin ve Avrupa becerisinin birikiminin henüz ekilmemiş büyük topraklardan birşeyler kazandırabileceği yerlere yerleşmiştir. Gerçekten de bu göç birçok üstünlük sunar, çünkü göçmenler yurtlarında onlara engel olabilen pekçok şeyden sıyrılmış ve Avrupalı olma öz-duygusunun ve becerilerinin hazinelerini yanlarında getirmişlerdir; coşkuyla çalışmak isteyenler ve Avrupa'da buna kaynak bulamayanlar için Amerika'da hiç kuşkusuz bir eylem alanı açılmıştır.

Amerika bilindiği gibi iki bölüme ayrılır ve bunlar bir kıstak tarafından birleştirilseler de, bu aralarında bir bağlantı kurmamıştır. Tersine, bu iki parça birbirlerinden keskin olarak ayrıdırlar. — Kuzey Amerika bize ilk olarak doğu kıyıları boyunca uzanan geniş bir kıyı bölgesi gösterir ki, arkasında dağ sıraları — Mavi Dağlar ya da Appalaş Dağları —, ve kuzeyde ise Allegheny Dağları uzanır. Bunlardan doğan ırmaklar kıyı topraklarını sular ki, bunlar kökeni bu bölgeye ait olan Kuzey Amerika Özgür Devletleri için çok nitelikli ürünler verirler. Bu dağ sırasının arkasında çok büyük göllerle bağlantı içinde güneyden kuzeye St. Lawrence nehri akar ve Kanada'nın kuzey kolonileri bu ırmağın kıyısında uzanırlar. Daha batıda muazzam Mississippi'nin havzası ile ve Missouri ve Ohio havzaları ile karşılaşırız. Mississippi bu son ikisini alır ve sonra Meksika Körfezi'nde denize boşalır. Bu bölgenin batı yanında yine benzer olarak uzun sıradağlar vardır ve bunlar Meksika'nın içinden ve Panama kıstağından geçerek ve And Dağları ya da Cordillera adı altında *Güney Amerika*'nın bütün doğusu boyunca kıyıyı ayırırlar. Bu yolla oluşan kıyı şeridi dardır ve Kuzey Amerika'da olduğundan daha az üstünlük sunar. Peru ve Şili burada uzanırlar. Doğu yanında Orinoko ve Amazon nehirleri doğuya doğru akarak ekine uygun olmayan geniş bozkırlarıyla büyük vadiler oluştururlar. Rio de la Plata güneye doğru akar, ve ona katılan küçük dallar kaynaklarını bir yandan And Dağlarından,

öte yandan kuzeyde Amazon nehrinin havzasını onun kendi havzasından ayıran dağ sırtlarından alırlar. — Rio de la Plata bölgesi Brezilya'ya ve İspanyol Cumhuriyetlere aittir. Kolombia Güney Amerika'nın kuzey kıyı topraklarıdır ve batısında Andlar boyunca akan Magdalena nehri Karayip Denizi'ne boşalır. —

Brezilya dışında, Güney Amerika'da Kuzey Amerika'da olduğu gibi genel olarak cumhuriyetler doğmuştur. Güney Amerika'yı Meksika'yı da onun bir parçası sayarak Kuzey Amerika ile karşılaştırdığımızda şaşırtıcı bir zıtlık algılarız.

Kuzey Amerika'da işleyimin ve nüfusun artışı yoluyla olduğu gibi, yurttaşlık düzeni ve sağlam bir özgürlük yoluyla da bir kalkınma görürüz; bütün federasyon tek bir devlet oluşturur ve politik özekleri vardır. Buna karşı Güney Amerika'da cumhuriyetler yalnızca askeri güce dayanırlar, bütün tarih sürekli bir devrim durumudur; federe devletler dağılır ve başkaları yeniden birleşir, ve tüm bu değişimler askeri devrimler yoluyla temellendirilir. Amerika'nın iki bölümü arasındaki daha belirgin ayrımlar bize iki karşıt yönü gösterirler; bunlardan biri politika, öteki din ile ilgilidir. İspanyolların yerleştiği ve üstünlüklerini ileri sürdükleri Güney Amerika Katoliktir; her tür mezhebi barındırmasına karşın, Kuzey Amerika temel olarak Protestandır. Daha geniş bir ayrılık Güney Amerika'nın ele geçirilmiş, Kuzey Amerika'nın ise kolonileştirilmiş olmasıdır. İspanyollar Güney Amerika'yı ona egemen olabilmek için ve politik görevlerin haraç konumları olarak kullanılması yoluyla varsıllık kazanabilmek için ele geçirdiler. Çok uzak bir anavatana bağımlı oldukları için, özençleri için geniş bir oyun alanı buldular, ve güç, beceri ve öz-duygu yoluyla yerliler üzerinde büyük bir üstünlük kurdular. Buna karşı Kuzey Amerika Özgür Devletleri bütünüyle Avrupalılar tarafından *kolonileştirildiler*. İngiltere'de Püritanlar, Episkopalianlar ve Katolikler sürekli çatışma içinde oldukları ve bunlardan kimi zaman biri, kimi zaman başkası üstünlüğü ele geçirdiği için, birçok insan dinsel özgürlüğü dünyanın başka bir yerinde bulabilme amacıyla göç etti. Bunlar ken-

dilerini tarıma, tütün ve pamuk üretimine veren çalışkan Avrupalılar idiler. Çok geçmeden bütün dikkatlerini emek üzerinde yoğunlaştırdılar, ve Bütünün tözü gereksinimler, dinginlik, yurttaşlık türesi, güvenlik, özgürlük, ve atomik bireylerden oluşan bir topluluk idi, öyle ki devlet yalnızca mülkiyetin korunması için dışsal bir araçtı. Protestan dininden bireylerin birbirlerine karşı güvenleri, birbirlerinin duygusal eğilimleri üzerine güven doğdu, çünkü Protestan Kilisede dinsel görev bütün yaşamdır, genel olarak yaşam etkinliğinin kendisidir. Buna karşı Katolikler durumunda böyle bir güvenin zemini bulunamaz, çünkü dünyasal sorunlarda egemen olan şey yalnızca şiddet ve gönüllü boyuneğme tutumudur, ve burada Anayasalar denilen biçimler ancak zorunluk durumunda başvurulan birer çaredirler ve güvensizliğe karşı bir korunma sağlamazlar.

Eğer Kuzey Amerika'yı Avrupa ile karşılaştırırsak, birincide cumhuriyetçi bir Anayasanın sürekli bir örneğini görürüz. Öznel bir birlik bulunur, çünkü herhangi bir monarşik tutkuya karşı önlem olarak yalnızca dört yıl için seçilmiş bir başkan devletin doruğunda durur. Mülkiyet için evrensel koruma ve hemen hemen tam bir vergi bağışıklığı sürekli olarak övülen olgulardır. Böylelikle aynı zamanda karakterin temel öğeleri de kendilerini sunarlar: Bireyin kazanç ve kâr yönelimi, kendini Evrensele ancak kendi yararlanımı uğruna adayan tikel çıkarın ağır basması. Hiç kuşkusuz tüzel durum, biçimsel bir yasa kurumu yer alır, ama bu yasallık dürüstlükten yoksundur, ve bu nedenle Amerikan tecimcilerinin tüze tarafından korunan dolandırıcılık gibi kötü bir ünleri vardır. Eğer Protestan Kilise bir yandan, daha önce belirttiğimiz gibi, güvenin özsel yanını öne çıkarıyorsa, öte yandan tam bu yolla her tür keyfiliğe zemini hazırlayan duygu kıpısının geçerliğini de kapsar. Bu duruş noktasından denir ki, herkesin kendi dünya görüşü olabileceğine göre, kendine göre bir dini de olabilir. Kendilerini saçmalık ucuna dek tırmandıran çok sayıda mezhebe dağılış ve bunlardan birçoğunda zaman zaman kendini esrimelerde ve en duyusal aşırılıklarda

gösteren tapınma yolları buradan gelir. Bu eksiksiz keyfilik öyle bir düzeye varmıştır ki, çeşitli topluluklar kendilerine hizmet verecek din görevlilerini seçerler ve sonra onları diledikleri gibi başlarından atarlar; çünkü Kilise tözsel bir tinselliği ve dışsal yönergeleri olan kendinde ve kendi için kalıcı birşey değildir; tersine, onda dinsel sorunlar tikel görüşlere göre düzenlenir. Kuzey Amerika'da imgelemin en dizginsiz yabanıllığı egemendir, ve sapmaların birkaç mezhebe sınırlandığı Avrupa devletlerinde görülen o dinsel birlik eksiktir. Şimdi, Kuzey Amerika'nın politik durumuna gelince, evrensel erek henüz kendi için sağlam birşey olarak saptanmış değildir, ve sağlam bir bağ gereksinimi henüz bulunmamaktadır; *çünkü edimsel bir Devlet ve edimsel bir Hükümet ancak daha şimdiden Sınıfların bir ayrımı bulunuyorsa, varsıllık ve yoksulluk çok büyümüşse, ve büyük çoğunluğun gereksinimlerini bundan böyle alışmış olduğu yolda karşılayamadığı bir durum ortaya çıkarsa doğar.* Ama Amerika şimdiye dek bu gerilim ile karşılaşmamış, çünkü onun için sonu gelmez bir kolonizasyon yolu geniş ölçüde açık kalmıştır, ve kalabalıklar sürekli olarak Mississippi ovalarına akmaktadır. Bu yolla başlıca hoşnutsuzluk kaynağı ortadan kaldırılır ve varolan yurttaşlık durumunun sürmesi sağlama bağlanır. Kuzey Amerika Özgür Devletleri'nin Avrupa ülkeleri ile bir karşılaştırması buna göre olanaksızdır, çünkü Avrupa'da nüfus için tüm dış göçlere karşın böyle bir boşalma yolu bulunmamaktadır: Eğer Almanya'nın ormanları bugün de varolsalardı, o zaman hiç kuşkusuz Fransız Devrimi yer almazdı. Kuzey Amerika Avrupa ile ancak bu devletin sunduğu ölçüsüz topraklar dolduğu ve yurttaş toplumu geriye kendi içine doğru bastırılmaya başladığı zaman karşılaştırılabilir olacaktır. Kuzey Amerika henüz ekilmeye başlanacak toprağın durumundadır. İlkin ancak Avrupa'da olduğu gibi tarımcıların doğrudan artışı durdurulduğu zaman nüfus dışarıya tarlalara yönelmek yerine kent içerisinde işleyime ve tecime doğru birbiri üzerine itilecek, sıkı bir yurttaş toplumu dizgesi oluşturacak ve örgensel bir Devlet gereksinimi duymaya başlayacaktır.

Kuzey Amerika Özgür Devletleri'ne komşu olan ve onunla Avrupa devletlerinin kendi aralarındakine benzer bir ilişki içinde oldukları, güvensizlikle gözledikleri ve karşısında bir sürekli ordu bulundurmak zorunda oldukları herhangi bir devlet yoktur. Kanada ve Meksika onlar için korkutucu değildir, ve İngiltere'nin ona özgür Amerika'nın bağımlı bir devletten daha yararlı olduğunu gösteren elli yıllık deneyimi vardır. Kuzey Amerika Özgür Devletleri'nin milisleri hiç kuşkusuz kurtuluş savaşında II. Philipp altındaki Hollandalılar kadar yiğit olduklarını tanıtlamışlardır; ama genel olarak bağımsızlığın tehlikede olmadığı yerde daha az güç sergilenir, ve 1814 yılında milislerin İngilizlere direnişleri başarılı olmamıştır.

Amerika öyleyse Geleceğin Ülkesidir ki, önümüzde uzanan çağlarda belki de Güney ve Kuzey Amerikalar arasındaki bir çatışmada dünya-tarihsel önemi olan olaylar kendilerini orada göstereceklerdir. Amerika eski Avrupa'nın tarihsel sandık odasında bıkıp usanmış olan herkes için özlemler ülkesidir. Napoleon'un *"Cette vieille Europe m'ennuie :: O yaşlı Avrupa canımı sıkıyor"* dediği söylenir. Amerika bugüne dek üzerinde Dünya Tarihinin kendini geliştirdiği toprağı terketmiştir. Şimdiye dek burada yer almış olanlar yalnızca eski dünyanın yankısı, yabancı bir yaşamın anlatımlarıdır; ve Geleceğin Ülkesi olarak Amerika bizi burada ilgilendirmez, çünkü Tarih söz konusu olduğunda işimiz yalnızca olmuş olan ve var olan iledir. Buna karşı Felsefede işimiz ne yalnızca olmuş olan, ne de henüz olacak olan ile değil, ama *var* olan ve ilksiz sonsuz olan ile, Us iledir, ve bu bize bütünüyle yeterlidir. —

Yeni Dünyayı ve ona bağlanabilen düşleri bir yana bırakarak, şimdi *Eski Dünyaya*, eş deyişle Dünya Tarihinin sahnesine geçiyoruz, ve dikkatimizi ilkin doğa kıpılarına ve doğa belirlenimlerine yöneltmemiz gerekir. Amerika iki bölüme ayrılır; bunlar bir kıstak yoluyla bağlansalar da, bu yalnızca dışsal bir bağlantı oluşturur. Amerika'nın karşısında yatan ve ondan Atlantik Okyanusu ile ayrılan Eski Dünya ise, tersine derin bir iç deniz, Akdeniz tarafından kesilir.

Üç Kıtasının birbirleri ile özsel bir ilişkileri vardır ve bir bütünlük oluştururlar. Önde gelen özellikleri bu denizin çevresinde bulunmaları ve bu nedenle kolay bir iletişim aracına iye olmalarıdır. Çünkü nehirler ve denizler yalnızca ayırıcı olarak değil, ama birleştirici olarak görülmelidirler. İngiltere ve Brittany, Norveç ve Danimarka, İsveç ve Livonya birleşirler. Üç dünya bölümü için Akdeniz birleştirici öğe ve Dünya Tarihinin özeğidir. Yunanistan, Dünya Tarihinin ışık odağı burada yatar. Sonra Suriye'de Kudüs Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın özeğidir; onun güneydoğusunda Mekke ve Medine, Müslüman İnancın doğum yeri vardır; batıya doğru Delfi, Atina ve daha da batıda Roma bulunur. daha sonra Akdeniz'de İskenderiye ve Kartaca. Akdeniz böylece Eski Dünyanın kalbidir, çünkü koşulu ve dirilticisi odur. Onsuz Dünya Tarihi düşünülemez; herkesin bir araya toplanmasına olanak veren Forumlarından yoksun Roma ya da Atina gibi olacaktır. — Geniş Doğu Asya Dünya Tarihinin sürecinin uzağına düşer ve onu etkilemez; benzer olarak Dünya Tarihine ancak geç giren ve antikçağda onda hiçbir payı olmayan Kuzey Avrupa da; çünkü antik dünya baştan sona Akdeniz'i çevreleyen ülkelerle sınırlıydı. Jül Sezar'ın Alpler'i geçişi, Galya'yı ele geçirmesi ve bunun üzerine Almanların Roma İmparatorluğu ile kurdukları ilişki öyleyse Tarihte bir çığır oluşturur, çünkü böylelikle bu Tarih bundan böyle Alplerin ötesine geçer. Doğu Asya ve Alplerin ötesindeki ülkeler Akdeniz çevresinde devinen o odağın uçlarıdır — Tarihin başı ve sonu, onun yükselişi ve inişi.

Daha sağın *coğrafi ayrımlar* şimdi saptanabilirler ve hiç kuşkusuz birçok olumsal duruma karşı özsel olarak Düşüncenin ayrımları olarak görüleceklerdir. Böyle üç karakteristik ayrım bulunur:

1. Geniş bozkırları ve ovaları ile susuz Yüksek Bölge;

2. Vadi Ovaları (geçiş toprağı) — ki büyük akıntılar tarafından yarılır ve sulanırlar;

3. Kıyı Bölgesi — deniz ile doğrudan ilişki içinde durur. Bu üç coğrafi kıpı özsel olanlardır, ve her dünya bölümü-

nün kendini onlara göre üç bölüme ayırdığını göreceğiz. Birincisi sağlam, ayrımsız, metalik yüksek bölgedir, kendi içinde sıkı sıkıya kapalı, ama belki de kendi içinden dışarı dürtüler göndermeye yeteneklidir. İkincisi kültürün özeklerini oluşturur, henüz açılmamış bağımsızlıktır. Üçüncüsünün dünyanın bağlantılarını oluşturması ve saklaması gerekir.

1. *Yüksek Bölge.* Böyle yüksek bölgeyi Moğolların (sözcük genel anlamda alınmak üzere) yaşadığı Orta Asya'da görürüz; böyle bozkırlar Hazar Denizi'nden kuzey yönünde Kara Deniz'e doğru uzanırlar; Arabistan'ın çölleri, Afrika'da Berber Çölleri, Güney Amerika'da Orinoko çevresindeki ve Paraguay'daki topraklar bu türdendir. Zaman zaman yalnızca yağmur ya da bir nehrin taşması tarafından sulanan (Orinoko'nun ovaları gibi) böyle yüksek bölgelerde yaşayan insanların özgünlükleri ataerkil yaşam, tekil ailelere dağılmadır. Bu ailelerin yaşadıkları topraklar verimsiz ya da ancak geçici olarak verimlidir; oralarda yaşayanların varsıllıkları yalnızca çok az verim aldıkları tarlaları değil, ama kendileriyle birlikte dolaşan hayvanlarıdır. Uzun bir süre için bunlar otlaklarını ovalarda bulurlar, ve onlar tükenince kabile başka bölgelere gider. Kaygısızdırlar, kış için hiçbirşey toplamazlar, ve bu nedenle sık sık sürünün yarısı yitip gider. Bu yüksek bölge insanları arasında hiçbir tüzel ilişki yoktur, ve bu nedenle konukseverlik gibi soygunculuk da kendini aşırı uçlarda gösterir; bu ikincisi özellikle kültürlü ülkeler tarafından çevrelenmişlerse görülür, örneğin bunun için atlarını ve develerini kullanan Araplar gibi. Moğollar kısrak sütü ile beslenirler ve böylece onlar için at hem besin hem de silahtır. Ataerkil yaşamlarının şeklinin bu olmasına karşın, sık sık büyük kitlelerde bir araya toplandıkları ve herhangi bir dürtü yoluyla dışarıya doğru devime geçtikleri de olur. Önceleri barışçıl huylu iken, daha sonra kültürlü ülkelerin üzerine herşeyi yerle bir eden bir fırtına gibi çökerler, ve şimdi yol açtıkları devrimin yakıp yoketmeden başka bir

sonucu yoktur. Bu halklar Cengiz Han'ın ve Timur'un yönetimleri altında böyle devimlere itildiler, önlerine çıkan herşeyi ezip geçtiler, ve sonra tıpkı hiçbir yaşam ilkesi kapsamadığı için herşeyi kırıp geçiren bir orman fırtınasının dinmesi gibi yitip gittiler. Yüksek bölgelerden ağaçlıklı vadilere inilir. Orada dingin dağ insanları, İsviçreliler gibi ayrıca tarımla da uğraşan çobanlar yaşar. Asya'nın da böyle insanları vardır, ama bunlar bütününde önemsizdir.

2. *Vadi Ovaları.* Bunlar nehirler tarafından yarılmış ovalardır ve bütün verimliliklerini onları oluşturan nehirlere borçludurlar. Çin böyle bir vadi ovasıdır, ve İndus ve Ganj tarafından kesilen Hindistan, Fırat ve Dicle'nin geçtikleri Babilonia, Nil tarafından sulanan Mısır. Bu ülkelerde büyük imparatorluklar doğar, ve büyük Devletlerin kuruluşu başlar. Çünkü buralarda bireylerin başlıca geçim kaynağı olarak egemen olan tarım mevsimlerin düzenliliğine ve buna uygun olarak düzenlenmiş işlere bağlıdır: Toprak mülkiyeti ve bununla ilgili tüzel ilişkiler, eş deyişle ilkin böyle ilişkilerde olanaklı olan Devletin temeli ve altyapısı başlar.

3. *Kıyı Bölgesi.* Nehir, ve özellikle deniz kara bölgelerini birbirlerinden ayırır, ve suyu ayırıcı olarak görmeye alışmışızdır; özellikle yakın zamanlarda Devletlerin zorunlu olarak doğa öğeleri tarafından ayrılmış olmaları gerektiği ileri sürülmeye başlamıştır; buna karşı özsel olarak belirtmek gerek ki, hiçbirşey su kadar birleştirmez, çünkü ülkeler nehirlere bağlı alanlardan başka birşey değildirler. Böylece Silezya Oder vadisi, Bohemya ve Saksonya Elbe vadisi, Mısır Nil vadisidir. Deniz açısından durum, daha önce yukarıda belirtildiği gibi, daha az böyle değildir. Yalnızca dağlar ayırırlar. Böylece Pireneler İspanya'yı bütünüyle belirli olarak Fransa'dan koparırlar. Avrupalılar Amerika ve Doğu Hint Adaları ile keşfedildikleri günden bu yana sürekli bağlantı içindedirler, ama Afrika'nın ve Asya'nın içlerine seyrek olarak girmişlerdir, çünkü kara yoluyla bir

araya gelmek su ile olduğundan çok daha güçtür. Akdeniz bir deniz olması yoluyla özek noktası olabilmiştir. Şimdi bu üçüncü kıpının uluslarının karakterine bakabiliriz.

Deniz bize belirsizin, sınırsızın ve sonsuzun tasarımlarını verir, ve insan kendini bu sonsuzun içinde duyumsarken, bu onu sınırlının ötesine doğru yüreklendirir. Deniz insanı fetih için, soygun için, ama o denli de kazanç ve tecim için çağırır; kara, vadi ovaları onu toprağa bağlar; bu yolla sayısız bağımlılık içine girer, ama deniz onu bu sınırlı alanların ötesine götürür. Denize açılanlar gerçekten kazanmayı, ele geçirmeyi isterler; ama kullandıkları araç durumu tersine çevirir ve onlar için mülkiyetin ve yaşamın kendisini yitirme tehlikesi yaratır. Araç öyleyse amaçladıklarının karşıtıdır. Bu kazançlarını ve tecimlerini kendisinin üzerine yükselten ve ona gözüpek ve soylu bir girişim havasını veren şeydir. Yüreklilik zorunlu olarak tecimin içerisine girmelidir, ve gözüpeklik aynı zamanda sağgörü ile bağlıdır. Çünkü denize karşı gözüpeklik aynı zamanda kurnazlık olmalıdır, çünkü kurnaz birşey ile, en güvenilmez ve en aldatıcı öğe ile iş görmektedir. Bu sonsuz düzlük saltık olarak yumuşaktır, çünkü hiçbir baskıya, giderek rüzgara bile direnç göstermez; sonsuz ölçüde suçsuz, boyun eğici, dostane ve sokulgan görünür, ve tam olarak bu boyun eğiciliktir ki denizi en tehlikeli ve en şiddetli öğeye çevirir. Böyle aldatmacanın ve şiddetin karşısına insan salt bir tahta parçasını çıkarır; yalnızca kendi yürekliliğine ve soğukkanlılığına güvenir, ve böylece yanma bu yapay zemini alarak sağlam olandan desteksiz ve dayanaksız olana geçer. Gemi, çevik ve bükük devimleriyle dalgalı ovayı yaran ya da onda daireler çizen bu deniz kuğusu bir alettir ki, bulunuşu insan gözüpekliği için olduğu gibi anlağı için de çok büyük bir onurdur. Denizin karanın sınırlanmışlığından öteye bu uzanışı Asyatik devletlerin görkemli yapılarında eksiktir, üstelik kendilerinin denize komşu olmalarına karşın — örneğin Çin gibi. Onlar için deniz yalnızca karanın sona ermesidir, onunla olumlu hiçbir ilişkileri yoktur. Deniz bütünüyle kendine özgü bir

etkinlik için çağrıda bulunur: Buna göre kıyı ülkeleri hemen hemen her zaman kendilerini iç ülkelerden ayırırlar, üstelik onlarla bir nehir yoluyla bağlı olsalar bile. Böylece Hollanda ve Portekiz kendilerini sırasıyla Almanya ve İspanya'dan ayırmışlardır.

Bu verilerle uyum içinde şimdi *üç dünya bölümü* irdelenecektir. Hiç kuşkusuz burada üç kıpı az ya da çok belirgin yollarda öne çıkarlar. Afrika başlıca ilke olarak yüksek bölgeyi alır; Asya nehir bölgelerinin yüksek bölgelerle karşıtlığını; Avrupa ise bu ayrı öğelerin bir karışımını.

Afrika üç bölüme ayrılır: Biri Sahara Çölünün güneyinde uzanan bölüm, asıl Afrika, dar kıyı şeritleri ile neredeyse hiç bilmediğimiz yüksek bölge; ikincisi çölün kuzeyindeki bölge, deyim yerindeyse Avrupa Afrikası, bir kıyı bölgesi; üçüncüsü Nil'in nehir bölgesi, Afrika'nın Asya ile bağlantılı olan biricik vadi toprağı. —

O asıl *Afrika*, Tarihin geriye gittiği düzeye dek, dünyanın geri kalanı ile bağlantısız ve iletişimsiz kalmıştır; kendi içinde sıkıştırılmış altın-ülke, bir çocukluk ülkesidir ki, özbilinçli Tarihin günlerinin ötesinde yatar ve gecenin karanlık rengine bürünmüştür. Kapalılığı yalnızca tropikal Doğasına değil, ama özsel olarak coğrafi durumuna bağlıdır. Oluşturduğu üçgen (eğer Gine Körfezi'nde derin bir girintili açı yapan batı kıyısını bir yan olarak ve Gardafu Burnu'na dek doğu kıyısını öteki yan olarak alırsak) iki yanda da baştan sona öyle bir yolda oluşmuştur ki, ancak tek tek birkaç noktası yerleşime uygun olan çok dar bir kıyı şeridi vardır. Bunu içerilere doğru hemen hemen eşit ölçüde yaygın olarak çok yoğun ve gür bir bitki örtüsü ile kaplı ve yırtıcı hayvanların ve her tür yılanın başlıca yuvası olan bir bataklık kuşağı, izler — atınosferi Avrupalılar için zehirli olan bir sınır şeridi. Bu sınır şeridi nehirler tarafından ancak seyrek olarak, ama gene de iç bölgelerle bir bağlantı oluşturmasına izin vermeyecek bir yolda yarılan bir yüksek dağlar kuşağının tabanını oluşturur; çünkü açıklık ancak seyrek olarak dağların yüzeylerinin aşağısında ve yalnızca tek tek dar yerlerde olur ki, buralar-

da sık sık ulaşıma izin vermeyen çağlayanlar ve yabanıl bir biçimde kesişen akıntılar doğar. Avrupalılar bu sınır bölgeyi tanıdıkları ve oradaki kimi yerleri ellerine geçirdikleri üç ya da üç buçuk yüzyıl boyunca ancak şurada burada ve ancak kısa süreler için bu dağları aşmışlar ve onların ötesinde hiçbir yere yerleşmemişlerdir. Bu dağlar tarafından kuşatılan toprak bilinmeyen bir yüksek bölgedir ki, benzer olarak Negrolar da oradan seyrek olarak aşağı inmişlerdir. On altıncı yüzyılda iç bölgelerin birbirinden uzak birçok noktasında yamaçların daha dingin nüfusunun üzerine atılan korkunç kalabalıklar ortaya çıkmıştır. Herhangi bir iç devimin yer alıp almadığını, eğer almışsa, hangisinin bu fırtınaya yol açtığını bilmiyoruz. Bu kalabalıklar konusunda bildiğimiz şey bu savaşların ve akınların kendilerinde en düşüncesiz insanlık dışı edimleri ve en tiksinti verici yabanıllığı sergileyen davranışları ile, daha sonra, öfkeleri yatışınca, dingin barış zamanında Avrupalılarla tanıştıktan sonra onlara karşı gösterdikleri yumuşaklık ve iyi huy arasındaki zıtlıktır. Bu Senegal ve Gambia'nın dağ sekilerinde yaşayan Fullahlar ve Mandingo kabileleri için geçerlidir. — Afrika'nın ikinci bölümü Nil'in ırmak bölgesidir — Mısır, ki bağımsız kültürün güçlü bir özeği olmaya belirlenmiş ve böylece Afrika'nın içerisinde yalıtılmış ve tekildir, tıpkı Afrika'nın kendisinin dünyanın başka bölgeleri ile ilişkisinde göründüğü gibi. Afrika'nın kuzey bölgesine kıyı bölgesi demeyi yeğleyebiliriz, çünkü Mısır sık sık Akdeniz tarafından kendi içine geri itilmiştir; muhteşem bir kara şeridi olan bu bölge Akdeniz'e ve Atlantik Okyanusu'na komşudur; üzerinde bir zamanlar Kartaca'nın yeri olmuş bu topraklarda şimdi Fas, Cezayir, Tunus ve Trablus bulunur. Bu bölümün Avrupa'ya bağlanması gerekli, aslında zorunluydu, tıpkı şimdi Fransızların bu yönde talihli bir girişimde bulunmuş olmaları gibi. Yakın Asya gibi, burası da Avrupa'ya doğru bakar. Burası sırasıyla Kartacalıların, Romalıların ve Bizanslıların, Müslümanların, Arapların yurdu olmuş, ve Avrupa'nın çıkarları her zaman orada bir dayanak noktası yakalamak için çabalamayı gerektirmiştir.

Kendine özgü Afrika karakterini kavramak güçtür, çünkü bizim durumumuzda sık sık her tasarımda bulunan şeyi, Evrensellik kategorisini onun durumunda bütünüyle bir yana atmamız gerekir. Negrolar durumunda karakteristik olan şey tam olarak bilinçlerinin henüz herhangi bir sağlam nesnelliğin sezgisine ulaşmamış olmasıdır — örneğin Tanrı ya da Yasa gibi, ki bunlarda insan istenci ile bulunur ve onlarda kendi özünün sezgisini taşır. Birey olarak kendisi ile özsel evrenselliği arasındaki ayrım güdük birliği içindeki ayrımsız Afrikalının henüz ulaştığı bir nokta değildir, ve bu nedenle 'Kendi'nin başkası ve ondan daha yüksek olacak saltık bir Varlığın bilgisi bütünüyle eksiktir. Negro, daha önce söylendiği gibi, doğal insanı bütün yabanıllığı ve azgınlığı içinde sergiler; eğer onu doğru olarak ayrımsamak istiyorsak, tüm saygıyı ve törelliği, duygu denilen şeyi ondan soyutlamalıyız; bu karakterde insanlık ile uyumlu olduğu bulunacak hiçbirşey yoktur. Misyonerlerin geniş ve ayrıntılı raporları bunu bütünüyle doğrular, ve yalnızca Müslümanlık Negroyu belli bir düzeye dek Kültüre yaklaştırmayı başarmış görünür. Müslümanlar karanın içerilerine doğru girmeyi de Avrupalılardan daha iyi bilirler. Negronun bulunduğu bu kültür aşaması *Dinde* daha yakından anlaşılabilir. Din durumunda tasarımladığımız ilk şey insanın daha yüksek bir Güce ilişkin bilincidir (üstelik bu salt Doğa gücü olarak anlaşılsa bile), ki onun karşısına insan kendini daha zayıf, daha aşağı birşey olarak duyumsar. Din insandan daha yüksek birşeyin olduğunun bilinci ile başlar. Ama Herodotus bile Negroları büyücüler olarak adlandırdı; oysa *büyücülükte* bir Tanrı tasarımı, törel bir inanç tasarımı bulunmaz; tersine, büyücülük insanı en yüksek güç olarak sergiler, yalnızca onun Doğa gücüne karşı buyurgan olarak davranabildiğini kabul eder. Öyleyse burada ne Tanrıya tinsel bir tapınma, ne de Hakkın bir egemenliği söz konusudur. Tanrı gürler, ama tanınmaz: İnsan Tini için Tanrı gürleyen birşeyden daha çoğu olmalıyken, Negrolar arasında durum bu değildir. Doğal olana bağımlılığın zorunlu olarak bilincinde

olmalarına karşın, çünkü fırtınaya, yağmura, yağmur zamanının sona ermesine gereksinirler, gene de bu onları yüksek birşeyin bilincine dek götürmez; öğelere buyruk verenler onlardır, ve buna büyücülük derler. Kralların bir yardımcılar sınıfı vardır ki, onlar aracılığıyla Doğadaki değişimleri denetlerler; ve her yerin böyle büyücüleri vardır ki, özel törenleri her tür bedensel devim, dans, bağırış ve çağırışla yerine getirir ve bu aptallaşmanın ortasında buyruklarını verirler. Dinlerinin ikinci öğesi bu güçlerini kendileri için görünür kılmaları, onlara dışsal anlatımlar vermeleri ve bunun için kendilerine imgeler yapmalarıdır. Güçleri olarak tasarımladıkları şey bu nedenle nesnel, kendi içinde sağlam ve onlardan ayrı birşey değil, ama bütünüyle ilgisiz olarak ilk en iyi nesnedir ki, bunu bir hayvan, bir ağaç, bir taş, ya da tahtadan bir şekil olan bir 'cin'e yükseltirler. Bu *Fetiştir* — bir sözcük ki, ilk kez Portekizliler tarafından dolaşıma sokulmuş ve büyücülük demek olan *fetizio* sözcüğünden türetilmiştir. Burada Fetişte bireyin özencine karşı bir bağımsızlık kendini gösterse de, bu nesnellik kendini görülür kılan bireysel özençten başka birşey olmadığı için, bu özenç imgesinin efendisi olarak kalır. Eğer Fetişin önleyemediği nahoş birşey olacak olursa, eğer yağmur yağmazsa, eğer hasat kötü olursa, o zaman Fetişi bağlar ve döver ya da yokedip ondan kurtulurlar ve aynı zamanda bir başkasını yaratırlar; böylece onu güçleri altında tutarlar. Böyle bir Fetişin dinsel bağımsızlığı olmadığı gibi sanatsal bağımsızlığı da yoktur; yalnızca yaratıcısının özencini anlatan bir yaratı olarak kalır, ve her zaman onun ellerinde bulunur. Kısaca, bu dinde hiçbir bağımlılık ilişkisi yoktur. Ama Negrolar durumunda daha yüksek olan şey *Ölülere Tapınmadır* ki, buna göre ölmüş büyüklerini ve atalarını sağ olanlar karşısındaki güçler olarak görürler. Bunda kafalarında olan tasarım bu ataların öç alabildikleri ve insanlara şöyle ya da böyle zarar verebildikleridir — tam olarak Orta Çağlarda cadılar için inanıldığı gibi. Gene de ölülerin gücü sağ olanların gücünün üstünde sayılmaz, çünkü Negrolar ölülerine buyruk verir ve onlara büyü

yaparlar. Bu yolda tözsel olan her zaman öznenin gücü içinde kalır. Negrolar ölümün kendisine evrensel bir doğa yasası olarak bakmazlar; onun bile kötü huylu büyücülerden geldiğini sanırlar. Burada hiç kuşkusuz yine insanın Doğa üzerine yükseltilmesi imlenir; öyle bir düzeye dek ki, insanın olumsal istenci doğal olanın üzerinde durur ve insan ona bir araç olarak bakar, onu ona uygun bir yolda ele alarak onurlandırmak yerine ona buyruklar verir.[1]

Ama [özençli] insanın En Yüksek olarak koyulmasından onun kendi için hiçbir saygısının olmadığı sonucu çıkar, çünkü ancak bir en yüksek Varlığın bilinci yoluyla insan ona geçek bir saygı sağlayan bir duruş noktasını kazanır. Çünkü eğer özenç saltık olan ise, görülür olan biricik sağlam nesnellik ise, o zaman Tin bu aşamada hiçbir evrensellik bilmez. Negrolar buna göre insan için en tam *küçümsemeyi* gösterirler, ve sözcüğün asıl anlamında Tüze ve Törellik yanlarında temel belirlenimlerini oluşturan budur. Ayrıca, ölülerin hayaletlerinin görüldüğüne inansalar da, ruhun ölümsüzlüğüne ilişkin herhangi bir tasarımları yoktur. Aralarında insanın değersizliği inanılmaz boyutlara varır; tiranlık bir haksızlık sayılmaz, ve insan eti yemek bütünüyle alışıldık ve izin verilebilir birşey olarak görülür. Eğer genel olarak insanda içgüdü gibi birşeyden söz edebilirsek, bizim durumumuzda içgüdü ondan kaçınır. Ama Negroda durum böyle değildir, ve insan yemek Afrikalının ilkesi ile bütününde bağdaşır; duyusal Negro için insan eti salt duyusal birşey, genel olarak ettir. Bir Kralın ölümü durumunda yüzlercesi kesilir ve yenir; tutsaklar öldürülür ve etleri pazarda satılır; kazanan yan bir kural olarak öldürülmüş düşmanının yüreğini yer. Büyü töreni yapılırken sık sık büyücünün yoluna çıkan ilk insanı öldürdüğü ve onu yemeleri için kalabalığa paylaştırdığı olur. Negrolar açısından bir başka tipik özellik *Köleliktir*. Negrolar Avrupalılar tarafından köleleştirilir ve Amerika'ya satılırlar. Ama buna karşın saltık köleliğin bulunduğu kendi ülkelerinde-

[1] [Bkz. Hegel, *Vorlesungen über die Philosophie der Religion* I, 284 ve 289, 2. Aufl.]

ki talihleri daha da kötüdür; çünkü genel olarak Köleliğin temeli insanın henüz özgürlüğünün bilincini taşımaması ve böylelikle bir şey, değersiz bir nesne düzeyine düşmesidir. Ama Negrolar arasında törel duygular bütünüyle zayıftır, ya da, daha doğru bir anlatımla, hiçbir biçimde bulunmaz. Ana babalar çocuklarını satarlar, ve evrik olarak çocuklar onları; kim kimi yakalayabilirse. Köleliğin yaygın etkisi yoluyla, bizim birbirimize karşı duyduğumuz tüm törel saygı bağı yiter ve bizim birbirimizden isteyebileceğimiz şey Negronun aklına gelmez. Negroların çokeşliliği sık sık tümünü birden köleliğe satabilmek için çok sayıda çocuk edinme amacını taşır, ve sık sık Londra'da tüm akrabalarını şimdiden satmış olduğu için artık çok yoksul biri olan bir Negro durumunda olduğu gibi saf yakınmalar duyulur. Negroların insanı küçümsemelerinde tipik olan şey ölümün küçümsenmesinden çok yaşama karşı saygının yokluğudur. Yaşama saygının bu yokluğuna Avrupalılara karşı savaşlarda kendilerinin binlerle öldürülmelerine izin veren Negroların muazzam beden güçleri tarafından desteklenen o büyük gözüpeklikleri de yüklenmelidir. Yaşam ancak değerli birşeyi ereği olarak aldığı yerde değerlidir.

Şimdi *Anayasanın* temel çizgilerine geçersek, aslında bütünün doğasından böyle birşeyin olamayacağı ortaya çıkar. Bu aşamanın duruş noktası istencin enerjisi ile yüklü duyusal özençtir; çünkü Tinin evrensel belirlenimleri, örneğin Aile törelliği, burada henüz hiçbir geçerlik kazanamaz, çünkü burada tüm evrensellik yalnızca özencin içselliği olarak vardır. Buna göre, politik bağ da özgür yasaların Devleti toparlaması karakterini taşıyamaz. Genel olarak bu özenç için hiçbir bağ, hiçbir zincir yoktur. Devletin bir an için bile olsa varolmasına izin veren şey buna göre yalnızca dışsal şiddettir. Dorukta bir egemen durur; çünkü duyusal hamlığa ancak despotik şiddet yoluyla boyun eğdirilebilir. Ama uyruklar eşit ölçüde yabanıl eğilimli oldukları için, kendileri efendiyi kısıtlama içinde tutarlar. Reisin altında başka birçok reis vardır ki, Kral diyeceğimiz birincisi bunlardan öğüt alır, ve eğer bir savaşa girişmek

ya da bir vergi getirmek isterse, onların onaylarını kazanmaya çalışmalıdır. Bu konuda az çok yetke geliştirebilir ve duruma göre şu ya da bu reisi hile ya da zor yoluyla yolundan uzaklaştırabilir. Bunun dışında Kralların daha başka ayrıcalıkları da vardır. Aschantiler durumunda Kral uyruklarının ölümden sonra arkada bıraktıkları tüm malları kalıt alır; başka yerlerde tüm kızlar Krala aittir, ve kim bir kadın almak isterse, onu Kraldan satın almak zorundadır. Eğer Negrolar Krallarından hoşnut değillerse, onu düşürür ve öldürürler. Dahomey'de eğer Negrolar bundan böyle Krallarından hoşnut değillerse, ona hükümetinden bıktıklarının bir göstergesi olarak papağan yumurtaları gönderirler. Kimi zaman bir heyet de gönderilir ve bu ona hükümetin yükünün kendisine çok ağır gelmeye başladığını ve bir süre dinlenmesinin iyi olacağını bildirir. Sonra Kral uyruklarına teşekkür eder, odasına çekilir ve kendini kadınlarına boğdurur. Daha önceki zamanlarda bir kadınlar devletinin fetihleriyle ün kazanmış olduğu anlatılır; bu başında bir kadının durduğu bir devletti. Kendi oğlunu bir havanda ezdirmiş, üzerini kana bulamış, ve ezilmiş çocukların kanının her zaman el altında bulunmasını bir düzene bağlamıştır. Erkekleri kovmuş ya da öldürtmüş, ve tüm erkek çocukların öldürülmesi buyruğunu vermiştir. Bu Furiler yakınlarda bulunan herşeyi yoketmişler, ve toprağı işlemedikleri için sürekli olarak yağmaya itilmişlerdir. Savaş tutsaklarını kocalar olarak kabul ederlerdi, ve gebe kadınlar kampın dışına gitmek zorundaydılar, ve eğer dünyaya bir oğul getirilerse, onu ortadan kaldırmaları gerekirdi. Bu kötü ünlü devlet daha sonra yitmiştir. Negro devletlerde Kralın yanında her zaman görevi çok önemli sayılan bir cellat bulunur, ve Kral onun yoluyla kuşkulu kişileri ortadan kaldırttığı gibi, eğer büyükler isterlerse, kendisi de onun tarafından öldürülebilirdi.

Başka bakımlardan yumuşak olan doğalarına karşın, Negrolar arasında uyandırılabilen fanatizm bütününde tüm inancı aşar. Bir İngiliz gezginin anlattıklarına göre, Aschantilerde bir savaş duyurusu yapıldığı zaman, bu ayin

törenleri tarafından öncelenir; bunların arasında Kralın annesinin kemiklerinin insan kanı ile yıkanması vardır. Savaşın açılış eylemi olarak Kral kendi başkentine bir saldırı buyruğu verir ve bununla bir bakıma kendini öfkelendirir. Kral İngiliz Hutchinson'a şu sözleri iletir: "Hıristiyan, dikkat et ve aileni kolla. Ölüm habercisi kılıcını çekmiştir ve pekçok Aschantinin boynunu vuracaktır; davullar çaldığı zaman, bu birçokları için ölüm sinyalidir. Eğer gelebilirsen, Krala gel, ve kendin için hiçbirşeyden korkma." Davullar çalar, ve korkunç bir kıyım başlar: Sokaklarda çıldırmış Negroların önüne çıkan herkes doğranır. Böyle olaylarda Kral kuşku duyduğu herkesi öldürtür, ve bu iş daha sonra kutsal bir edim karakterini kazanır. Bir Negronun kafasına giren her tasarım istencin bütün enerjisi ile yakalanır ve edimselleştirilir, ama aynı zamanda bu edimselleştirmede herşey yokedilir. Bu halklar uzun bir süre dingin kalırlar, ama birden heyecanları köpürür ve o zaman bütünüyle kendilerinden geçerler. Ateşlenmelerinin bir sonucu olan yokediciliğin zemini bu devimlere yol açan şeyin herhangi bir içerik, herhangi bir düşünce değil, ama tinsel olmaktan çok fiziksel bir fanatizm olmuş olmasıdır.

Dahomey'de Kral öldüğü zaman, toplumun bağları kopar; sarayında yaygın bir yokedicilik ve çözülme başlar: Kralın tüm kadınları (Dahomey'de belirli sayıları 3333'tür) öldürülür, ve bütün kentte genel bir yağma ve tam bir kitle kıyımı başlar. Kralın kadınları bu ölümlerinde bir zorunluk görürler, çünkü ölüme süslenerek giderler. Üst yetkililer kıyımlara bir son vermesi için apar topar yeni yöneticiyi saptamak zorundadırlar.

Sözü edilen tüm bu değişik olgulardan Negronun karakterini belirleyen şeyin dizginlenemezlik olduğu sonucu çıkar. Bu durum herhangi bir gelişim ve kültüre yetenekli değildir, ve bugün gördüğümüz şey her zaman olmuş olan şeydir. Negroların Avrupalılarla ortaklaşa taşımış oldukları ve taşımayı sürdürdükleri biricik özsel bağ Kölecilik bağıdır. Bunda Negrolar onlara uygun olmayan hiçbirşey

görmezler, ve tam olarak köle teciminin ve köleliğin kaldırılması için herkesten daha çoğunu yapmış olan İngilizlere Negroların kendileri düşman olarak davranırlar. Çünkü yakalanmış düşmanlarını ya da giderek kendi uyruklarını satmak Krallar için birincil önemdeki bir noktadır; ve Kölecilik bu düzeye dek Negrolar arasında insan duygularının uyanmasına katkıda bulunmuştur. Negrolar arasındaki bu Kölelik durumundan çıkaracağımız ve bizim için biricik ilginç yanı oluşturan öğreti İdeadan bildiğimiz öğretidir: Doğa Durumunun kendisi saltık ve tam bir haksızlık durumudur. Onunla ussal Devletin edimselliği arasındaki her ara aşama benzer olarak henüz türesizlik öğeleri ve yanları içerir; buna göre Köleliği giderek Yunan ve Roma Devletlerinde bile buluruz, tıpkı en yakın zamanlara dek serfliği bulmamız gibi. Ama böyle bir Devlette bulunan köleliğin kendisi salt tekilleşmiş duyusal varoluştan ilerlemenin bir kıpısı, bir eğitim kıpısı, daha yüksek bir törelliğe ve onunla bağıntılı kültüre katılma sürecinin bir yoludur. Kölelik kendinde ve kendi için haksız olandır, çünkü insanın özü özgürlüktür, gerçi ilkin bunun için olgunlaşması gerekse de. Öyleyse Köleliğin aşamalı kaldırılışı birden bire ortadan kaldırılmasından daha uygun ve doğrudur.

Bunlarla daha sonra bir daha sözünü etmemek üzere Afrika'yı bırakıyoruz. Çünkü dünya-tarihsel bir bölge değildir, gösterecek hiçbir devimi ve gelişimi yoktur; onda, daha doğrusu kuzeyinde olmuş olanlar Asya ve Avrupa dünyalarına aittir. Kartaca orada önemli bir geçiş kıpısıydı; ama Fenike kolonisi olarak Asya'ya aittir. Mısır insan Tininin Doğudan Batıya geçişinde irdelenecektir, ama Afrika Tinine ait değildir. Aslında Afrika ile anladığımız şey Tarihsiz, açınmamış, henüz doğal tine kısıtlı bir tindir, ve burada yalnızca Dünya Tarihinin eşiğinde duruyor olarak sunulmalıdır.

Bunu bir yana bıraktıktan sonra, kendimizi ilk kez şimdi Dünya Tarihinin edimsel tiyatrosunda buluruz. Henüz yapmamız gereken şey Asya ve Avrupa'nın coğrafi temellerinin geçici bir taslağını vermektir. *Asya* genel olarak

dünyanın Doğu bölümüdür. Hiç kuşkusuz Amerika için bir Batıdır; ama nasıl bütününde Avrupa eski dünyanın özeği ve sonu ve saltık olarak Batı ise, Asya da saltık olarak Doğudur.

Tinin Işığı ve böylelikle Dünya Tarihi Asya'da doğmuştur.

Şimdi, Asya'nın değişik bölgelerini irdelemeliyiz. Fiziksel yapısı açıkça karşıtlıklar ve bu karşıtlıkların özsel bağıntısını gösterir. Çeşitli coğrafi ilkeler kendi içlerinde açınmış ve gelişmiş şekillenmelerdir.

İlk olarak kuzeydeki eğimli alan, sularını kuzey Okyanusuna döken güzel ırmakları ile Altay Sıradağlarından başlayan Sibirya bizi burada hiçbir biçimde ilgilendirmez; çünkü kuzey bölgesi, daha önce belirtildiği gibi, Tarihin dışında yatar. — Ama geri kalanı kendi içinde çok ilginç üç alan kapsar. Birincisi, Afrika'da olduğu gibi, geniş bir yüksek bölgedir ve üzerinde dünyadaki en yüksek dağları kapsayan bir dağ kuşağı bulunur. Bu yüksek bölge güneyde ve güneydoğuda Mustag ya da Imaus tarafından sınırlanır ve bununla koşut olarak daha güneyde Himalaya Dağları uzanır. Doğuya doğru güneyden başlayıp kuzeye uzanan bir dağlar zinciri Amur Havzasını ayırır. Kuzeyde Altay ve Songar Dağları uzanır; bu sonuncularla bağlantı içinde kuzeybatıda Mussart ve batıda Belurtag bulunur ki, bunlar Hindukuş dağları yoluyla yine Mustag ile bağlanırlar.

Bu yüksek dağ kuşağı setlerle engellenen ve büyük vadili ovalar oluşturan nehirler tarafından yarılır. Bunlar, az çok su baskınlarına uğrayarak, olağanüstü bereketli ve verimli özekler oluştururlar, ve Avrupa nehir alanlarından onlar gibi kendilerinden vadiler dallanan asıl vadiler değil, ama nehir ovaları oluşturmalarıyla ayrılırlar. Hoang-ho ve Jangtsekiang, sarı ve mavi nehirler tarafından oluşturulan Çin vadi ovası ve sonra Ganj tarafından oluşturulan Hindistan vadi ovası bu türdendir; kuzeyde Penjab'ın toprağını belirleyen ve güneyde kum ovaları boyunca akan İndus daha az önemlidir; daha ötede, Ermenistan'da doğan ve Pers dağları boyunca akan Dicle ve Fırat'ın toprakları da yine

bu türdendir. Hazar Denizi'nin doğusunda ve batısında benzer vadi ovaları vardır; doğuda sularını Aral Gölüne boşaltan Oxus ve Jaxartes (Gihon ve Sihon) tarafından oluşturulanlar, batıda Kyrus ve Araxes (Kur ve Aras) tarafından oluşturulanlar. — Yüksek bölgeler ve ovalar birbirlerinden ayırdedilmelidir; üçüncüsü Ön Asya'da ortaya çıkan karışımlarıdır. Çöller ülkesi, ovaların yüksek bölgeleri, fanatizmin imparatorluğu Arabistan bu sonuncuya aittir; deniz ile bağlanan ve Avrupa ile sürekli bağlantı içinde olan Suriye ve Küçük Asya da buraya aittir.

Yukarıda genel olarak coğrafi ayrımlar konusunda belirtilenler Asya açısından özellikle geçerlidir; sığır yetiştirme yüksek bölgelerin, tarım ve işleyim kültürü vadili ovaların işiyken, son olarak tecim ve denizcilik ise üçüncü ilkeyi oluşturur. Ataerkil bağımsızlık ilk ilke ile, mülkiyet ve efendi-köle ilişkisi ikincisi ile, ve yurttaş özgürlüğü ise üçüncü ilke ile sıkı sıkıya bağlıdır. Yüksek bölgelerde sığır yetiştirmenin yanısıra, at, deve ve koyun (büyük başlardan daha az) yetiştirilir; ve yine buradaki dingin göçebe yaşamını fetihler sırasındaki dolanma ve kaynaşmalardan ayırdetmek gerekir. Tarihsel bir karakter kazanma noktasına dek gelişmemiş olsalar da, bu halklar onları şekillerini değiştirmeye götüren güçlü bir dürtünün denetimi altındadırlar; ve henüz tarihsel bir içerik taşımasalar da, Tarihin başlangıcı onlardan alınabilir. Ovaların insanları hiç kuşkusuz daha ilginçtir. Tarımda daha şimdiden dolanıp durmaların sona ermesi, öngörü ve gelecek için endişe imlenir. Böylelikle bir evrensel üzerine düşünme uyanır, ve burada daha şimdiden mülkiyet ve işleyim ilkesi yatar. Çin, Hindistan, Babilonia kendilerini bu tür kültür ülkelerine yükseltmişlerdir. Ama bu ülkelerde yaşayan halklar kendi içlerinde kapanmış oldukları ve denizin ilkesini üstlenmedikleri ya da hiç olmazsa kültürlerinin yalnızca başlangıç döneminde üstlenmedikleri için, ve eğer denizlere açılmışlarsa da bu kültürleri üzerinde etkisiz kaldığı için, onlar için daha öte Tarih ile bir bağlantı ancak kendilerinin aranmaları ve araştırılmaları yoluyla bulunabilmiştir [örneğin, İs-

kender tarafından}. Yüksek bölgenin dağ sıraları, yüksek bölgenin kendisi ve nehir ovaları Asya'yı fiziksel ve tinsel olarak nitelendiren şeydir, ama bunların kendileri somut tarihsel öğeler değildirler; o karşıtlık hiçbir biçimde çözülmüş olmaksızın oradadır: Verimli ovalarda kökleşmek dağlarda ve yüksek bölgelerde bir yerleşiklik ve dinginlik olmaksızın sürekli dolanıp durarak yaşayan insanların çabalarının sürekli hedefidir. *Doğal olarak ayrı duran şeyler özsel olarak tarihsel bağıntı içine girerler.* — Ön Asya iki kıpıyı bir arada kapsar ve böylece Avrupa ile ilişkiye girer, çünkü bu ülke onda en dikkate değer olanı kendine saklamamış, ama Avrupa'ya göndermiştir. Tüm dinsel ve tüm politik ilkelerin başlangıcını sunar, ama bunların gelişimi ilkin Avrupa'da olmuştur.

Şimdi ulaştığımız *Avrupa* Asya'da ve Afrika'da gözümüze çarpmış olan fiziksel ayrılıkları göstermez. Avrupa'ya özgü karakter daha önceki ayrımların karşıtlığının silinmesi ya da bunun keskinliğinin azalması yoluyla daha yumuşak bir geçişin doğasını üstlenmeleridir. Avrupa'da ovalarla karşıtlık içinde duran yüksek bölgeler yoktur. Avrupa'nın üç bölümünün bu nedenle bir başka belirlenim zemini vardır.

İlk bölüm Akdeniz'e doğru dönmüş güney Avrupa'dır. Pireneler'in kuzeyinde Fransa boyunca uzanan dağlar İtalya'yı Fransa ve Almanya'dan ayıran ve koparan Alpler'le bağıntılıdır. Yunanistan da Avrupa'nın bu bölümüne aittir. Yunanistan ve İtalya çoktandır Dünya Tarihinin tiyatrosu olmuşlardır, ve orta ve kuzey Avrupa kültürsüz iken, Dünya Tini evini burada bulmuştur.

İkinci bölüm Avrupa'nın kalbidir ve Sezar'ın Galya'yı ele geçirmesiyle açılmıştır. Bu Romalı generalin yürekli eylemlerinden biriydi ve sonuçları açısından Doğuyu Yunan yaşam yoluna yükseltme işini üstlenmiş olan İskender'in gençlik başarısından daha etkiliydi. İskender'in eylemi imgelem yetisi için içeriğe göre en büyüğü ve en güzeli olmuş olsa da, sonuçlara göre çok geçmeden bir İdeal olarak yitip gitmiştir. — Avrupa'nın bu özeğinde Fransa, Almanya ve İngiltere başlıca ülkelerdir.

Son olarak üçüncü bölümü Avrupa'nın kuzeydoğu devletleri oluşturur: Polonya, Rusya ve Slav Krallıkları. Bunlar tarihsel Devletler dizisine geç katılmışlardır ve Asya ile bağlantıyı oluşturur ve sürdürürler. Önceki bölümlerin fiziksel ayrımları açısından, bunlar, daha önce söylendiği gibi, belirgin olarak bulunmaz, ama karşılıklı yiterler.

Bölümleme

Coğrafi incelemede, Dünya Tarihinin çizgisi genel olarak sunulmuştur. Güneşin, Işığın doğduğu yer Doğudur. Ama Işık kendi ile yalın bağıntıdır; kendi içinde evrensel Işık, Özne olarak, aynı zamanda Güneştedir. Sık sık betimlenen bir sahne vardır: Kör biri birden görmeye başlar, Şafağı, oluş süreci içindeki Işığı, yanan Güneşi seyretmeye dalar. Bu arı aydınlıkta kendi kendini sonsuz unutuş ilk ve tam hayranlıktır. Ama Güneş yükselir, ve o zaman bu hayranlık azalır; çevredeki nesneler seçilmeye başlar ve kişi onlardan kendi İçine ve bu yolla ikisinin ilişkisine ilerler. O zaman insan eylemsiz seyredişten etkinliğe geçer, ve akşam olduğunda kendi iç Güneşinden oluşturduğu bir yapıyı kurmuştur; ve akşam bunu seyrederken, onu ilk dışsal Güneşten daha yüksek sayar. Çünkü şimdi kendi Tini ile ilişki içinde ve bu nedenle özgür ilişki içinde durur. Eğer bu imgeye sıkı sıkıya sarılırsak, onda Dünya Tarihinin gidişinin, Tinin gün boyunca yaptığı büyük işin imlendiğini görürüz.

Dünya Tarihi Doğudan Batıya gider, çünkü Avrupa saltık olarak Dünya Tarihin sonu, Asya başlangıcıdır. Dünya Tarihi için bir κατ' ἐξοχὴν Doğu bulunur, çünkü Doğu kendi için bütünüyle göreli birşeydir; çünkü yeryüzü bir küre oluştursa da, Tarih gene de kendi çevresinde bir daire çizmez, ama dahaçok belirli bir Doğusu vardır ve bu Asya'dır. Dışsal fiziksel Güneş burada doğar, ve Batıda batar; ama burada Özbilincin iç Güneşi doğar ki, daha büyük bir parlaklık saçar. *Dünya Tarihi dizginsiz doğal istencin evrensele ve öznel özgürlüğe doğru disiplinidir*. Doğu yalnızca

Birin özgür olduğunu biliyordu ve bilir; Yunan ve Roma dünyaları, *kimilerinin* özgür olduklarını; Germanik dünya *herkesin* özgür olduğunu bilir. Buna göre Dünya Tarihinde gördüğümüz ilk biçim *Despotizm*, ikincisi *Demokrasi*, üçüncüsü *Monarşidir*.

Bu bölümlemenin anlaşılması açısından belirtmek gerek ki, Devlet bireylerin doğum yoluyla onunla bir güven ve alışkanlık ilişkisi içinde oldukları ve özlerini ve edimselliklerini onda taşıdıkları evrensel tinsel yaşam olduğu için, ilk soru edimsel yaşamlarının bu birlik için düşüncesiz bir alışkanlık ve törellik yaşamı mı olduğu, yoksa bireylerin düşünen ve kişisel, kendileri için varolan Özneler mi olduklarıdır. Bu bağıntıda tözsel Özgürlük öznel Özgürlükten ayırdedilmelidir. Tözsel özgürlük kendini daha sonra Devlete geliştiren İstencin kendinde varolan Usudur. Ama Usun bu belirleniminde henüz kişinin kendi içgörüsü ve kendi istenci, eş deyişle, öznel Özgürlük bulunmaz; bu ilkin bireyde kendini belirler ve bireyin kendi duyuncunda düşünmesini oluşturur. Salt tözsel Özgürlük durumunda buyruklar ve yasalar kendilerinde ve kendileri için sağlam şeylerdir ki, onlar karşısında Özneler eksiksiz bir altgüdüm ilişkisi içindedirler. Bu yasaların hiçbir biçimde bireylerin kendi istençlerine karşılık düşmeleri gerekmez, ve bu nedenle Özneler kendilerini kendi istençleri olmaksızın ve kendi içgörüleri olmaksızın büyüklerine boyun eğen çocuklar gibi bulurlar. Ama öznel Özgürlük doğarken ve insan dış edimsellikten içeriye kendi tinine dönerken, derin düşüncenin kendi içinde edimselliğin olumsuzlamasını kapsayan karşıtlığı ortaya çıkar. Varolan dünyadan geri çekiliş daha şimdiden kendi içinde bir karşıtlık kapsar ki, bunun bir yanı Tanrı, tanrısal öğe, öte yanı ise tikel birşey olarak Öznedir. Doğunun dolaysız bilincinde bu ikisi ayrılmamıştır. Tözsel olan kendini tekil olan karşısında ayırdeder, ama karşıtlık henüz Tinin kendisinde bulunmaz.

Başlangıcı onunla yapmamız gereken ilk kıpı buna göre *Doğudur*. Bu dünya için dolaysız bilinç, tözsel tinsellik temelde yatar ki, öznel İstenç onunla ilkin inanç, güven,

boyuneğme olarak ilişkidedir. Doğunun politik yaşamında olgusallaşmış ussal Özgürlüğün geliştiğini, ama kendi içinde öznel Özgürlüğe ulaşamadan geliştiğini buluruz. Bu Tarihin çocukluğudur. Tözsel şekillenmeler Doğu İmparatorluklarının muhteşem yapılarını oluştururlar ki, bunlarda tüm ussal belirlenimler bulunur, ama öyle bir yolda ki Özneler yalnızca ilinekler olarak kalırlar. Bunlar bir özek çevresinde, egemenin çevresinde dönerler ki bu, ata olarak, dorukta durur, Roma İmparatorluğundaki anlamda despot olarak değil. Çünkü törel olanı ve tözsel olanı geçerli kılması gerekir: Yürütmesi gereken özsel buyruklar vardır ki, daha şimdiden bulunurlar, ve bizim durumumuzda bütünüyle öznel Özgürlüğe ait olan şey burada Bütünden ve Evrenselden ortaya çıkar. Doğuya özgü tasarımın görkemi herkesin ona ait olduğu Töz olarak tek bir Öznedir, öyle ki başka hiçbir Özne kendini ondan ayırmaz ve kendi öznel Özgürlüğünde kendini yansıtmaz. Düşlemin ve Doğanın tüm varsıllığını bu Töz kendinin edinir ki, öznel Özgürlük özsel olarak ona gömülmüştür ve onuru kendi içinde değil, ama bu saltık nesnede bulur. Onda Devletin tüm kıpıları, giderek Öznellik bile bulunabilir, ama henüz Töz ile uzlaşmış olarak değil. Çünkü önünde hiçbirşeyin bağımsız olarak ortaya çıkamayacağı o tek Gücün dışında çirkin özençten başka hiçbirşey bulunmaz ki, onun dışında sonuçsuzca dolanıp durur. Buna göre yabanıl kalabalıkların yüksek bölgelerden aşağıya inerek ülkelerin üzerine atıldıklarını, onları yakıp yıktıklarını, ya da onlara yerleşerek yabanıllıktan vazgeçtiklerini, ama bütününde sonuçsuzca Tözde toz olup yittiklerini buluruz. Bu Tözsellik belirlenimi karşıtlığı kendi içine almamış ve üstesinden gelmemiş olduğu için kendini hemen iki kıpıya böler. Bir yanda süreklilik, dayanıklılık görürüz — bir bakıma salt Uzay İmparatorlukları, tarihsel olmayan bir Tarih, örneğin Çin'de Aile ilişkisi üzerine temellendirilmiş Devlet ve bir baba Hükümet, ki bütünün düzenlenişini öngörüleri, uyarıları, cezaları ya da disiplin sağlayıcı önlemleri yoluyla bir arada tutar —, küt bir İmparatorluk,

çünkü biçimin, sonsuzluğun ve idealliğin karşıtlığı henüz ortaya çıkmış değildir. Öte yanda bu uzaysal sürekliliğin karşısında Zamanın Biçimi durur. Devletler, kendilerini kendi içlerinde ya da ilkede değiştirmeksizin, birbirlerine karşı sonsuz değişim içinde, onlara hızlı yokoluşlar getiren durdurulamaz çatışmalar içindedirler. Bu dışa dönüklük, çatışma ve kavganın içerisine bireysel ilkenin öcü girer, ama henüz kendisi bilinçsiz, salt doğal Evrensellikti̇r — Işık ki, henüz kişisel ruhun ışığı değildir. Bu Tarihin kendisi de henüz ağırlıklı olarak tarihsizdir, çünkü yalnızca aynı görkemli yıkılışın yinelemesidir. Yiğitlik, kuvvet, yücegönüllülük şeklindeki yeni öğe önceki görkemin yerini alır, aynı düşüş ve yıkılış döngüsünden geçer. Bu yıkılış öyleyse gerçek bir yıkılış değildir, çünkü tüm bu sonu gelmez değişimler yoluyla hiçbir ilerleme yapılmaz. Tarih buradan, ve hiç kuşkusuz salt dışsal olarak, e.d. önceki aşama ile bağlantı olmaksızın, *Orta Asya*'ya geçer. İnsanın dönemleriyle karşılaştırmayı sürdürmeyi istersek, bu Tarihin delikanlılık dönemi olacaktır ki, bundan böyle çocuğun dinginliği ve güveni içinde değildir, ama kavgacı ve savaşımcı bir davranış gösterir.

Sonra, *Yunan* dünyası gençlik çağı ile karşılaştırılabilir, çünkü burada kendini geliştiren bireysellikler vardır. Bu Dünya Tarihinin *ikinci* ana ilkesidir. Törel öğe, tıpkı Asya ilkesinde olduğu gibi, bir ilkedir, ama bireysellik üzerine basılı olan ve böylelikle bireylerin özgür İstencini imleyen Törelliktir. Burada öyleyse törel öğenin ve öznel İstencin birliği ya da *Güzel Özgürlüğün* Krallığı vardır, çünkü İdea plastik bir şekil ile birleşmiştir; henüz soyut olarak kendi için bir yanda durmaz; tersine, dolaysızca edimsel olanla bağlıdır, tıpkı bir güzel sanat yapıtında duyusal öğenin tinselin damgasını ve anlatımını taşıması gibi. Bu Krallık buna göre gerçek Uyumdur, en çekici, ama yitici ya da çok çabuk geçip giden çiçeğin dünyasıdır; saf Törelliktir, henüz Ahlak değil; Öznenin bireysel istenci Hakkın ve Yasanın dolaysız töresinde ve alışkanlığında durur. Birey buna göre evrensel Erek ile saf birlik içindedir. Doğuda

genel olarak tözsel olan ve ona karşı duran dağınık bireysellik olarak iki uca ayrılmış olan şey burada bir araya gelir. Ama ayrılmış ilkeler yalnızca *dolaysızca* birlik içindedirler ve bu nedenle aynı zamanda kendinde en yüksek çelişkiyi oluştururlar. Çünkü *güzel* Törellik henüz kendini yeniden doğurması gereken öznel Özgürlüğün savaşımı içinden geçmemiş, henüz Törelliğin özgür Öznelliğine dek arınmamıştır.

Üçüncü kıpı soyut Evrenselliğin imparatorluğudur: *Roma İmparatorluğu*, Tarihin *erkeklik çağının* zorlu emeği. Çünkü erkeklik çağı ne efendinin özencine göre, ne de birinin güzel istencine boyun eğerek davranır; tersine, evrensel Ereğe hizmet eder ki, onda birey yiter ve kendi ereğine ancak evrensel erekte erişir. Devlet kendini soyut olarak ortaya koymaya ve bir Ereğe doğru geliştirmeye başlar ki, bunda bireylerin de payları vardır, ama tam ve somut bir pay değil. Özgür bireyler ereğin sertliğine kurban edilirler, kendilerini soyut evrensel için bu hizmete adamak zorundadırlar. Roma İmparatorluğu bundan böyle Atina Kentinin olmuş olduğu gibi bireylerin bir imparatorluğu değildir. Burada budan böyle neşe ve sevinç değil, ama zorlu ve acılı emek vardır. Çıkar kendini bireylerden koparmış, ama bunlar kendileri için soyut biçimsel Evrenselliği kazanmışlardır. Evrensel bireylere boyun eğdirir; onları kendilerinden vazgeçmek zorunda bırakır; ama buna karşılık kendi kendilerinin evrenselliğini, eş deyişle Kişiliği kazanırlar: Özel bireyler olarak tüzel Kişiler olurlar. Tam olarak bireylerin soyut Kişi kavramına katılmaları anlamında, Ulus-Bireylerin de bu yazgıyı yaşamaları gerekir; bu Evrensellik altında, somut şekillenmeleri ezilir ve bir kütle olarak ona katılırlar. Roma tüm tanrıların ve tüm tinselliğin bir Pantheonu olur, ama bu tanrıların ve bu tinin kendilerine özgü dirimselliği saklanmaksızın.

Bu imparatorluğun gelişimi iki yana doğru ilerler. Bir yandan derin düşünme üzerine, soyut evrensellik üzerine dayalı olarak, kesin ve açıkça bildirilmiş karşıtlığı kendi içinde kapsar: Öyleyse özsel olarak o karşıtlığın kavgasını

kendi içinde sergiler ve bunun dolaysız sonucu tek bir efendinin özençli bireyselliğinin, bütünüyle olumsal ve baştan sona dünyasal gücünün o soyut Evrensellik üzerinde üstünlük kazanmasıdır. Başlangıçta karşıtlık soyut evrensellik olarak Devletin ereği ile soyut Kişi arasında bulunur; ama daha sonra Tarihin sürecinde kişilik baskın çıkan yan olurken ve atomlara dağılması yalnızca dışsal olarak önlenebilirken, efendinin öznel gücü bu görevi yerine getirmeye çağırılmış gibi ortaya çıkar. Çünkü soyut yasallık somut olarak kendi içinde olmamak, kendini kendi içinde örgütlemiş olmamaktır; ve bu, bir güç olurken, güdü ve egemen olarak olumsal öznellikten ötesine dayanmayan özençli bir güce döner; ve bireysel olan yitik özgürlüğünün avuncunu gelişen Özel Tüzede arar. Bu karşıtlığın arı *dünyasal* Uzlaşmasıdır. Ama şimdi Despotizmin neden olduğu acı duyumsanmaya başlar, ve Tin en iç derinliklerine geri itilmiş olarak tanrısız dünyayı terk eder, Uzlaşmayı kendi içinde arar ve şimdi İçselliğinin, aynı zamanda yalnızca dışsal varoluşta kökleşmemiş bir tözselliğe iye olan dolu ve somut bir İçselliğin yaşamı başlar. Böylece *tinsel* Uzlaşma kendini İçeride üretir, ve bu bireysel Kişiselliğin dahaçok evrenselliğe, kendinde ve kendi için evrensel Öznelliğe, tanrısal Kişiselliğe arındırılması ve yükseltilmesi yoluyla olur. O salt dünyasal imparatorluğun karşısına böylece tinsel imparatorluk, kendini bilen, ve dahası kendini kendi Özünde bilen Öznelliğin, gerçek Tinin imparatorluğu koyulur.

Böylelikle *Germanik* İmparatorluk, Dünya Tarihinin dördüncü kıpısı ortaya çıkar; bu insan yaşamının dönemleri ile karşılaştırmada *yaşlılık çağına* karşılık düşecektir. Doğal yaşlılık çağı zayıflıktır; ama Tinin yaşlılık çağı onun tam olgunluğudur ki, bunda birliğe geri döner, ama bunu Tin olarak yapar.

Bu imparatorluk Hıristiyanlıkta yer alan Uzlaşma ile başlar, ama Uzlaşma yalnızca *kendinde* başarılmıştır, ve bu nedenle dahaçok tinsel, dinsel ilkenin ve barbarca edimselliğin kendisinin muazzam karşıtlığı ile başlar. Çünkü Tin

bir iç dünyanın bilinci olarak başlangıçta kendisi henüz soyuttur; dünyasallık bu yolla hamlığa ve özence terkedilir. Bu hamlığın ve özencin karşısında ilk olarak *Müslümanlığın* ilkesi, Doğu Dünyasının aydınlanması çıkar. Kendini Hıristiyanlıktan daha sonra ve daha hızlı geliştirir, çünkü bu sonuncusu kendini dünyasal bir şekle geliştirebilmek için sekiz yüzyıla gereksinmiştir. Gene de Germanik Dünyanın ilkesi somut edimselliğe yalnızca Germanik uluslar yoluyla ulaşmıştır. Dinadamlarının imparatorluğundaki tinsel ilkenin ve dünyasal imparatorluktaki ham ve yabanıl barbarlığın karşıtlığı benzer olarak burada da bulunur. Dünyasallığın tinsel ilke ile uyum içinde olması *gerekir*, ama yalnızca gerekir: Tinin terk ettiği dünyasal güç ilk olarak dinadamlığı ilkesinin karşısında yitmelidir; ama bu sonuncusu birinciye batarken, belirlenimi ile birlikte gücünü de yitirir. Dinadamlığı yanının, eş deyişle Kilisenin bu bozulmasından ussal düşüncenin daha yüksek biçimi ortaya çıkar: Bir kez daha kendi içine geri itilen Tin işini düşüncenin şeklinde üretir ve ussal olanı yalnızca dünyasallık ilkesinden olgusallaştırma yeteneğini kazanır. Böylece Tinin ilkesini temel alan evrensel belirlenimlerin etkerliği yoluyla düşüncenin imparatorluğu edimsellikte doğar. Devlet ve Kilise arasındaki karşıtlıklar yiter; Tin kendini dünyasallıkta bulur ve bunu kendi içinde örgütlü bir varoluş olarak geliştirir. Devlet bundan böyle Kilisenin altında durmaz ve bundan böyle ona altgüdümlü değildir; Kilise hiçbir ayrıcalık taşımaz, ve tinsel öğe bundan böyle Devlette yabancı birşey değildir. Özgürlük kendi kavramını gerçekliği gibi olgusallaştırmanın aracını bulmuştur. Bu Dünya Tarihinin hedefidir, ve yalnızca özet olarak verilen bu uzun yolu geçmemiz gerekir. Gene de Zamanın uzunluğu baştan sona göreli birşeydir, ve Tin bengiliğe aittir. Onun için sözcüğün asıl anlamında bir uzunluk yoktur.

[*TARİH FELSEFESİ*, "GİRİŞ" SONU]

EKLER

Kitap Üzerine Notlar

Hegel'in Tarih Felsefesi üzerine 1822-23 ile 1830-31 arasında verdiği derslerin ilk düzenlemesi felsefecinin ölümünden sonra 1837'de Eduard Gans tarafından 'Tüm Yapıtlar'ın [*Vollständige Ausgabe*] parçası olarak yayımlandı. Bundan sonra eldeki tüm gereç 1847'de öğrencilerin ders notlarını Hegel'in kendi elyazmaları ile bütünleştiren Karl Hegel tarafından bir kez daha düzenlendi. Ve bunu Georg Lasson tarafından Hegel'in yapıtlarının 'Eleştirel Yayım'ının [*Kritische Ausgabe*] bir bölümü olarak hazırlanan bir başka düzenleme izledi. Tüm bu çabalar doğal olarak eldeki felsefi içeriği yalnızca dışsal olarak toparladılar ve Hegel'in *Tarih Felsefesi* açıktır ki bu yapısıyla ona verilebilecek son biçimi kazanmış olmaktan uzaktır. Gene de bunun nedeni yalnızca çalışmayı yayıma hazırlayanın Hegel'in kendisi olmaması değildir. Hegel yaşamı boyunca içeriği sürekli olarak geliştirdi, yeniden düzenledi ve onu ideal kurgul biçime ulaştırmaya çalıştı. Ve yalnızca *Tarih Felsefesi*'nin değil, ama *Mantık Bilimi* de içinde olmak üzere bütün bir *Ansiklopedik Dizgenin* bir *oluş* sürecinde olması Felsefe Tarihinin işinin henüz bitmediğini, *Logosun* insan bilincinde açınmasının henüz tamamlanmış olmadığını gösterir. — Bu çeviri Karl Hegel'in düzenlemesinden yapıldı.

* * *

Hegel'in *Tarih Felsefesi Ansiklopedik dizgesinin* bir bileşenidir, ve daha tam olarak *Tüze Felsefesi*'nden (ya da "Nesnel Tin" alanından) "Saltık Tin" alanına geçiş momentini oluşturur. Tüm öncülü ile birlikte Tinin *sonluluk* alanına aittir, ve tüm içeriği ile henüz *değerler* alanının, saltık Tin alanının gerisindedir. Özsel olarak nesnel Tinin Kavramlarının *gelişimini*, realitelerinin idealitelerine eşitlenmesi sürecini izler.

Hegel felsefi çözümlemelerini bir Avrupalının, bir Hıristiyanın, bir Almanın *göreli* tarihsel bakış açısından üretmedi. Olanaklı en vurgulu anlamda, giderek en tutkulu anlamda, bakış açısının *evrensel Usun/Logosun* bakış açısı olduğunda, bir Alman ya da Batılı olarak yazmadığında, böyle kültürel sonlulukların üstünde ve ötesinde olduğunda diretti, ve bunu *Tinin Görüngübilimi*'nden başlayarak yaptı.

Kurgul Yöntem — Kavramın *nesnel* devimi — konusuna onu kendi kişiselliğine uydurma kaygısı ile başlayan sıradan bilincin tüm öznelliğine ve özencine karşı biricik çözümdür.

Hegel'in *bilgi* olarak, *ussal bir dizge* olarak, sözcüğün *tanıtlı* anlamında *Bilim* olarak gördüğü Tarih çözümlemesini Doğu ve Batı gibi, sol ve sağ gibi kendileri tarihsel olan bakış açılarından, ya da eşit ölçüde öznel ulusal, sınıfsal, ırksal, etnik bakış açılarından yargılamak onu *yorumlamaktır* ve bir 'görüş' olarak *yorumlama* açıktır ki nesnelliğin söz konusu olduğu yerde hiçbir değeri olmayan, ancak *göreli* bir anlam taşıyan bir duruş noktası, salt bir *kültürdür.* Oysa kültür, Hegel'in ereksel-gelişimsel öncülleri üzerine, tam olarak Tarihin *dışsal* gerecinin kendisidir, Tinin *ne yaptığını bilmeden* ürettiği tözsüz içeriktir, ve belirlenimi kendini uygarlığa tamamlamak, Saltık Tin alanında kendini *değerin kendisine, Saltık Değere* yükselterek ortadan kaldırmaktır.

Hegel'in felsefesinde *Tinin özünün Özgürlük olması* Tinin kendisinden *başka* bir etmen tarafından, örneğin materyalistik altyapı, üretim ilişkileri, üretici güçler vb. tarafından *belirlendiğini* ileri süren görüşleri ait oldukları despotik bilincin alanına sürer. Tarihin kavramı onun Dünya-Tininin *öz*-belirlenim alanı olması, *İstencin* kendini tüm içeriği ile edimselleştirmesidir: Özgürlük ancak Özgürlük yoluyla, ancak öz-belirlenim yoluyla gerçekleşir. Usun Duyunç olarak itki, tutku, hırs vb. üzerinde güç ve böylece özgürlük olduğunu anlatan *ereksel* nedensellik kavramı insanı salt bir uzantı olarak gören materyalistik nedensellikten bütünüyle başka bir kavramdır. İstenç kendini belirlemiyor ama başka birşey tarafından, altyapı vb. tarafından belirleniyorsa, İstenç değildir, çünkü *özgür* değildir.

TÜRKÇE-ALMANCA SÖZLÜK

A

ahlak: *Moralität*
algı: *Wahrnehmung*
anımsama: *Erinnerung*
anlak: *Verstand*
anlaşılır: *intelligibel*
ayrımsama (*apprehensio*): *Auffassung*

B

belgitleme: *Demonstration*
belirlenim: *Bestimmung*
belirli: *bestimmt*
belirli-varlık *Dasein*
belirtik: *ausdrücklich*
belkili: *problematisch*
beti, şekil: *Figur*
biçem: *Stil*
biçimdeşlik: *Gleichförmigkeit*
bilim: *Wissenschaf*
bilinç: *Bewußtsein*
bireşimli: *synthetisch*
boşinanç: *Superstition*
bu-yan: *Disseits*

Ç

çığır: *Epoche*

D

değişki: *Modifikation*
Demon: *Dämon*
deneyim: *Erfahrung*
derin düşünce: *Reflexion*
devim: *Bewegung*
devrim: *Revolution*
dinamis (güç): δύναμις
doğru: *richtig*
doğruluk: *Richtigkeit*
dolaylılık, aracılık: *Vermittlung*
dolaysızlık: *Unmittelbarkeit*
duyarlık, duyusallık: *Sinnlichkeit*
duygu: *Gefühl*
duygusal yatkınlık: *Gesinnung*
duyu; anlam: *Sinn*
duyulur, duyusal: *sinnlich*
duyulurüstü: *übersinnlich*
duyum: *Empfindung*
duyunç: *Gewissen*
dünyasal (dinsel değil): *weltlich*
düşünsel Tarih: *die reflektierte Geschichte*
düzenek: *Mechanismus*
düzgü: *Maxime*

E

edimsel: *wirklich*
edimsellik: *Wirklichkeit*
eğitim, kültür; *Bildung*
entellektüel: *intellektuell* (duyusal, sezgisel, algısal, inançsal vb. ile karşıtlık içinde)
erek: *Zweck*
ereksellik: *Zweckmäßigkeit*
etkerlik: *Wirksamkeit*
etki: *Wirkung*
etkinlik: *Tätigkeit*
eytişim, diyalektik: *Dialektik*

F

fenomen, görüngü: *Phänomen*

G

gerçeklik: *Wahrheit*
gereç; özdek: *Stoff*
'gerek': *Sollen*
gizil olarak: *virtualiter*
görgül: *empirisch*
görüngü: *Erscheinung*
görünüş, yanılsama: *Schein*
güç: *Macht*

H

hak: *Recht*
halk, ulus: *Volk*
hedef: *Ziel*

İ

içerik: *Inhalt, Gehalt*
içgörü (= görgül bilgi): *Einsicht*
içkin: *immanent*
ideel: *ideell* (= düşünsel; kıpı olarak, ortadan kaldırılmış olarak varolan)
ilinek: *Akzidenz*
imlem: *Bedeutung*
inak: *Dogma*
inanç: *Glaube*
istek: *Begierde*
istemek: *begehren*
istenç: *Wille, Wollen*
işleyim: *Gewerbe, Industrie*
itki: *Antrieb*
iyelik: *Besitz*
iyi-niyet: *Wohlmeinen*

K

kanı: *Überzeugung*

karşıt: *Gegenteil*
karşıtlık: *Entgegensetzung, Gegensatz*
kategori: *Kategorie*
kavram: *Begriff*
Kayra: *Vorsehung, Gunst*
kendi için erek, kendinin ereği: *Selbstzweck*
kendiliğindenlik: *Spontaneität*
kendinde, gizillik: *Ansich*
kılgısal, kılgın: *praktisch*
kıpı, etmen: *Moment*
koşul: *Bedingung*
kökensel Tarih: *die ursprungliche Geschichte*
kötü: *Böse*
kötülük: *Übel*
kurgu: *Spekulation*
kurgul: *spekulativ*
kutsallık: *Heiligkeit*

N

nesne: *Gegenstand, Objekt*

O

olgu: *Faktum*
olgusallaş(tır)mak: *realisieren*
olgusallık: *Realität*
olumsal: *zufällig*
ortadan kaldırma: *Aufhebung*

Ö

öğe: *Element*
öğreti: *Lehre*
önesürüm: *Assertion*
önsavsal: *hypothetisch*
öte-yan: *Jenseits*
özdek: *Materie*
özdeşlik: *Identität*
öz-duygu: *Selbstgefühl*
özenç: *Willkür*
özerklik: *Autonomie*
özerksizlik: *Heteronomie*
özgünlük, kendine özgülük: *Eigentümlichkeit*
özgürlük: *Freiheit*

P

pekinlik: *Gewißheit*

R

Romanik (Latin): *romanisch*

S

sezgi, duyusal sezgi: *Anschauung*
sınıf, katman: *Stand*
son erek: *Endzweck*

Ş

şekil: *Gestalt*
şekillenme: *Gestaltung*

T

tanıt: *Beweis*
tasarım: *Vorstellung*
Theodike: *Theodizee* (Tanrının Türesi)
tikel, özel: *besonder*
tin; anlık: *Geist*
topluluk: *Gemeinsamkeit, Gemeinde*
toplum: *Gesellschaft*
töre: *Sitte*
törellik *Sittlichkeit*
töz: *Substanz*
türe (adalet); dürüstlük: *Gerechtigkeit*
tüze, hukuk: *Recht*

U

Us: *Vernunft, Intelligenz*
uygarlık: *Zivilisation*
uygulayımsal: *technisch*

V

varoluş: *Existenz*
varsayım: *Voraussetzung*

Y

yanılgı: *Irrtum*
yasama: *Gesetzgebung*
yasaya uygunluk, yasallık: *Gesetzmäßigkeit*
yetenek: *Fähigkeit, Talent*
yeti: *Vermögen*
yetke: *Autorität*
yordam: *Verfahren*
yurttaş(lığ)ı ilgilendiren: *bürgerlich*
yurttaş, burjuva: *Bürger*
yurttaşlık tüzesi: *Zivilrecht*
yüksek Eleştiri: *höhere Kritik*
yürek, gönül; anlık (zihin): *Gemüt*

Z

zemin; temel: *Grund*
zıtlık: *Kontrast*
zor: *Zwang*
zor Tüzesi: *Zwangsrecht*
zorbalık: *Gewalttätigkeit*
zorlama: *Nötigung*
zorunluk: *Notwendigkeit*

Dizin

idea



Eğer, Klasik Felsefenin tini ile uyum içinde, İnsan kendinde *ussal bir varlık* olarak kabul edilirse, ve Usun *doğal ve tinsel* tüm varoluşun özü olduğu kabul edilirse, bu öncüllerin vargısı insanın *gelişmek* zorunda olduğu, bir yandan bilincini saltık olarak Doğanın gerçekliği ile uyum içinde biçimlendirirken, öte yandan Varoluşuna kendi özsel gerçekliğinin biçimini vermekte, onu kendi Özü ile uyum içinde belirlemekte olduğudur. Doğa saltık olarak bilinebilirdir, ve Tin kendini özsel gizilliği ile uyum içinde eksiksiz olarak nesnelleştirebilir, geliştirebilir, eksiksizleştirebilir. O zaman Tarih bir olumsallık ve şans alanı değil, ama özsel olarak belirli, gelişimsel, ereksel bir süreçtir. Tarih tikel ulusları kültürel sonlulukları, gerilikleri, ve değersizlikleri içinde kötü bir sonsuzluğa mahkum eden saçma ve anlamsız bir kavga alanı değil, ama insanı, Dünya-Tinini Bilgiye, Barışa, Güzelliğe yükselten büyüme sürecidir.



Hegel için Dünya Tarihi insanın Özgürlük bilincinde ilerleme sürecidir ve bu onun için kişisel bir görüş değil, ama insan doğasının *mantıksal vargısı, insanın özsel olarak ussal özünün Ereğidir.* Hegel için Özgürlük — hiç kuşkusuz bireyin, *bu tikel bireyin* Özgürlüğü — *herşeydir.* Bireyin bir *birey* olabilmesi, *gerçek kendisi* olabilmesi, gelişimi, karakteri, güzelliği, varoluşunun tüm anlam ve değeri özgür olmasına bağlıdır, çünkü insanın, Tinin özü Özgürlüktür, çünkü insan gelişmek için, kendini gerçekleştirmek, gerçek insan yapmak için varoluşa gelir. Bu hem Yurttaş olarak bireyin hem de onun ussal İstenci olan Devletinin sorunudur. Tin Özgürlüğü ancak onun Kavramını *bildiği* düzeye dek edimselleştirir — insanın yönetiminin yerine Yasanın Yönetimini geçirir. Hegel'in felsefesini diktatörlük özlemlerine temel yapmayı istemek, onun çalışmasını tarihsel materyalizm ve nazizm gibi kölelik ideolojilerinin bir bileşeni olarak yorumlamak, bu düzeye dek, yalnızca bir yanılgı, bir yanlış anlama değildir ve Özgürlük Kavramının kendisinin bilinçsizliğine bağlıdır. Despotizm insanlığın olduğu gibi bireyin gelişiminde de yalnızca ilk evre, yalnızca doğal olanın henüz tinsel olana baskın olduğu barbarlık evresidir. Bu nedenledir ki tarihsel materyalizm ve nazizm gibi ideolojiler ancak henüz Özgürlük bilincini kavramamış bireylerde ve uluslarda acı, utandırıcı, korkutucu ve dolayısıyla geçici ve yitici bir varoluş alanı bulabilirler.

LIBERTAS; ROMA ÖZGÜRLÜK TANRIÇASI. LA LIBERTÉ ÉCLAIRANT LE MONDE; TASARIM FRÉDÉRIC BARTHOLDI; 1886



İDEA CEP KİTAPLARI — 014
FELSEFE 8

İDEA D1 2011/04
İSSN 2146-118X

